

Zo thuis en gewoon mogelijk wonen

Een onderzoek naar werkzame
elementen van kleinschalige
woonvoorzieningen
voor jongeren

KENNISWERKPLAATS
JEUGD FRIESLAND

jenn
jeugd expertisenetwerk
noord-nederland

Auteurs

Loraine Visscher

Anja Holwerda

Alona Labun

Deze rapportage is opgesteld door de Kenniswerkplaats Jeugd Friesland (www.awtjf.nl) in samenwerking met het Jeugdexpertisenetwerk Noord-Nederland (www.jennoord.nl).

©2022. Teksten overnemen uit deze rapportage is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Samenvatting

In Noord-Nederland wordt er, zoals we ook landelijk zien, volop geëxperimenteerd met kleinschalige woonvoorzieningen voor jongeren met meervoudig complexe problemen, die niet of maar tijdelijk kunnen functioneren in een gezinsgerichte context of in grote leefgroepen. Deze kleinschalige woonvoorzieningen zijn gewenst, maar tot op heden nog onvoldoende beschikbaar of ontbrekend in het zorgaanbod in Noord-Nederland. De ervaring in Noord-Nederland leert dat, daar waar deze jongeren wel in kleinschalige voorzieningen worden geplaatst, dit succesvol is maar gezien de problematiek soms ook kwetsbaar. Wanneer het te kwetsbaar wordt, bijvoorbeeld door onveiligheid voor zowel andere jongeren als personeel, dreigt verplaatsing, hetgeen juist voorkomen moet worden omdat (hernieuwde) perspectiefloosheid dan dreigt. Het is dan ook essentieel om zicht te krijgen op wat bijdraagt aan succesvolle plaatsingen en duurzaam verblijf van deze jongeren in kleinschalige woonvoorzieningen.

Het onderzoek naar de ervaringen van jongeren, ouders en professionals met deze woonvoorzieningen is echter nog zeer beperkt. Het [Jeugdexpertisenetwerk Noord-Nederland \(JENN\)](#) heeft daarom de [Kennismeerplaats Jeugd Friesland](#) gevraagd om een onderzoek uit te voeren naar de werkzame elementen van kleinschalige woonvoorzieningen. Het doel van dit onderzoek was het achterhalen van de werkzame factoren die leiden tot een succesvolle plaatsing binnen een kleinschalige woonvoorziening én leiden tot duurzaam verblijf en welke factoren een succesvolle plaatsing en duurzaam verblijf belemmeren. In dit onderzoek wordt een kleinschalige woonvoorziening gedefinieerd als *'een woonvorm voor een kleine groep kinderen en jongeren met een combinatie van problemen die elkaar versterken, en een beperkt aantal professionele opvoeders. Deze vorm van jeugdhulp biedt kinderen en jongeren een thuis met mogelijkheden voor specialistische begeleiding op maat (NJI, 2019).'*

Het onderzoek bestond uit een literatuuronderzoek naar bestaande kennis over (werkzame elementen van) kleinschalige woonvoorzieningen en een kwalitatief onderzoek naar ervaringen en ideeën van jongeren, ouders en professionals over kleinschalige woonvoorzieningen. Binnen het kwalitatieve onderzoek hebben we negen jongeren en vijf ouders geïnterviewd over hun ervaringen met de kleinschalige woonvoorziening waar zij of hun zoon/dochter op dat moment verbleven. Ook hebben we drie focusgroepen georganiseerd met professionals rondom thema's die zijn gebaseerd op de literatuurstudie: (1) de plaatsing van jongeren in kleinschalige woonvoorzieningen (2) werkzame elementen van kleinschalige woonvoorzieningen en (3) de professionals, het team en de organisatie.

In dit rapport beschrijven we de resultaten van de literatuurstudie en de ervaringen van jongeren, ouders en professionals met het wonen en/of werken in kleinschalige woonvoorzieningen. De resultaten van het onderzoek hebben we samengevat in vijftien

thema's (o.a. zoektocht naar een passende plek, gelijkwaardige samenwerking met ouders en toewerken naar zelfstandigheid). We concluderen dat er al heel veel goede en mooie ontwikkelingen gaande zijn in de kleinschalige woonvoorzieningen in Noord-Nederland. Tegelijkertijd laten de resultaten ook zien dat er nog stappen gezet kunnen worden op weg naar het vormgeven van ideale kleinschalige woonvoorzieningen. We sluiten dit rapport dan ook af met een beschrijving van stappen die professionals, zorgaanbieders en gemeenten kunnen zetten op weg naar de ideale kleinschalige woonvoorziening. We hopen dat dit onderzoek een waardevolle bijdrage levert aan de verdere doorontwikkeling van kleinschalige woonvoorzieningen in (Noord-)Nederland.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1. Inleiding	6
Hoofdstuk 2. Literatuurstudie	10
Hoofdstuk 3. Ervaringen van jongeren en ouders	17
Hoofdstuk 4. Ervaringen van professionals	32
Hoofdstuk 5. Conclusie	51
Hoofdstuk 6. Stappen op weg naar de ideale kleinschalige woonvoorziening	61
Referenties	68

Hoofdstuk 1. Inleiding

Sinds 2015 is de nieuwe Jeugdwet van kracht en is de verantwoordelijkheid voor de specialistische zorg voor jeugd overgeheveld naar de gemeenten. Het hoofddoel van deze nieuwe Jeugdwet was: het bieden van tijds hulp, dicht bij huis en op maat. Dit betekent dat wanneer jeugdigen niet meer thuis kunnen wonen, een alternatief wordt geboden in de vorm van een pleeggezin of gezinshuis. Voor sommige jeugdigen is dit echter niet passend vanwege complexe, domein overstijgende problemen en hulpvragen. De hulpverleningstrajecten van deze jeugdigen worden gekenmerkt door veel discontinuïteit in woonplek(ken), ingezette interventies, betrokken instanties en hulpverleners, als ook in onderwijs en dagbesteding. Er is vaak sprake van een lange hulpverleningsgeschiedenis, meerdere mislukte plaatsing(en) en veel losse en weinig samenhangende interventies zonder duurzaam resultaat. Jeugdigen worden veelvuldig overgeplaatst van de ene woon- en schoolsituatie naar de andere en komen vaak terecht in de JeugdzorgPlus, waar ze veelal in groepen van acht tot tien jeugdigen verblijven en het ook niet altijd lukt om te bieden wat de jeugdigen nodig hebben. Deze groepen werden de afgelopen jaren in steeds sterkere mate als onwenselijk gezien voor deze doelgroep. Dit komt door zorgen over de hechting, onveiligheid (angst voor seksueel misbruik, beperking van de autonomie van jeugdigen en de mogelijke negatieve invloed van jeugdigen op elkaar) en het onvoldoende stimuleren van de schoolloopbaan van jeugdigen.^{1,2}

De hulp aan deze jeugdigen kan en moet beter, zo werd gesteld in het in 2019 verschenen actieplan 'De best passende zorg voor kwetsbare kinderen.'¹ Een van de acties uit het actieplan was dan ook de ombouw van JeugdzorgPlus-instellingen naar kleinschalige woonvoorzieningen. Bevindingen uit onderzoeken naar de ervaringen van jeugdigen en ouders tijdens en na de plaatsing in de JeugdzorgPlus^{3,4} en documentaires als 'Alicia', 'Jojanneke en de Jeugdzorgtapes', 'Rotjochies' en 'Jason' toonden aan dat JeugdzorgPlus niet voor alle jeugdigen een passende plek is en hebben de roep om de ombouw van grote leefgroepen naar kleinschalige woonvoorzieningen sterker gemaakt. In deze kleinschalige woonvoorzieningen zou meer ruimte zijn voor een individuele integrale en specialistische benadering van de jeugdige, met een klein aantal vaste opvoeders waardoor meer rust en stabiliteit zou ontstaan. Mede door initiatieven zoals [StroomOp](#) (een netwerk van jeugdhulp- en onderwijsprofessionals), het landelijk [Consortium Kleinschaligheid in de Jeugdhulp](#), de [Beweging van Nu tot Nul](#) en de inzet van gemeenten, aanbieders en professionals is er de laatste tijd dan ook een positieve ontwikkeling gaande: het aantal plaatsingen in gesloten jeugdhulpinstellingen is in 2021 met 39% afgenomen ten opzichte van 2017⁵ en er komen steeds meer kleinschalige woonvoorzieningen voor jeugdigen. Recent heeft de staatssecretaris van Volksgezondheid Welzijn en Sport, Maarten van Oijen, aangekondigd dat er dit jaar nog een uitvoeringsplan opgesteld wordt dat toeziet op de verdere afbouw en ombouw van gesloten jeugdhulp. Kleinschalige voorzieningen in de eigen regio en leren en

ontwikkelen van kleinschaligheid zijn hierin belangrijke uitgangspunten. Het doel is dat alle gesloten jeugdhulpinstellingen per 1 januari 2025 kleinschalig werken.⁶

Ook in Noord-Nederland is het aantal plaatsingen in de Jeugdzorgplus tussen 2017 en 2021 gedaald met 46% (Jeugdzorg Nederland, 2021) en wordt er volop geëxperimenteerd met kleinschalige woonvoorzieningen voor jeugdigen met meervoudig complexe problemen, die niet of maar tijdelijk kunnen functioneren in een gezinsgerichte context of in grote leefgroepen. Deze kleinschalige woonvoorzieningen zijn gewenst, maar tot op heden nog onvoldoende beschikbaar of ontbrekend in het zorgaanbod in Noord-Nederland. De ervaring in Noord-Nederland leert dat, daar waar deze jeugdigen wel in kleinschalige voorzieningen worden geplaatst, dit succesvol is maar gezien de problematiek soms ook kwetsbaar. Wanneer het te kwetsbaar wordt, bijvoorbeeld door onveiligheid voor zowel andere jongeren als personeel, dreigt verplaatsing, hetgeen juist voorkomen moet worden omdat (hernieuwde) perspectiefloosheid dan dreigt. Het is dan ook essentieel om zicht te krijgen op wat bijdraagt aan succesvolle plaatsingen en duurzaam verblijf van deze jeugdigen in kleinschalige woonvoorzieningen.

Het onderzoek naar de ervaringen van jeugdigen, ouders en professionals met deze woonvoorzieningen is echter nog zeer beperkt. Het [Jeugdexpertisenetwerk Noord-Nederland \(JENN\)](#) heeft daarom de [Kenniswerkplaats Jeugd Friesland](#) gevraagd om een onderzoek uit te voeren naar de werkzame elementen van kleinschalige woonvoorzieningen. Het doel van dit onderzoek was het achterhalen van de werkzame factoren die leiden tot een succesvolle plaatsing binnen een kleinschalige woonvoorziening én leiden tot duurzaam verblijf en welke factoren een succesvolle plaatsing en duurzaam verblijf belemmeren.

In dit onderzoek wordt een kleinschalige woonvoorziening gedefinieerd als ‘een woonvorm voor een kleine groep kinderen en jongeren met een combinatie van problemen die elkaar versterken, en een beperkt aantal professionele opvoeders. Deze vorm van jeugdhulp biedt kinderen en jongeren een thuis met mogelijkheden voor specialistische begeleiding op maat (NJI, 2019).’

Huidig onderzoek

Het huidige onderzoek bestaat uit twee delen: (1) een literatuuronderzoek naar bestaande kennis over (werkzame elementen van) kleinschalige woonvoorzieningen en (2) een kwalitatief onderzoek naar ervaringen en ideeën van jongeren, ouders en professionals over kleinschalige woonvoorzieningen. Het kwalitatieve onderzoek bestaat uit interviews met jongeren die wonen in een kleinschalige woonvoorziening en hun ouders en focusgroepen met professionals die werkzaam zijn in een kleinschalige woonvoorziening. In deze interviews en focusgroepen verkenden we welke van de elementen, voortkomend uit de literatuurstudie, volgens jongeren, ouders en professionals bijdragen aan succesvolle plaatsingen en duurzaam verblijf, voor wie en waarom.

Inclusiecriteria

Op basis van de definitie van kleinschalige woonvoorzieningen en de literatuurstudie zijn een aantal inclusiecriteria vastgesteld voor deelname aan het kwalitatieve onderzoek. Twee inclusiecriteria zijn gedurende het onderzoek, in overleg met de Werkgroep Kleinschalige Woonvoorzieningen van het JENN, aangepast omdat bleek dat we niet voldoende kleinschalige woonvoorzieningen konden vinden die aan de oorspronkelijke inclusiecriteria voldeden. Dit betrof allereerst het inclusie criterium van een woonvoorziening die zich niet op een instellingsterrein bevond. Dit inclusie criterium hebben we losgelaten omdat bleek dat in de praktijk een aantal woonvoorzieningen zich (nog) wel op instellingsterreinen bevonden (maar op zoek waren naar een beter alternatief). Het andere inclusie criterium dat is aangepast betreft het minimum ratio professionals-jongeren. Dit is aangepast van 1 professional op 4 jongeren naar 1 professional op 6 jongeren. In de praktijk bleek de ratio 1 op 4 namelijk niet vaak voor te komen. De kanttekening die we hierbij wel maakten is dat een geschakelde woonvoorziening alleen geïncludeerd kon worden indien er een minimum ratio is van 1 op 6 per groep.

De uiteindelijke inclusiecriteria voor kleinschalige woonvoorzieningen in dit onderzoek waren als volgt:

- Een locatie buiten een residentiële setting in Groningen, Friesland of Drenthe;
- Een 24/7-verblijf op één locatie van 4 tot maximaal 6 jongeren in de leeftijd van 8 tot 23 jaar;
- Een huiselijke setting;
- Een vast team van professionals, niet wonend op de locatie waar de jongeren verblijven;
- Een minimum ratio professionals–jongeren op de locatie van 1 op 6;
- Een intensieve, individuele behandeling en/of begeleiding op maat en zolang als nodig (onder eigen regie of toegevoegd door een collega zorgaanbieder), met perspectief op wonen, zorg en onderwijs/dagbesteding/arbeid tijdens verblijf en/of daarna.

De jongeren die deelnamen aan de interviews moesten voldoen aan de volgende criteria:

- De jongere heeft een combinatie van meerdere problemen die elkaar versterken (meervoudig complex), zoals combinaties van een laag cognitief en/of sociaal emotioneel functioneren in combinatie met bijvoorbeeld gedrags-/psychiatrische en verslavingsproblematiek, seksueel ontremd gedrag en/of schooluitval. Er kan sprake zijn van hechtingsproblematiek, traumagerelateerde of ernstige emotieregulatie problematiek al dan niet in combinatie met een Autisme Spectrum Stoornis of LVB;
- De jongere verblijft succesvol minimaal $\frac{3}{4}$ jaar in een kleinschalig woonvoorziening;
- De jongere is bij voorkeur bekend bij een Regionaal Expertiseteam Jeugd of een vergelijkbaar gremium zoals het Servicepunt of Team Toegang Hoogspecialistische Jeugdhulp;

OF

- De jongere verblijft langer dan nodig en gewenst in de JeugdzorgPlus omdat het tot nu toe niet gelukt is om een passend vervolg aanbod te vinden/realiseren.

In tabel 1 staat een overzicht van de kenmerken van kleinschalige woonvoorzieningen die hebben deelgenomen aan het onderzoek.

Tabel 1.

Kenmerken kleinschalige woonvoorzieningen die deelnamen aan het onderzoek

Woonvoorziening	Provincie	Locatie	Samenstelling groep(en)	Deelnemers onderzoek
1	Drenthe	Wijk	Geschakelde groep, waarin alleen meiden mogen wonen. Twee groepen van vijf meiden	2 jongeren 1 ouder 3 professionals
2	Groningen	Instellingsterrein	Gemengde groep van zes jongeren	1 jongere 3 professionals
3	Groningen	Instellingsterrein	Gemengde groep van vier jongeren	1 jongere 1 ouder
4	Friesland	Wijk	Geschakelde, gemengde groep. Twee groepen van acht jongeren. Daarnaast vier zelfstandige appartementen aan de woonvoorziening vast	2 jongeren
5	Groningen	Wijk	Gemengde groep van vier jongeren	1 ouder 1 professional
6	Friesland	Instellingsterrein	Gemengde groep van vier jongeren	2 jongeren 1 ouder 3 professionals
7	Groningen	Wijk	Groep van vier jongeren. Daarnaast een zelfstandige studio aan de woonvoorziening vast	1 jongere 1 ouder 1 professional
8	Groningen	Wijk	Gemengde groep van vijf jongeren	1 professional
9	Groningen	N.v.t.	N.v.t, het Expertteam Groningen is een gespecialiseerd lerend team dat zich o.a. richt op complexe zorgvragen waar de reguliere hulpverlening niet uitkomt	2 professionals

Hoofdstuk 2. Literatuurstudie

Het doel van de literatuurstudie was om de bestaande kennis over (werkzame elementen van) kleinschalige woonvoorzieningen in kaart te brengen. Hiervoor is gezocht in de grijze Nederlandstalige literatuur. Naar aanleiding van de literatuurstudie kunnen we concluderen dat er in Nederland nog geen effectiviteitsonderzoek is gedaan naar kleinschalige woonvoorzieningen en specifiek naar ervaringen van jongeren, ouders en professionals met deze woonvoorzieningen. De bestaande kennis bestaat voornamelijk uit visiedocumenten of rapporten met beschrijvende analyses van ervaringen met kleinschalige voorzieningen in de gesloten jeugdhulp.

Uit de literatuurstudie blijkt verder dat de bestaande kennis over kleinschalige woonvoorzieningen ingedeeld kan worden in twee subthema's. Het eerste subthema gaat over kenmerken van ideale kleinschalige woonvoorzieningen, zoals bijvoorbeeld kenmerken van het leefklimaat of de begeleiding/behandeling. Het tweede subthema gaat over de kenmerken en taken van professionals die werken in kleinschalige woonvoorzieningen, hun team en de organisatie waarvan de kleinschalige woonvoorziening onderdeel uitmaakt.

Kenmerken van ideale kleinschalige woonvoorzieningen

Essentiële kenmerken

In de literatuur worden een aantal essentiële kenmerken genoemd van kleinschalige woonvoorzieningen. Allereerst wordt genoemd dat in een dergelijke woonvoorziening het herstel of versterken van het gewone leven centraal zou moeten staan.^{7,8} De woonvoorziening zou een thuis moeten bieden met mogelijkheden voor intensieve specialistische begeleiding op maat.⁹ Belangrijke kenmerken zijn verder dat de focus ligt op continuïteit van verblijf.¹⁰ Dit betekent ook dat de verblijfsduur geen maximum kent^{11,14} en jongeren niet meer worden doorgeplaatst.¹¹ In de kleinschalige woonvoorziening wordt herstelgericht gewerkt aan een duurzaam perspectief op wonen, zorg en onderwijs/werk tijdens verblijf en daarna.

Professionals die werken in kleinschalige woonvoorzieningen wonen zelf niet in de betreffende woning. Verder staat de kleinschalige woonvoorziening bij voorkeur in een gewone woonwijk^{1,8,9,11} en zo dicht mogelijk bij huis, waar de jongere vandaan komt. Dit zodat jongeren dicht bij eigen gezin, familie en voorzieningen zijn en zo kunnen blijven deelnemen aan het sociale leven.^{7,8} Wanneer de kleinschalige woonvoorziening zich in een gewone woonwijk bevindt helpt dit de jongeren om binding met de maatschappij aan te gaan of te houden.^{1,7,9} Hierbij worden wel twee belangrijke aandachtspunten genoemd in de literatuur. Het lukt namelijk (nog) niet altijd om voldoende passend onderwijs te bieden aan jongeren met ernstige gedragsproblematiek, wanneer de kleinschalige woonvoorziening in de wijk ligt.⁹ Verder zijn er ook woonvoorzieningen die op een instellingsterrein geplaatst

zijn. Dit komt met name voort uit praktische overwegingen, zoals het kunnen bieden van onderwijs en behandeling in de nabije omgeving.¹²

Groepssamenstelling

In de ideale kleinschalige woonvoorziening wordt gestreefd naar een goede match tussen jongeren onderling en tussen jongeren en professionals. Omdat er meer ruimte en aandacht is voor maatwerk kan er ook op individueel niveau gematcht worden tussen jongeren en tussen jongeren en professionals.¹² Enkele woonvoorzieningen houden bij de groepssamenstelling rekening met specifieke kenmerken zoals intelligentieniveau, geslacht, leeftijd en zorgbehoefte.^{9,13} Indeling op basis van geslacht, leeftijd en problematiek bleek in de praktijk echter problematisch uit te pakken voor de groepsdynamiek omdat jongeren elkaar bevestigden in hetzelfde problematische gedrag en elkaar meetrokken in negatieve situaties.^{9,13} Wanneer de groep bestaat uit jongeren met verschillende problemen bleken jongeren een individuele en verschillende benadering gemakkelijker te accepteren, vonden er minder heftige incidenten plaats en was er meer ruimte om van elkaar te leren.^{9,13}

Groepsgrootte

In de ideale kleinschalige woonvoorziening bestaat de groep uit maximaal zes jongeren.^{1,7,8,12} Momenteel varieert dit aantal in de praktijk sterk en wordt in meerdere documenten uitgesproken dat de voorkeur uitgaat naar een maximum van vier.^{9,13,14} Redenen die worden genoemd voor deze groepsgrootte zijn dat het bijdraagt aan rust, veiligheid en goede onderlinge verhoudingen⁹, overzichtelijker is voor medewerkers⁹, meer mogelijkheden biedt voor individueel maatwerk^{7,12} en dat deze jongeren meer moeite hebben met groepsdynamiek, sneller overprikkeld raken en daarom dus meer baat hebben bij een kleine groep.¹²

Uit de literatuur blijkt verder dat er in een ideale kleinschalige woonvoorziening een vast en stabiel team van begeleiders zou moeten zijn en een minimum ratio van één begeleider op vier jongeren.^{9,12} Ook hierbij blijkt dat, in de praktijk, deze ratio per kleinschalige voorziening varieert van een, twee, drie of vier op zes, tot twee op vijf of een of drie op vier.¹² Er zijn ook kleinschalige woonvoorzieningen die gebruik maken van geschakelde groepen waarbij de ratio begeleider-jongere bijvoorbeeld drie begeleiders op twaalf jongeren (2 keer 6 jongeren) is.¹²

Betrekken van familie/netwerk

Jongeren vinden het belangrijk om bestaande relaties met andere belangrijke personen voort te kunnen zetten.³ Het is daarom belangrijk dat er in de kleinschalige woonvoorziening wordt aangesloten bij de persoonlijke leefomstandigheden en het netwerk van de jongere^{9,13} en dat er aandacht is voor een positieve, zelfstandige deelname aan het maatschappelijk leven en een steunend sociaal netwerk. In de kleinschalige woonvoorzieningen is er idealiter dan ook meer ruimte voor individuele en persoonlijke

aandacht voor het gezin en het netwerk van de jongere en zijn er meer mogelijkheden om dit contact te herstellen of te werken aan het onderhouden van dit contact.⁸ Verder is belangrijk dat ouders actief worden betrokken gedurende het hele traject. Dit betekent dat zij ervaren dat ze mogen meedoen, meebeslissen⁹, zij goed op de hoogte worden gehouden en er transparante communicatie is naar ouder.¹²

Dagbesteding/onderwijs

Het is belangrijk dat kleinschalige woonvoorzieningen ervoor zorgen dat onderwijs (dichtbij) beschikbaar is en op maat wordt aangeboden.^{1,7,10,11,12} Op deze manier zou onderwijs en dagbesteding ook een integraal onderdeel van de hulp moeten zijn en mee moeten bewegen met de ontwikkeling van jongeren.⁷ Om hierin te voorzien kan bijvoorbeeld gedacht worden aan flexibele onderwijs-zorgarrangementen gekoppeld aan dagbesteding.⁹ Idealiter wordt de school van herkomst ook betrokken bij het vormgeven van het onderwijsleerproces^{1,9}, richt het onderwijs zich op het stabiliseren, normaliseren en zo nodig inhalen van een onderwijsachterstand¹² en wordt er een perspectiefplan gemaakt voor zowel behandeling, dagbesteding als onderwijs.¹ In een aantal gemeenten zijn positieve ervaringen met onderwijszorgarrangementen zoals School2Care. Dit is een geïntegreerd aanbod van onderwijs, (jeugd)zorg en begeleide vrijetijdsbesteding voor jongeren van 12 tot 17 jaar met zeer complexe problemen die niet of nauwelijks nog naar school gaan.^{9,13}

Integrale begeleiding/behandeling

In de kleinschalige woonvoorziening wordt individuele specialistische en integrale behandeling en begeleiding op maat geboden.^{3,8,9,12} Doordat de groepen kleiner zijn, zijn er ook meer mogelijkheden om individueel maatwerk te bieden in behandeling en ondersteuning.^{1,3,8,9,12,13} In de begeleiding en behandeling is er integrale aandacht voor alle leefgebieden (school, werk, wonen, veiligheid en het sociale leven).^{1,12} Belangrijk is dat er wordt gewerkt aan een perspectief op wonen, zorg en onderwijs of arbeid tijdens het verblijf in de woonvoorziening of daarna.⁸ Een duidelijk perspectiefplan met onderwijs, school, dagbesteding en behandeling kan hierbij helpen.¹

Om onnodige verplaatsingen te voorkomen wordt aanvullende behandeling zoveel als nodig ingeschakeld en dus 'toegevoegd' aan de begeleiding of behandeling die de jongere al krijgt in de kleinschalige woonvoorziening. Dit maakt ook dat het belangrijk is dat er eenvoudig geschakeld kan worden tussen verschillende vormen van hulp, zonder de jongere over te plaatsen.^{1,8,11} Het is daarnaast belangrijk dat specialistische jeugdhulp bij voorkeur ambulante wordt aangeboden en dat wonen wordt gescheiden van hulp en behandeling.⁷ Wanneer wonen en behandeling gescheiden worden kunnen jongeren zo lang als nodig en wenselijk is op dezelfde plek blijven wonen, waardoor ze ook meer rust krijgen en meer continuïteit in relaties, onderwijs of werk kunnen ervaren.⁹

Leefklimaat

In de ideale kleinschalige woonvoorziening wordt er naar gestreefd om zoveel mogelijk de gezinssituatie te benaderen, een huiselijke setting te creëren en het leven zo veel als mogelijk te normaliseren.^{1,3,8,12,13,15} Het is daarbij belangrijk dat er een positief leefklimaat heerst. In een positief leefklimaat:

- Ervaren jongeren veel ondersteuning van responsieve opvoeders en verbondenheid met andere bewoners;
- Zijn er kansen voor jongeren om zich te ontwikkelen in autonomie, zingeving en competentie;
- Is er minimale repressie en zoveel mogelijk inspraak van jongeren;
- Is er een goede sfeer in termen van positieve onderlinge verhoudingen.¹⁵

Het leefklimaat in een kleinschalige woonvoorziening kan dus worden beïnvloed door de fysieke omgeving, de relatie en samenwerking tussen jongeren en begeleiders, de manier waarop er wordt gewerkt aan groei, de manier waarop jongeren worden ondersteund en de omgang tussen jongeren.¹⁵ Deze onderdelen worden hieronder verder toegelicht.

Fysieke omgeving

Een eerste kenmerk dat het leefklimaat beïnvloed is de fysieke omgeving van de kleinschalige woonvoorziening. Hierbij is het belangrijk dat er een huiselijke en stimulerende omgeving is waarin de jongere zich veilig en thuis voelt. Dit kan bijvoorbeeld bevordert worden door materiaalgebruik zoals sfeervolle verlichting, voldoende buitenruimte en door privacy in de vorm van een plek waar de jongere zich kan terugtrekken en die naar eigen smaak ingericht kan worden.^{9,15} Onderzoek laat namelijk zien dat een dergelijke omgeving bijdraagt aan hersengroei, minder psychopathologie, herstel en ontwikkeling.¹⁵

Relatie en samenwerking tussen jongeren en begeleiders

In een ideale kleinschalige woonvoorziening is er een relatie- en ontwikkelingsgericht klimaat met veel persoonlijke aandacht, nabijheid, contact en zorg voor de jongeren.^{1,3,9,12,13,14} Er wordt geïnvesteerd in een goede werkrelatie en vertrouwensband met de jongeren en jongeren ervaren steun (positieve relaties met begeleiders) en responsiviteit (jongeren worden gerespecteerd door begeleiders). Open communicatie en oprechte interesse in de jongere en zijn of haar historie is hier ook een belangrijk onderdeel van.^{3,15} Er wordt geluisterd naar jongeren (zonder oordeel)^{7,15} en er is sprake van gedeelde besluitvorming waarbij de regie zoveel mogelijk bij de jongere en zijn of haar ouders blijft liggen.^{1,15} Er wordt tevens zoveel mogelijk voorbij het gedrag van de jongeren gekeken, de jongere wordt niet afgewezen en de professional blijft de jongere vertrouwen.¹

De professional in de kleinschalige woonvoorziening is dan ook betrokken en zorgzaam,^{9,13} geeft om de jongere en benoemt wat hij of zij goed doet.⁷ Hij of zij geeft ook toe dat de hulpverlener het ook niet altijd weet.⁷ De professional investeert echt in het contact met de jongere om zo een goede werkrelatie te creëren waarin de jongere zich veilig voelt.

Oprechtheid, echtheid, onvoorwaardelijke acceptatie, betrouwbaarheid, beschikbaarheid, motiveren en vertrouwen uitstralen zijn hierbij belangrijke waarden.⁷

Bovenstaande draagt bij aan een positief leefklimaat waarin jongeren veel ondersteuning en weinig repressie ervaren.^{9,13,12} Door de kleine groep en weinig wisselingen is het voor jongeren ook gemakkelijker om vertrouwensrelaties op te bouwen.^{7,12,13} In de ideale kleinschalige woonvoorziening hebben professionals dan ook voldoende ruimte om deze relaties op te bouwen en echt aan te kunnen sluiten bij de behoefte van de jongere.^{11,12,13,15} Ze zijn voldoende fysiek aanwezig op de groep, waarbij ze ook tijd vrij maken voor de jongeren en bereikbaar zijn.¹⁵ Een mentor/vertrouwenspersoon voor alle jongeren, die in de woonvoorziening werkt, door de jongere zelf gekozen is en het hele hulptraject betrokken blijft, is hierbij helpend.^{3,12} Uit onderzoek blijkt namelijk dat kinderen en jongeren in staat zijn te herstellen als zij een emotioneel beschikbare hechtingsfiguur krijgen, die sensitief, responsief, voorspelbaar en stabiel is.^{9,13}

Ondersteuning en groei

Wonen in een kleinschalige woonvoorziening lijkt zoveel mogelijk op het wonen in een gezin, met mogelijkheden om deel te nemen aan het gewone leven.⁹ Idealiter wordt er dan ook zoveel mogelijk genormaliseerd. Er is specifieke aandacht voor de vervulling van de psychologische basisbehoeften van jongeren: verbondenheid (vertrouwensvolle relaties opbouwen, positief groepsgevoel ervaren), competentie (vertrouwen in jezelf, bekwaam voelen) en autonomie (jezelf kunnen zijn en ruimte voelen voor eigen initiatief).¹⁵ Zo wordt er de-escalierend gewerkt en is er een duidelijke structuur.¹ Daarnaast wordt de zelfstandigheid, autonomie en het probleemoplossend vermogen van jongeren zoveel mogelijk gestimuleerd.^{12,15} Individuele kansen voor groei en ontwikkeling en talenten van jongeren worden benut. Zo krijgen jongeren de ruimte om vertrouwen en veerkracht te ontwikkelen.

Omgang tussen jongeren

In de ideale kleinschalige woonvoorziening is er een positieve en veilige sfeer in de groep met rust en structuur. Ook een positieve relatie tussen jongeren onderling in de groep draagt namelijk bij aan een positief leefklimaat.^{9,12,13} Daarnaast ligt de focus op het ervaren van veiligheid in de groep. Om een positieve en veilige sfeer te kunnen realiseren is een goede match tussen jongeren onderling belangrijk.⁸

Regels en afspraken

In kleinschalige woonvoorzieningen wordt idealiter flexibel omgegaan met regels en afspraken en wordt hierover afgestemd tussen professionals en jongeren.³ Het is hierbij belangrijk dat er een goede balans is tussen controle enerzijds (structuur, voorspelbaarheid, veiligheid en effectief gebruik van regels) en flexibiliteit anderzijds.^{3,12,15} Door de kleinere groepen en het maatwerk is er minder noodzaak tot een strikte en strenge regelgeving en

uniforme regels. Hierdoor is er ook een kleiner risico op repressie en beperkende maatregelen, omdat er minder uitdagingen zijn in het managen van conflicten tussen jongeren in de groep.^{8,9,12,13} Het overtreden van de regels wordt bij voorkeur gezien als een leermoment en wordt niet direct gevolgd door een straf.¹² Dit betekent niet dat er geen regels en geen consequenties zijn: overall waar mensen samenleven zijn regels en sociale normen namelijk belangrijk. Consequenties kunnen daarbij ook voorspelbaarheid bieden. Het is echter vooral belangrijk dat regels en sociale normen rekening houden met de Sociale Domeintheorie. Deze theorie stelt dat regels in het morele- (goed en kwaad) en veiligheidsdomein vaker geaccepteerd worden, terwijl regels in het conventionele domein ('hoe heurt het') en persoonlijke domein sneller als repressief worden gevoeld. Daarnaast is het belangrijk dat consequenties eerlijk en proportioneel zijn en geen schade toebrengen.¹⁵

Professionals in kleinschalige woonvoorzieningen

Om een ideale kleinschalige woonvoorziening te kunnen realiseren is de beschikbaarheid van de 'juiste' professionals erg belangrijk, evenals een organisatie die kan zorgen voor goede randvoorwaarden. Hieronder worden belangrijke kenmerken van professionals, de kerntaken van deze professionals, kenmerken van het team van professionals en kenmerken van de organisatie samengevat.

Kenmerken van professionals

In een ideale kleinschalige woonvoorziening werken professionals die een sterke intrinsieke motivatie hebben om samen te leven, te werken en te leren.^{8,9} Ze zijn zich bewust van en houden rekening met het effect van de culturele achtergrond op het leven van jongeren¹⁵ en met (mogelijk) ingrijpende ervaringen van jongeren in het verleden.^{8,9} Het zijn idealiter professionals die niet wegstijven, niet loslaten en die naast de jongere blijven staan.¹ Ze beschikken over een positieve houding, leggen de nadruk op het stimuleren van gewenst gedrag, luisteren goed, kunnen jongeren de steun bieden die zij nodig hebben en ook reflecteren op hun eigen handelen en dit zo nodig aanpassen.^{1,8,9} Qua persoonlijkheid heeft de ideale professional een stevig karakter en persoonlijkheid en is tegelijkertijd empathisch en onbeveng. ^{8,9} Hij of zij kan omgaan met emotionele en fysieke druk, o.a. van meerdere uren achter elkaar werken, en is ervaren, stressbestendig en flexibel.^{8,9} Dit alles vraagt om een steunend netwerk rondom de professional en een team van professionals die op elkaar kunnen inspelen en elkaars deskundigheid kunnen benutten. Professionals met een HBO opleiding en SKJ registratie wordt in de literatuur tevens genoemd als werkzame factor.⁹

Kerntaken van professionals

Om de basisbehoeften van jongeren (verbondenheid, competentie en autonomie) te kunnen bevorderen hebben professionals in een kleinschalige woonvoorziening verschillende kerntaken. Allereerst zijn zij voldoende beschikbaar en fysiek en mentaal aanwezig op de groep.⁷ Om verbondenheid te bevorderen is het belangrijk dat professionals een goede samenwerkingsrelatie aangaan met jongeren en belangrijke personen in hun omgeving en

positieve omgang tussen jongeren onderling ondersteunen en stimuleren.^{9,15} Autonomie van jongeren bevorderen zij door de vrijheid zo weinig mogelijk in te perken en de zelfstandigheid en bewegingsruimte van jongeren zoveel mogelijk te stimuleren.^{9,15} Ten slotte bevorderen zij de competentie van jongeren door groei, ontwikkeling en het gevoel van eigenwaarde van de jongeren te stimuleren, leermomenten te creëren en mogelijkheden te bieden om te oefenen met nieuw gedrag, af te stemmen op de mogelijkheden van jongeren en de jongeren te stimuleren om invloed uit te oefenen op hun eigen gedrag en omstandigheden.^{9,15} Professionals zijn in staat om afweermechanismen van jongeren af te zwakken en persoonlijk contact te herstellen.^{9,15}

Het team van professionals

Om het werk als professional in een kleinschalige woonvoorziening goed te kunnen doen en vol te kunnen houden is een positief en veilig werkklimaat belangrijk. Dit betekent dat professionals die werken in de kleinschalige woonvoorziening een hechte band hebben met elkaar, elkaar vertrouwen, zien, horen en waarderen.^{9,12,13,15} Om continuïteit in de begeleiding te waarborgen is het belangrijk dat er sprake is van een klein en vast team (bij voorkeur niet meer dan drie of vier professionals per team) zodat er zo weinig mogelijk verschillende medewerkers worden ingezet.^{3,9,12,13} Dit betekent ook dat professionals diensten kunnen draaien variërend van 24 tot 72 uren per week.¹³ Door het kleine en vaste team ontstaat er meer rust en stabiliteit in de groep.^{8,12} Tenslotte is het belangrijk dat er in het team van professionals diversiteit is qua leeftijd, werk- en levenservaring, culturele achtergrond en karakter.^{9,13} Op die manier wordt de kans vergroot dat er een goede match ontstaat tussen de jongere en de begeleider(s).

De organisatie

Naast ondersteuning door collega's en het eigen sociaal netwerk is het ook belangrijk dat de professional ondersteuning krijgt van de organisatie waar de kleinschalige woonvoorziening deel van uitmaakt. Organisaties zijn ook medeverantwoordelijk voor het zorgen voor een positief en veilig werkklimaat.^{1,9} Om dat te realiseren is het belangrijk dat zij erkenning geven aan professionals, ze voldoende tijd en ruimte geven om zich bezig te houden met de jongeren en ruimte bieden voor deskundigheidsbevordering, goede ondersteuning en coaching van professionals (intervisie).^{9,12,13} Ook informele en formele teambuilding en aandacht voor een goede matching van professionals onderling is belangrijk.¹³ Om ziekte of uitval op te kunnen vangen helpt het daarnaast als de organisatie zorgt voor een vaste invalpool van professionals om te voorkomen dat er veel verschillende gezichten op de groep zijn.¹³

Hoofdstuk 3. Ervaringen van jongeren en ouders

Voor dit onderzoek zijn 9 jongeren die woonachtig zijn in een kleinschalige woonvoorziening geïnterviewd. Dit waren vier meisjes en vijf jongens. De leeftijd van de jongeren varieerde van 12 tot 19 jaar, met een gemiddelde leeftijd van 16,3 jaar. De meeste jongeren woonden ongeveer een jaar in de kleinschalige woonvoorziening. Eén jongere woonde al twee jaar in de kleinschalige woonvoorziening en een andere jongere drie jaar. De jongere die het minst lang in de kleinschalige woonvoorziening woonde, woonde er sinds een half jaar. Zeven jongeren woonden in een groep en twee jongeren woonden in een appartement of studio, aanleunend aan de kleinschalige woonvoorziening. Zij hadden voorheen in de groep gewoond, maar zijn nu aan het toewerken naar zelfstandigheid en wonen zodoende in een zelfstandige leefruimte.

Naast de 9 jongeren zijn 5 ouders geïnterviewd. Van twee van de ouders die zijn geïnterviewd heeft ook het kind meegedaan. De kinderen van de andere ouders hebben niet meegedaan aan de interviews. De leeftijd van de kinderen van de geïnterviewde ouders varieerde van 12 tot 18 jaar, met een gemiddelde leeftijd van 15 jaar. Het waren drie meisjes en vier jongens. Vier van deze jongeren woonden op het moment van interviewen nog in een kleinschalige woonvoorziening, zij woonden daar 6 maanden, 1 jaar, 1.5 jaar en 2.5 jaar. Een jongere was net uitgestroomd uit een kleinschalige woonvoorziening en woonde op dat moment op een plek voor begeleid wonen.

Hulpverleningsgeschiedenis

Bijna alle jongeren hebben, voordat ze in de kleinschalige woonvoorziening woonden, al op veel andere plekken gewoond. Zo woonden zij hiervoor in pleeggezinnen, gezinshuizen, crisisgroepen, traumaklinieken, zorgboerderijen en/of JeugdzorgPlus instellingen. Een jongere vertelt over de vele overplaatsingen die zij meemaakte: *'Toen was ik eerst crisis bij organisatie A, en toen ging ik weer naar woonvorm B, en toen ben ik bij woonvorm C gekomen. [...] Voordat ik in de crisis bij organisatie A woonde, heb ik in een crisispleeggezin gewoond en daarvoor in een normaal gezin.'* Redenen die jongeren en ouders noemen voor de overplaatsingen zijn bezuinigingen, het ervaren van misbruik binnen de woonvoorziening of het niet passen van de woonvoorziening bij de jongere, bijvoorbeeld door het niet matchen met andere bewoners (qua leeftijd of problematiek) of het niet matchen met de begeleider(s) (qua regels en contact en omgang). Een jongere vertelt dat haar vorige woonplek *'een behandelgroep voor mensen die agressief zijn'* was. *'Ik was nooit agressief' [...]* *'Daar werd je altijd op de grond gegooid als je je niet gedraagt. Gefixeerd'*. Ook komt het voor dat een jongere tijdelijk op een bepaalde plek woonde omdat er ergens anders geen plek was, waarna de jongere van de tijdelijke plek weer doorgeplaatst werd. Jongeren geven dan ook aan de vele overplaatsingen niet prettig te vinden omdat ze dan *'elke keer moeten verhuizen'* en *'elke keer nieuwe mensen'* zien.

Uit de verhalen van jongeren en ouders over de overplaatsingen die de jongeren meegemaakt hebben wordt duidelijk dat ze veel ervaringen hebben opgedaan met het weggestuurd worden door een woonvoorziening. Dit heeft een grote impact op de jongere, zo vertelt een van hen: *‘Niemand kon me altijd helpen. [...] De andere dingen, toen lukte het hun niet meer, dan stoppen ze gelijk. Hun gaven het toen op. Toen ging ik naar een andere organisatie, en die gaf het ook op. Mijn moeder raakte daardoor helemaal in de stress, wat ze nu moest doen.’* Uit de verhalen blijkt dat jongeren door deze ervaringen nu gewend zijn om weggestuurd te worden en daarom al naar een nieuwe woonplek gaan met het idee daar vast ook wel weer weg te moeten. Een verhaal van een jongere die dit illustreert is: *‘Ze zeggen dat ik hier mag blijven. Ik zeg: ik zorg toch wel dat ik weg mag. Dan zeggen ze: nou, lukt je toch niet, je blijft hier voor altijd. Zeg ik: nou, dan steek ik het hier in de fik. En dan zeggen ze: nou dan slapen we hier op het middenterrein in een tent.’* Vanwege de impact die de vele overplaatsingen op de jongere en zijn of haar gezin hebben, geven ook ouders aan het belangrijk te vinden om een plek te vinden waar hun kind voor langere tijd mag blijven. De vele overplaatsingen hebben ook op hen een grote impact, met name op het vertrouwen dat ze hebben in de hulpverlening. Een ouder waarvan haar kind plotseling weg moest bij een woongroep vertelt: *‘Ik ben tijdens die kennismakingsgesprekken heel duidelijk geweest in hoe A is en wat hij doet. Ik heb hen veel tips gegeven om in bepaalde situaties met hem om te gaan. Alleen er wordt niet geluisterd. [...] Ze hadden gelijk in het begin moeten zeggen van nou, hij heeft te veel hulp nodig, dat kunnen wij hem niet bieden. [...] Als jullie het niet kunnen dan hebben jullie hem er uiteindelijk ook mee. En niet alleen hem, ook het hele gezin.’*

Zoeken naar een passende plek

De meeste ouders hebben al verschillende keren gezocht naar een (nieuwe) passende plek voor hun kind. De meeste van hen zijn dan ook heel betrokken bij het zoeken naar een passende woonplek voor hun kind. In sommige gevallen is dat niet zo en is het bijvoorbeeld de voogd die zoekt en aan de ouders een voorstel doet. Alle geïnterviewde ouders geven aan dat zij wel het gevoel hadden de uiteindelijke beslissing over de plaatsing te kunnen nemen. Jongeren geven aan dat het voor hen niet altijd duidelijk was waarom zij werden overgeplaatst naar een andere woonvoorziening of waarom ze op dat moment niet meer thuis konden wonen. Een jongere vertelt over het moment dat zij hoorde dat ze naar een woonvoorziening zou gaan: *‘Ja dat was heel random, ik was gewoon op school en werd ineens gebeld door A van het wijkteam. Ja, ik kan niet meer thuis wonen. Toen was ik zo van oké [...]. Dat was echt een verrassing voor mij.’* Een andere jongere die al op een woonvoorziening woonde en naar een andere woonvoorziening zou gaan vertelt: *‘Ze zeiden tegen mij dat er een groep zou komen waar alleen jongeren zouden komen en daarom mocht ik daar blijven. Anders mocht ik ook niet blijven. Alleen die groep kwam uiteindelijk niet, dus toen moest ik in een keer weg.’* De mededeling van het vertrek naar een andere woonplek kwam soms ook vrij kort op het daadwerkelijke vertrek. Zo vertelde een jongere: *‘Nou, ik kreeg op vrijdagavond een belletje van de gemeente: je gaat daar wonen. [...] Op vrijdag wist ik het en op maandag kwam ik hier.’* Dit is niet voor iedere jongere een negatief punt. Een

jongere vertelde bijvoorbeeld: *'Ik was heel blij. Maar dat heeft te maken met het feit dat ik zes weken bij de ene heb gewoond, twee weken bij de ander en anders eventueel weer had moeten verhuizen.'*

Ouders geven aan dat de zoektocht naar een passende plek voor hun zoon of dochter soms heel ingewikkeld was (en in een gezin dat wij spraken nog steeds is). Redenen die ouders noemen voor het niet kunnen vinden van een passende plek is dat er geen plekken zijn (weinig doorstroom), organisaties de hulp niet kunnen of willen bieden (ze nemen bijvoorbeeld geen kinderen op waarbij sprake is van agressieproblematiek of een combinatie van agressieproblematiek met een hoog IQ of medewerkers zijn niet opgeleid om te fixeren terwijl dit voor de jongere wel nodig is), of de jongere is te oud of te jong. Daarbij vertellen twee ouders dat het is voorgekomen dat ze voorafgaand aan een plaatsing duidelijk hebben besproken hoe de jongere is, de woonvoorziening hier positief in zegt te staan, maar hier later toch op terugkomt waardoor de jongere niet meer kan blijven. Dit had in allebei de gevallen te maken met agressie. Een ouder vertelt hierover: *'We hebben al heel wat organisaties gehad die in eerste instantie positief waren en dan naderhand toch terugkomen op hun beloftes. Dat we ook vroegen: maar waarom dan? Daar kreeg je geen antwoord op. [...] In eerste instantie heel enthousiast, ja kunnen we, geen probleem. En later was het toch wat moeilijker omdat ze zagen dat er toch wel meer aan de hand was. [...] Maar de meeste plekken haken in de basis al af zodra het woord agressie om de hoek komt kijken.'*

Als het gaat om de soort woonvoorziening hebben ouders een aantal wensen voor een passende woonplek voor hun kind. Zo vertellen ouders het belangrijk te vinden dat de professionals open staan voor de behoeften van het kind, ouders hierin horen en hun begeleiding ook op maat kunnen inrichten, dat er goede communicatie is met ouders (*'zodat de driehoeks-verhouding stabiel blijft'*), het een plek is waar duidelijke regels zijn, dat het veilig is, dat het op niet al te grote afstand van de ouders is, dat het kleinschalig is (*'maximaal vijf, anders kan zij de onderlinge verhoudingen niet meer overzien'*), dat de locatie past bij hun kind (*'in een dorp zodat er niet te veel prikkels zijn'*), dat de groepssamenstelling passend is (*'bij voorkeur geen jongens in de groep'*), dat er een huiselijke en gezellige sfeer is (*'dat er samen ook het journaal wordt gekeken, gewoon echt als een soort vervangend gezin'*), dat er dagbesteding op hetzelfde terrein is en dat het een plek is waar hun kind lange tijd mag blijven (*'mensen die doorzetten en niet opgeven'*).

Jongeren hebben zelf ook verschillende wensen met betrekking tot de woonvoorziening. Deze wensen kunnen bijvoorbeeld gaan over dat de jongere graag in een gemengde groep wil (*'ik wilde juist gemengd, want ik kan heel goed met jongens opschieten'*), de soort plek (*buiten, niet in de stad*), de faciliteiten (*'veel buiten kunnen zijn'*), het aantal andere jongeren dat er woont (*'maximaal 8 [...] niet te druk'*) of de begeleiders (*'ze moeten goed hun grenzen aan kunnen geven'*). Jongeren geven aan het belangrijk te vinden dat er rekening wordt gehouden met dit soort wensen bij het zoeken naar een passende plek.

Twee ouders geven aan dat ze in hun zoektocht naar een passende plek veel hebben gehad aan het gebiedsteam of een expertteam. Deze teams hielpen volgens ouders vooral door lijntjes te leggen en mee te helpen zoeken naar een passende plek. Een ouder vertelt dat het expertteam er eindelijk voor heeft gezorgd dat haar dochter op een passende plek zit, nadat de hulp acht keer is opgeschaald. Zij vertelt over de toegevoegde waarde van een dergelijk expertteam: *'Er was een expertteam die vanuit verschillende hoeken keek. Daarnaast hebben ze de hele omgeving meegenomen. Ze keken niet alleen naar wat het kind thuis voor gedrag vertoonde, ze zagen het op de groep, op school, want ook daar legden ze contacten mee. Ze hebben alle documenten erbij gehaald. [...] Dus geen vooroordelen, een open blik en daadwerkelijk onderzoek. [...] het feit dat zij bereid waren om ook flexibel te zijn en niet vanuit dogma's en procedures te handelen. [...] Ze hebben echt een heel netwerk in provincie A aangesproken en uiteindelijk in provincie B en C en alles wat ze maar konden bedenken hebben ze gedaan.'*

De eerste kennismaking met de woonvoorziening

De meeste jongeren hebben, voorafgaand aan de plaatsing in de kleinschalige woonvoorziening, informatie gehad over de woonvoorziening, een intakegesprek gehad en/of een rondleiding gehad. Een jongere vertelt hierover: *'Er werd eerst iets over verteld. We gingen sowieso op zoek naar een nieuwe plek, want ik moest daar weg. Toen kwamen we eigenlijk uit bij een andere groep, want we wilden niet dat ik weer naar een gezinshuis ging. Geen leuke ervaringen mee, dus we kwamen uit bij woonvoorziening A. Toen gingen we daar kijken en dat beviel me eigenlijk wel. [...] Toen was al gauw een beslissing gemaakt, kon ik daar wonen, kwam ik daar terecht.'* Er zijn ook jongeren die vooraf geen kennis hebben gemaakt met de woonvoorziening. Zo vertelde een jongere: *'Uiteindelijk zei ze (medewerker van het wijkteam) van, je gaat ergens anders wonen. Daar, daar of daar. Toen zeiden ze dat ze hier wel een plek hadden. Toen ben ik hierheen gegaan. Dat was dichtbij mijn school, dus dat was wel fijn. Dus ja, zo snel ging het. Toen zijn we langs mijn moeder gereden, spullen gehaald, weggegaan. Dat was het.'*

De inhoud van de intakegesprekken verschilde tussen woonvoorzieningen. Jongeren vertelden bijvoorbeeld dat in deze intake met name de regels werden verteld, dat er werd gevraagd naar hun verleden (*'hoe ik hier ben gekomen enzo'*) en dat ze een risico-inventarisatie moesten invullen. Uit de reactie van de jongeren blijkt dat ze geen grote waarde hechten aan de intake. Jongeren noemen het bijvoorbeeld *'langdradig'*, *'best veel regels, dat was ik niet gewend'* en een jongere zegt: *'Dit is de woongroep, dit zijn de regels, bla bla bla. Dat was m'n eerste keer in een woongroep, maar ik was like: oké, zo lang ik mijn vrienden maar niet tot last ben.'* Een jongere legt uit wat er aan de orde is gekomen tijdens de intake: *'Dus eigenlijk alles wat een risico had kunnen zijn, maar ook gewoon de dagelijkse dingen. Wat kan je wel en wat kan je niet? Ik vond het heel lang, vooral dat. Ja. Want ik was best wel overprikkeld en ik vond het vooral heel langdradig. Ik zat echt zo van: nee, nee, nee, nee, ja, nee, nee.'*

Om de kans op overplaatsing te verkleinen geven ouders aan het belangrijk te vinden dat tijdens de intakefase, voorafgaand aan een eventuele plaatsing, goed naar hun visie op en ervaringen met de jongere geluisterd wordt en eventueel een dossier wordt opgevraagd. Om een goede inschatting te maken of de jongere past binnen de woonvoorziening, zou volgens de ouders gekeken moeten worden naar de problematiek van de jongere, wat er nodig is om de jongere de juiste hulp en een passende plek te kunnen bieden, de match met andere jongeren die op dat moment al in de woonvoorziening wonen en of begeleiders voldoende geschoold zijn om de jongere de juiste hulp te bieden.

Ouders willen zelf ook graag op basis van de intake kunnen inschatten of de woonvoorziening passend zou kunnen zijn en vinden het prettig als de woonvoorziening het eerlijk aangeeft als ze niet de juiste hulp kunnen bieden (*'als jullie denken dat het niet kan, wees dan eerlijk, dan zoek ik verder'*). Een ouder vertelt dat het voor hen heel prettig was dat ze eerst zelf de intake konden doen zonder het kind (*'als het niets is, dan moet ze niet weer afgewezen worden'*) en dat ze na de intake eerst zelf op bezoek konden komen in de woonvoorziening en dat de jongere daarna ook op bezoek kon komen om eens kennis te maken. Dit heeft hen geholpen in het maken van een beslissing.

Essentiële kenmerken woonvoorziening

Groepssamenstelling

Jongeren geven aan dat de groepssamenstelling belangrijk voor hen is en aansluit bij hun wensen. Zo had een jongere de wens om in een gemengde groep terecht te komen, waarin ook andere meiden wonen: *'Ik heb zeker ook mijn mental breaks, dat je helemaal zit te janken. Dan heb ik helemaal geen zin om zo'n jongen aan m'n kop te hebben die er totaal geen shit van snapt. Dan heb ik liever een meisje die het wel een beetje begrijpt. Dus ook al zijn we hier ook allemaal voor jezelf, we zijn wel samen, op de een of andere manier.'*

Meerdere jongeren geven ook aan dat de groepssamenstelling invloed op hen heeft. Hier wordt met name genoemd dat jongeren in vorige woongroepen meer onrust ervaarden door de groepssamenstelling. Dit uitte zich in vaker boos worden of ruzie maken. Ook wordt genoemd dat de groepssamenstelling ervoor kan zorgen dat je sneller het verkeerde pad opgaat, doordat jongeren elkaar dan negatief beïnvloeden. Wanneer ze de groepssamenstelling wel prettig vonden ervaarden de jongeren meer rust, zoals geïllustreerd door een van de jongeren: *'Dat de kinderen ook wat rustiger zijn, dan ben ik niet echt heel vaak boos en ben ik wat rustiger.'*

Jongeren geven ook aan dat ze het belangrijk vinden dat er bij plaatsing ook wordt gekeken naar de samenstelling van de groep. Een jongere noemt bijvoorbeeld dat het prettig is om niet te veel verschillende types in een groep te hebben, omdat dit ruzie zou kunnen veroorzaken. Ook geeft een jongere aan het belangrijk te vinden dat er wordt gekeken of de andere jongeren qua karakter passen bij de jongere die in de woonvoorziening komt wonen.

De jongeren moeten bijvoorbeeld *'niet te druk zijn'* omdat de jongere dit *'op een gegeven moment niet meer trekt.'* Een andere jongere vertelt over de invloed van andere jongeren in een kleinschalige woonvoorziening: *'Je moet maar net geluk hebben met wat voor personen je er te wonen komt. Er werd bijvoorbeeld vaak drugs gebruikt en daarmee word je beïnvloed. Dat is je eigen keuze, maar op die leeftijd, wat wil je? Ja, ik werd daar zelf een beetje beïnvloed.'* Ouders geven ook aan de groepssamenstelling belangrijk te vinden en dan met name naar het mogelijke effect dat de jongeren op elkaar kunnen hebben. Ze vertellen dat, wanneer hier goed naar wordt gekeken, de kans op verplaatsing van de jongere kleiner wordt.

Groepsgrootte

De meeste jongeren hebben ervaring met het wonen in grotere leefgroepen en geven aan dat ze het prettiger vinden als de groep kleiner is. Ze vertellen dat een kleinere groepsgrootte bijdraagt aan een huiselijke sfeer, bijvoorbeeld doordat het dan ook gemakkelijker is om uitstapjes te doen. Deze uitjes zorgen er weer voor dat jongeren de sfeer in de woonvoorziening als huiselijk ervaren. Het doen van uitjes wordt bemoeilijkt in leefgroepen waar de groep groter is. Een jongere vertelt: *'Ja, want als je met twintig mensen op een groep zit, dan ga je moeilijk met een auto weg naar een andere plek, dus.'* Een andere jongere vertelt dat een geringe groepsgrootte er ook voor zorgt dat de begeleiding beter benaderbaar is: *'Als je de begeleiding nodig hebt is die er niet en hier wel. Dan hoef je niet het hele flatgebouw door te zoeken om vervolgens begeleiding te vinden.'* Ouders vertellen dat kleinere groepen beter aansluiten bij hun kind en dat kleinere groepen overzichtelijker zijn voor hun kind. Een ouder vertelt bijvoorbeeld dat hij ziet dat hun kind rustiger is geworden nu hij in een kleinere groep verblijft. Ten slotte geeft een van de jongeren nog wel aan dat hij een groep met acht jongeren soms wel *'drukker maar wel gezellig'* vond.

Dagbesteding/onderwijs

De meeste jongeren gaan naar school, lopen stage en/of hebben werk. Ze vinden het fijn dat ze dit kunnen blijven doen, veelal op de plek waar ze eerder ook naar school gingen. Twee jongeren geven expliciet aan het fijn te vinden om naar school of stage te gaan omdat het rust geeft om *'even van de groep af te zijn.'* Ouders geven aan het belangrijk te vinden dat de woonvoorziening de mogelijkheid biedt om dagbesteding te volgen die past bij hun zoon of dochter, of dit nu school is of andere activiteiten zoals helpen op een boerderij, in de tuin, houtbewerking of sporten. Ze vinden het ook belangrijk dat het school(niveau) aansluit bij het niveau van het kind en dat de dagbesteding aansluit bij de interesses van het kind. Dit biedt ook structuur voor deze kinderen en een goede aansluiting zorgt ervoor dat de kans op succes groter wordt. Meerdere ouders geven aan het belangrijk te vinden dat de woonvoorziening er ook voor zorgt dat de jongere (op tijd) naar school en dagbesteding gaat en hierop toeziet. Een ouder vertelt waarom hij school en dagbesteding zo belangrijk vindt: *'Elk kind kan een bijdrage geven aan de maatschappij. [...] Als je nu investeert in die kinderen,*

betekent dat dat er een grote kans is dat hij straks zonder al te veel begeleiding en poespas eromheen zijn leven kan leven. Dat scheelt de maatschappij vreselijk veel geld.'

Ouders vinden het belangrijk dat er een goede samenwerking is tussen de woonvoorziening en de school van het kind. Zij zien bijvoorbeeld graag dat de school afstemt met de woonvoorziening of de woonvoorziening belt als er op school iets aan de hand is met het kind. Een ouder vertelt dat dit haar ook rust geeft: *'Als er wat was werd ik iedere keer gebeld. Ik laat hem al uit huis plaatsen om mijzelf en mijn gezin te ontlasten en nog ben je daar niet vrij in. Dat heb ik toen ook tegen hen gezegd: als er wat is dan wil ik dat de school jullie belt en dat begeleiding naar school komt. Niet dat de school mij belt en dat ik weer geregeld in de week daarheen moet gaan, want dan kom ik nog niet tot rust.'* Een jongere geeft ook aan dat hij het belangrijk vindt dat er goed contact is tussen de school en de woonvoorziening: *'Als ik weleens heel erg boos werd, op mijn oude groep, wilden ze mijn groep bellen. Nemen ze nooit op. En hier, toen was ik heel erg boos en toen kwamen ze gewoon gelijk hier naartoe. Dan gaan we niet terug naar de groep, maar dan gaan we even een blokje om.'* Meerdere jongeren geven verder aan het prettig te vinden als ze steun van personen op school krijgen als het even niet zo goed gaat: *'De school helpt mij ook heel erg goed. [...] Ze helpen overal mee. Ze staan klaar als er wat is. En ze helpen wel met ruzies oplossen.'* Ook personen op school waarmee de jongere goed kan praten zijn belangrijk voor de jongeren: *'Mijn therapeut zit ook in mijn school toevallig. Dus ik kan ook gewoon naar haar lopen. Ik kan ook gewoon zeggen van het gaat niet goed, ik moet je nu spreken. Een van mijn conciërges ben ik ook heel goed mee. Daar praat ik ook altijd mee als er iets mis is.'*

Contact tussen de jongere en familie en vrienden

De meeste jongeren hebben nog contact met hun familie of vrienden. Dit contact bestaat meestal uit telefonisch contact of bezoeken. Bijna alle jongeren gaan een keer in de zoveel tijd op bezoek bij familie en vrienden. Bij sommige jongeren komt de familie ook weleens langs op de woonplek. Meerdere jongeren geven aan dat het contact met de ouders beter is geworden sinds ze in de woonvoorziening wonen. Een jongere vertelt bijvoorbeeld dat ze betere communicatie heeft met haar moeder en op de vraag hoe dit kan vertelt ze: *'Omdat het maar twee dagen in de week of twee week zijn dat ik bij haar ben.'* Een jongere geeft aan dat er binnen de woonvoorziening niet wordt gewerkt aan het contact met de familie, maar dat hij dit contact ook niet wil. Ten slotte blijkt uit de verhalen van de jongere dat ze hun vrienden meestal buiten de deur opzoeken en niet uitnodigen in de woonvoorziening. Een jongere geeft ook aan *'het een beetje raar te vinden om hier met zeven man te zitten. Dan wordt het ook te veel.'*

Ouders vertellen het ook prettig te vinden om telefonisch contact met hun kind te hebben en het fijn te vinden als hun kind een keer in de zoveel tijd langs komt. Dit bezoek varieert van een dag tot een weekend. In één gezin kwam de begeleider van de woonvoorziening mee met het bezoek van de jongere thuis. De ouders geven aan dit fijn te vinden omdat ze

dan niet verantwoordelijk zijn en niet *'de ogen en oren hoeven te zijn.'* Een ouder vertelt ook dat ze in het begin ook een weg moesten vinden in het contact met de jongere omdat de jongere de moeder ging bellen als het even misging op de groep. Ze vertelt: *'Ik heb toen steeds heel duidelijk tegen hem gezegd: het is niet leuk, maar je moet het zelf regelen met de begeleiding, want mama kan dat niet. En zo steeds dat stimuleren. Nu belt hij ook niet meer zo gauw, als hij boos en verdrietig is. [...] Hij mag me natuurlijk altijd bellen, maar ik zei ook tegen de groep: hij moet jullie op een gegeven moment vertrouwen. Hij moet die dingen met jullie kunnen doen.'* Ook heeft deze ouder er bewust voor gekozen om de bezoeken een keer in de twee weken te doen, zodat haar kind goed in de groep terecht kwam en als het dan stabiel loopt dit uitgebouwd zou kunnen worden.

Integrale begeleiding/behandeling

Uit de interviews en de omschrijving die jongeren en ouders geven over de begeleiding die de jongere krijgt blijkt dat er een duidelijke scheiding is tussen begeleiding en behandeling. Behandeling vindt veelal niet plaats binnen de kleinschalige woonvoorziening. Een jongere vertelt wel dat er een keer in de twee weken een groepstherapeut op de groep komt waar de jongeren mee kunnen praten als ze dit willen. Een jongere vertelt hierover: *'Ze komt dan gewoon eventjes en vraagt of ik het nodig heb om te praten. Als dat niet zo is gaat ze gewoon weer door.'* Een ouder vertelt verder dat er nauw wordt samengewerkt met een arts in de zoektocht naar de juiste diagnose voor haar kind.

Leefklimaat

Fysieke omgeving

Jongeren vinden het vooral belangrijk dat ze een thuisgevoel ervaren bij de kleinschalige woonvoorziening. De fysieke omgeving kan hier, volgens zowel jongeren als ouders, een belangrijke bijdrage aan leveren, bijvoorbeeld door de inrichting van de woonvoorziening of de locatie van de woonvoorziening. Zowel jongeren als ouders geven aan dat ze een huiselijke sfeer belangrijk vinden. Dit kan volgens de jongeren bereikt worden door een *'mooie inrichting'*, *'een normale woonkamer'* of *'het doen van uitjes.'* Met uitjes bedoelen jongeren bijvoorbeeld dat ze uit eten gaan met de begeleider, naar een dorp of stad gaan of dat ze zelf een voorstel mogen doen voor een leuk uitje. Ook ouders noemen het doen van uitjes als een belangrijk onderdeel. Ze vinden het fijn als er ook diversiteit zit in welke uitjes er ondernomen worden en hoe de uitjes eruitzien. Het kunnen ook kleine dingen zijn zoals een stukje wandelen of fietsen. Ouders noemen verder dat ze geen *'ziekenhuisgevoel'* willen krijgen bij de woonvoorziening, dat bewoners bijvoorbeeld *'een huisdier mogen hebben'*, dat alle kamers *'anders ingericht'* zijn, dat er kleur wordt gebruikt en dat er samen gegeten wordt.

Met betrekking tot de locatie van de woonvoorziening geven zowel jongeren als ouders aan het prettig te vinden dat de woonvoorziening op een rustige plek staat. Een jongere vertelt:

'Het is best wel rustig eigenlijk. Het is veel beter dan in de stad. De stad is heel druk en chaotisch en dit en dat. En stel je voor, je zit niet goed in je vel, dan kan je gewoon wandelen en je hebt gewoon geen last van andere dingen. Het is hier echt de beste plek ooit, denk ik. Het is hier echt zo rustig. Het is ook echt een hele mooie omgeving.' Een andere jongere vertelt over de ideale locatie van een woonvoorziening voor hem: *'Gewoon een plek buiten, in ieder geval niet in de stad. [...] Dat is allemaal te druk. Ergens in de middle of nowhere is het wat rustiger.'* Ouders geven ook aan dat het aan de andere kant prettig is als je *'bij wijze van spreken zo in het dorp de winkel in kan lopen om te leren hoe je boodschappen doet'* en ze vinden het ook prettig als de woonvoorziening niet te ver van hen zelf vandaan is. Jongeren en ouders vinden het verder belangrijk dat er (voldoende) buitenruimte is en dat de woonvoorziening dichtbij voorzieningen zoals de school, winkels of het openbaar vervoer is (*'deze was het fijnste, ook omdat het dicht bij mijn school is'*). Ook een locatie vlakbij het netwerk van de jongere werd door sommige jongeren genoemd als belangrijk. Jongeren die in een kleinschalige woonvoorziening wonen die in een woonwijk zit geven aan dat het *'beter is dan afgezonderd te zijn van de rest van de wereld'* en dat het gemakkelijk is om *'binnen 5 minuten op de fiets al bij de winkel en bushalte te zijn.'*

Relatie en samenwerking tussen jongeren, ouders en begeleiders

Jongeren geven aan het belangrijk te vinden dat ze een goede klik hebben met de begeleiders: *'Ik heb met mijn begeleiders een klik of geen klik. Hebben we geen klik, dan werkt het niet.'* Jongeren vinden het verder belangrijk dat de begeleider in een kleinschalige woonvoorziening goed luistert, duidelijk is en duidelijke grenzen aangeeft, structuur biedt, goed kan praten, zichzelf is, inlevingsvermogen heeft, de situatie niet invult voor de jongere, oprecht is en betrouwbaar is. Twee jongeren geven tevens aan het belangrijk te vinden dat de begeleider zich niet gedraagt als een begeleider. Dat betekent volgens hen dat de begeleider *'Niet moet overkomen alsof hij uit een boekje praat, maar meer uit gevoel.'* Een andere jongere vertelt over het belang van aanwezigheid: *'Wat er ook gebeurt, gewoon aanwezig zijn. Dat is al best wel veel wat je kunt doen als begeleider voor een jongere. Gewoon hulp aanbieden, gewoon er zijn voor de jongere. Altijd even kijken hoe het gaat met de jongere en laat hem niet vereenzamen. Laat de jongere ook zichzelf zijn natuurlijk. Wees er vooral voor hun. Ja, dat is belangrijk.'* Verder vertelt een jongere op de vraag over hoe hij merkt dat het klikt met een begeleider dat de leeftijd van de begeleider een belangrijke rol speelt: *'Ik heb wat aan ze, ze zijn meestal een stuk ouder, in de 30, 40. Die hebben gewoon wat meer meegemaakt. En het zou altijd moeilijker zijn als ik het er met een 21-jarige over heb. Ik heb daar gewoon niet zoveel aan omdat zij niet veel ervaring hebben. Aan oudere begeleiders heb ik wat meer aan, die geven mij adviezen waar ik weer wat mee kan doen en dan kan ik gewoon weer verder.'* Een andere jongere geeft aan het ook fijn te vinden dat de begeleider niet alleen maar *'doelgericht'* contact heeft met de jongere, maar ook gewoon vraagt: *'Hé hoe was je dag? Wat heb je gedaan? Heb je nog iets interessants meegemaakt? [...] Dat soort dingen. Dat hoort er gewoon bij.'*

Ouders beschrijven een goede begeleider als iemand die respect heeft voor hun kind en een goede klik met hem of haar heeft, iemand die stevig in zijn schoenen staat, duidelijk is en grenzen stelt, iemand die zichzelf is en iemand die goed communiceert met de ouder. Een ouder beschrijft een goede begeleider aan de hand van zijn ervaringen met een hulpverlener die betrokken was bij zijn dochter: *'Je hebt mensen die hebben van nature een klik met dat soort kinderen en die pakken ze. [...] De manier waarop hij met A omging, dat was geen popiejopie, maar gewoon zichzelf. En hij was heel duidelijk tegen A. Hij hoefde niet te scoren. Je hebt een aantal van die hulpverleners die willen populair zijn bij die kinderen. Nou dat werkt totaal niet. Hij was duidelijk, had zijn grenzen en A luisterde ook naar hem. Ja, wat het is, een natuurlijk overwicht ofzo.'* Ouders vinden het ook belangrijk dat de begeleider zich niet zo druk maakt en bepaald gedrag kan normaliseren. Een ouder beschrijft dit aan de hand van een voorbeeld van een juf die binnen de woonvoorziening lesgeeft: *'Hij heeft een juf daar, die heeft hij een keer bedreigd met een schaar en die juf zei: goh, geef die schaar hier. Ze pakt die schaar af en gaat gewoon door. Dat doen we niet meer, klaar, huppakee. Maakt zich helemaal niet druk. [...] Doen we niet, dit soort dingen wil ik niet meer zien. [...] Maar hij heeft het ook nooit meer gedaan.'*

Ouders geven verder aan het belangrijk te vinden dat er een goede samenwerking is tussen de woonvoorziening en de ouder(s). Een goede samenwerking betekent volgens de ouders dat ze goed op de hoogte worden gehouden, bijvoorbeeld via een appje of belletje als hun kind niet zo lekker in zijn vel zit, en dat er serieus naar de ervaring en ideeën van de ouder over wat de beste aanpak is voor hun kind wordt geluisterd. Dit voorkomt volgens een ouder ook dat *'er weer een verkeerd traject wordt ingezet.'* Meerdere ouders hebben positieve ervaringen met het aansluiten bij het maandelijks multidisciplinair overleg waarin wordt gebrainstormd over oplossingen, waar wordt besproken wat er bijgestuurd moet worden in de begeleiding en waar iedereen tegenaan loopt, zodat er continue maatwerk geleverd kan worden. Een ouder vertelt hierover: *'We zijn gelijkwaardig [...] Dat betekent dat we allemaal net zo belangrijk zijn voor het vangnet rondom A. Maar we hebben allemaal een andere expertise. En juist die combinatie is belangrijk om haar in goede banen te leiden.'* Deze ouder geeft aan dat er op deze manier een *veilige omgeving gecreëerd is waarin iedereen ook gewoon mag zeggen: ik heb dat gedaan, dat is niet zo slim. Hoe zou ik het anders kunnen doen? Dus we zijn een soort lerend organisme rondom A.'* Ook geven ouders aan het fijn te vinden dat ze actief worden betrokken bij de invulling van bijvoorbeeld dagbesteding zodat dit aansluit bij de interesses van hun kind en dat er een registratiesysteem is waartoe de ouders toegang hebben zodat ze mee kunnen lezen met wat er gebeurt.

Belangrijke kanttekening bij de samenwerking met ouders is dat de ouders vooral aangeven 'ouder' te willen zijn. Voor de ene ouder betekent dit een maandelijks overleg met alle betrokkenen zodat zij wel mee kunnen denken maar ook het gevoel hebben dat hun kind in goede handen is zodat ze *'als ouder ook gewoon ouder kunnen zijn en niet alleen maar verzorger en politieagent en bewaker, en nou ja alle functies die je als ouder niet wil hebben.'*

Voor de andere ouder betekent 'ouder kunnen zijn' dat er bewust voor is gekozen om niet elke dag in het registratiesysteem te kijken uit zelfbescherming of niet alles te willen horen over wat er gebeurt in de woonvoorziening. Dit voorkomt dat de ouders zelf te veel stress ervaren door de gebeurtenissen. Een andere ouder vertelt dat zij tijdens bezoeken van de jongere aan huis bewust niet met de jongere praat over wat er op de woonvoorziening wel en niet goed is gegaan om het zo thuis 'gezellig' te houden en omdat er al *'genoeg mensen zijn in de hulpverlening die tegen haar zeggen wat niet mag en niet kan.'*

Jongeren en ouders geven aan het prettig te vinden dat de jongere een vaste mentor heeft. In sommige woonvoorzieningen wordt een mentor ook wel een persoonlijk begeleider of coach genoemd. Een mentor is het eerste aanspreekpunt voor de jongeren en de ouder en een persoon die bepaalde dingen regelt voor de jongere. Jongeren vinden het belangrijk dat de mentor iemand is waarmee ze een goede klik hebben, die benaderbaar is, goed luistert, samen met de jongeren oplossingen bedenkt en die de jongere goed kent. Een jongere vertelt hierover: *'Nou, een mentor waar ik eigenlijk dingen bij kwijt kan als ik ergens mee zit. Dat ik daar naartoe kan. Iemand die ook wel begrijpt hoe het een beetje werkt. [...] Ze weet wanneer ze me moet laten. [...] Ze kan ook heel goed grappen maken. Gewoon de normale gesprekken voeren wat ook wel een beetje herkenbaar is. Dat je veel raakvlakken hebt met elkaar en ook gewoon casual gesprekken kan voeren.'* Een jongere geeft aan het belangrijk te vinden dat de mentor op de hoogte is van de jongere en bijvoorbeeld aanwezig is bij voortgangsgesprekken. Ook geeft deze jongere aan het belangrijk te vinden dat de mentor goed afstemt met andere begeleiders over bijvoorbeeld afspraken die zijn gemaakt. Ouders geven aan dat de mentor ook voor hen een eerste aanspreekpunt is. Een ouder heeft goede ervaringen met het matchen van de jongere en een mentor op basis van het karakter.

Ten slotte geeft een jongere aan het prettig te vinden dat er een vaste, kleine groep professionals is die niet te veel wisselt gedurende de dag. Ze vertelt dat het dan ook *'duidelijk is naar wie je toe kan'* en dat er niet *'continue de hele dag gewisseld wordt of dat er twee mensen zijn en chaos.'* In het creëren van rust is ook een vaste begeleider een belangrijke factor volgens een ouder. Hij vertelt: *'Dat lijkt allemaal een beetje te werken en het lijkt erop dat hij zijn spanningen of wat het dan ook moge zijn op een andere manier aan het uiten is. Dus niet meer meteen geweld en het fysieke geweld, maar op een andere manier daarmee om te leren gaan.'* Een ouder geeft ook aan dat de samenwerking met de woonvoorziening soms bemoeilijkt wordt door de vele wisselingen in personeel. Deze ouder geeft aan dat er daardoor *'geen doorgaande lijn'* in zat of dat de ouder constant *'met andere mensen aan tafel zat.'* Een andere ouder vertelt dat de wisselingen in personeel of de inzet van tijdelijke krachten, wat soms noodzakelijk is in bijvoorbeeld periodes als de zomervakantie, onregelend kunnen werken voor het kind en dit zijn uitwerking heeft in het gedrag dat het kind laat zien. Deze ouder geeft aan dat *'het feit dat iedereen dit erkent, ziet en daar samen een oplossing voor zoekt'* en het *'schrijven van een handleiding voor de tijdelijke krachten'* kan helpen in het beperken van de gevolgen hiervan.

Ondersteuning en groei

Alle jongeren die we in dit onderzoek hebben gesproken hebben hun eigen combinatie van problemen en hun eigen doelen, waardoor nog eens duidelijk wordt dat de begeleiding van deze jongeren vooral veel maatwerk vraagt.

Ouders vertellen dan ook het belangrijk te vinden dat er in de begeleiding en behandeling veel ruimte is voor maatwerk, in nauw overleg met de ouders. Daarbij lopen ouders er soms tegenaan dat er individuele afspraken gemaakt moeten worden over de begeleiding die ingaan tegen wat professionals geleerd hebben wat betreft wat wel en niet zou kunnen of mogen. Zo vertelt een ouder dat ze met de begeleiders hebben afgesproken dat de jongere af en toe weg mag lopen en dat de begeleiders dit laten gebeuren. De ouder vertelt: *‘Want ik ben van mening, uiteindelijk dan stopt hij daar wel een keer mee.’* Ook vertellen ouders dat het soms nodig is dat hun kind fysiek wordt beperkt en dat ze het prettig vinden dat professionals hier ook gehoor aan geven (als dit in afstemming met de ouders gebeurt) en er geen consequenties zijn voor de professionals of de organisatie. Een ouder vertelt: *‘Als hij zo agressief wordt, dan leggen ze hem soms in de houdgreep. Nou ja, ik zeg wel houdgreep, maar in de handelingen die zij mogen doen. En dan is het soms ook echt op de grond leggen en vasthouden, totdat hij weer tot rust komt. Dat heeft hij wel heel erg nodig, die duidelijkheid en die grenzen. [...] Als hij niet dat tegengas heeft, dan gaat hij los. Dan is hij een gevaar voor iedereen, maar ook voor zichzelf. Ik ben heel blij dat ze dat hier op de groep doen’*

Een belangrijk kenmerk van de hulp en begeleiding die de jongeren krijgen is volgens jongeren dat de begeleiders *‘doorzetten’* waardoor ze het gevoel krijgen dat de jongeren *‘niet weg hoeven.’* De meeste jongeren hebben ervaring met vele woonplekken waar ze wel weg moesten en geven aan dat het ze een soort rust geeft dat ze hier niet weg hoeven als er iets gebeurt. Een jongere die ervaring heeft met verschillende woonplekken en veel is doorgeplaatst zegt te ervaren dat de begeleiders van de huidige woongroep *‘best veel hetzelfde doen’* als bij de vorige woongroep, maar dat de begeleiders hier *‘doorzetten.’* Een ouder vertelt hierover: *‘In het begin zei hij ook wel: dan sturen jullie me toch naar huis want dat was hij gewend. Zowel op school als op die groep. Dat doen ze niet. [...] Je merkt: hij kan alles doen wat hij wil, maar weggestuurd wordt hij niet. Dat is iets heel nieuws voor hem, dat het niks meer uitmaakt wat hij doet. [...] Hij zegt ook niet meer van: als ik dit doe, dan mag ik weer naar huis. Dat hij zijn zin doordrijft en het alleen maar erger en erger gaat maken in de hoop van dan ga ik wel weer naar huis. Ik merk wel dat hij zichzelf kan zijn. Dat hij alles kan doen wat hij wil, maar dat hij zijn doelen er niet mee bereikt. Dat lukte altijd, maar nu dus niet meer. [...] Hij is relaxter, hij is rustiger en kan wat meer over dingen nadenken.’*

Jongeren benoemen dat ze veel hulp ervaren met betrekking tot het toewerken naar zelfstandigheid, bijvoorbeeld door de jongeren steeds meer verantwoordelijkheden te geven voor wat betreft koken, schoonmaken, boodschappen doen of het uitzoeken van bepaalde

zaken (o.a. verzekering, studiefinanciering, school). Ouders geven ook aan te ervaren dat de jongere in de woonvoorziening mag blijven totdat hij of zij zelfstandig is of duidelijk is of de jongere, met bepaalde hulpmiddelen, weer thuis kan wonen. Ouders geven wel aan het spannend te vinden of de jongere op een bepaalde leeftijd klaar is voor zelfstandigheid en of dit ook zo is wanneer de indicatie voor de woonvoorziening niet meer verlengd wordt. Sommige jongeren geven ook aan dat ze de stap naar volledige zelfstandigheid wel groot en spannend vinden en ze ervaren ook meer spanning rondom een eventueel vertrek nu ze richting de 18 jaar gaan. Jongeren die nu in een appartement wonen aanleunend aan de woonvoorziening, waarin ze iets meer zelfstandig zijn, minder begeleiding hebben en minder regels, geven aan dat ze de opbouw in zelfstandigheid heel fijn vinden. Ze zouden het ook prettig vinden om, als ze volledig zelfstandig wonen, nog contact te kunnen hebben met een begeleider of op iemand terug te kunnen vallen. Een jongere vertelt hierover: *'Stel je voor, ik ga naar school en dan ben ik alleen thuis. Dan kan ik niet even iemand opzoeken van: ja, zo is het gegaan en zo. Ik kan moeilijk iemand bellen en zeggen, kan ik even wat vertellen? En een begeleider, die moet dat kunnen aanbieden, dus dat vind ik dan nog wel fijn, om dat nog te kunnen hebben voor een jaartje.'* De jongeren die bijna 18 zijn geven aan dat ze vanuit de woonvoorziening begeleiding krijgen bij het aanvragen van een verlenging van de indicatie of het zoeken naar een geschikte vervolgplek. Ze geven aan dit prettig te vinden.

Een ouder vertelt ook dat de visie op het gedrag van het kind voor hen een belangrijk verschil heeft gemaakt: *'Wij hebben ook de insteek, op het moment dat het niet goed gaat met A, hebben wij iets niet goed gedaan. Omdat ze zo afhankelijk is van haar omgeving. Dus ook haar agressieve gedrag enzo. Normaal is agressie direct een reden om van de groep af te gaan. Maar ze zeiden: bij A weten we dat het komt om het moment dat we de omgeving niet goed ingericht hebben. Dus dat is niet omdat zij agressief is, het is uit overprikkeling dat zij zo handelt.'*

Om jongeren goed te kunnen begeleiden geven ouders aan dat het ook belangrijk is dat professionals worden aangestuurd en ondersteund door een goede teamleider of gedragswetenschapper en door hun organisatie. Zo noemt een ouder het belangrijk te vinden dat het team gecoacht wordt door iemand om ervoor te zorgen dat de professionals zoveel mogelijk dezelfde aanpak hanteren en niet zomaar wat *'aanmodderen.'* Dat er ook ruimte is voor een teamleider die bij een incident de begeleider niet altijd direct op de vingers tikt maar ze steunt en zegt: *'Je hebt dat gedaan, wat had je nou nodig gehad om A wel naar de kamer te krijgen zonder fysiek geweld te gebruiken?'* Een ouder vertelt ook goede ervaringen te hebben met de begeleiding van professionals die werken in een woonvoorziening, door een organisatie die expertise heeft op het gebied van de problematiek van hun kind. Deze expert is ook aanwezig bij de maandelijkse overleggen met alle betrokkenen. Een andere ouder zegt dat het in het creëren van een passende plek voor de jongere ook belangrijk is dat de organisatie *'oog heeft voor de problematiek op de werkvloer.'* Hij vertelt: *'Het is wel altijd heel lastig dat je vaak geen oplossing kan maken,*

gebonden door allerlei zaken. En dat is bij organisatie A wel, niet bij hulpverlener A maar wel een stapje hoger. [...] De directie zegt: dit mag niet en dat kan niet. [...] het is wel een frustratie dat je vastloopt op financiële zaken.' Naast begeleiding van de professional noemt een ouder steun van de gemeente ook als belangrijke factor. Wanneer de gemeente bijvoorbeeld mogelijkheden kan bieden voor extra begeleiding indien het te zwaar wordt voor het team, zorgt dit ervoor dat het team ook een 'vangnet' heeft. Volgens de ouder scheelt dat in de 'belastbaarheid van het team.'

Omgang tussen jongeren

De meeste jongeren geven aan dat ze zich prettig voelen in de groep waar ze wonen. Een jongere vertelt dat het daarbij helpt als de jongeren qua 'persoonlijkheid en gedrag' een beetje op haar lijken. Ook geeft een jongere aan dat het prettig is als de groepsleiding ingrijpt of in gesprek gaat met de jongeren wanneer de sfeer in de groep iets minder goed is of iemand gepest wordt. Een jongere geeft ook aan het belangrijk te vinden dat iedereen goed met elkaar kan opschieten. Hij vertelt: *'Soms heb je jongeren, die beïnvloeden elkaar heel erg en die gaan dan echt domme dingen doen. Bijvoorbeeld weglopen. En dan zijn er allemaal weer consequenties. Dat heeft soms ook weer gevolgen voor andere jongeren die gewoon hun rust willen pakken en die echt gewoon geholpen willen worden. Wat daarin belangrijk is, is dat ze daar ook rekening mee houden. De jongeren begeleiden dat zulke dingen niet gebeuren.'*

Regels en afspraken

Jongeren geven aan dat de regels die gelden binnen de woonvoorziening gaan over bijvoorbeeld tijden waarop ze in de woonvoorziening moeten zijn voor het eten of bedtijden. De meeste jongeren geven aan hier geen moeite mee te hebben en noemen het 'standaardregels' of 'normale regels.' Een jongere vertelt dat de woonvoorziening de eerste plek was waar hij zich wel goed voelde: *'Want de situatie was gewoon fijn en er waren gewoon vaste regels. Maar die waren niet zo streng. Dat waren gewoon normale regels en het is gewoon een normale leefomgeving.'* Hij vertelt verder: *'Deze begeleiders geven je wat meer vrijheid, dus dat vond ik ook wel fijn. Ik kon meer de focus leggen op mezelf en de situatie om me heen zonder gestrest te raken. Zonder dat ik iets móét doen.'* Een andere jongere vertelt dat ze het wel veel regels vond, maar dit wel 'prima' te vinden: *Het is wel een leuke groep, ik ben nog niet verhuisd dus...'*

Een ouder geeft aan het vooral belangrijk te vinden dat de regels op dezelfde manier worden nageleefd en gehandhaafd door alle begeleiders in de woonvoorziening. Hij vertelt *'van de regels kwam naar mijn idee helemaal niks terecht. Vanaf de eerste dag overtrad zij de regels en dat werd getolereerd. [...] Daar zaten geen consequenties aan. Dat merkte je ook aan de begeleiders zelf. Er was een groep van de laissez-faire, die lieten alles toe. En er was ook een groep die wilde wat anders maar doordat ze geen steun kregen van de anderen lukte het hun ook niet, want dan ben je natuurlijk impopulair bij de kinderen.'* Ouders geven dan ook aan

dat er in begeleiding van professionals wel aandacht moet zijn voor het zoveel mogelijk hanteren van eenzelfde aanpak en regels.

Een jongere geeft aan iets meer moeite te hebben met de regel omtrent het op de kamer moeten blijven vanaf bedtijd. Ze vertelt dat ze om tien uur op bed moet liggen en dat dan het alarm op haar kamerdeur gaat. Ze doet dan de deur van binnen op slot. Bij het openen gaat een alarm af. Ze vertelt hierover: *'Verschrikkelijk [...] Echt een gevangenisgevoel. [...] Het liefst wil ik hem gewoon eraf hebben, maar ik snap ook wel dat er gewoon mensen zijn die daar echt gebruik van maken en dan 's nachts weg gaan. Maar ik vind het ook gewoon fijn dat als er wat is dat ik ook gewoon uit mijn kamer kan. Ook al is het 's nachts. Dat ik niet gewoon in een holletje zit. Ik heb ook echt wel dat ik me 's avonds kut voel. Dan wil ik gewoon even in de keuken boven kunnen zitten, maar dat kan niet.'*

Een jongere vertelt het niet fijn te vinden dat er in de woonvoorziening een regel is dat je elkaar niet mag aanraken. Ze vertelt: *'Bijna niemand let daarop, behalve een of twee, die letten daar wel op. Die lopen dan echt te zeggen: niet aanraken! Voor mij is dat echt bizar, dat ik in mijn eigen huis afstand moet houden. [...] Dat voelt heel vaag voor mij. Sowieso dat ik niet een band kan creëren met mijn begeleiders, zoals ik normaal gesproken in het echte leven wel zou mogen. Dat mag eigenlijk in principe hier niet, maar die heb ik wel. [...] Ik denk dat het niet mag, vanwege dat ik niet gehecht ga raken aan ze.'*

Open versus gesloten plaatsing

Enkele jongeren hebben ook ervaring met het wonen in gesloten voorzieningen en geven aan dit niet prettig te vinden en het open karakter van de woonvoorziening juist te waarderen. Een jongere vertelt hierover *'Bij organisatie B was het meer gesloten. Echt meer doelgericht op behandelen. Dat is meer gesloten en dit en dat, de kamers zijn ook op slot in de avond, je kan er niet uit. Je hebt je eigen douche en je eigen wc en één klein kamertje. Dat was niet echt heel fijn ofzo. En hier had je meer vrijheid, dat vond ik heel fijn. [...] Alsof je je eindelijk ergens thuis kon voelen. [...] Organisatie B, daar zou ik echt nooit meer willen wonen. Eigenlijk wens ik dat de jongeren niet echt, om daar naartoe te gaan. Maar ja, sommigen zijn natuurlijk, die moeten daar wel gesloten zitten denk ik. Maar als je jongeren de vrijheid kan bieden, dan is woonvoorziening A fijn.'* Een andere jongere die ook ervaring heeft met gesloten woonplekken en nu in een woonvoorziening woont waar de einddeur (naar buiten) op slot is geeft echter aan dat de geslotenheid voor hem juist wel fijn is, omdat hij op een open plek *'eerder zou weglopen'* en *'weer extremer'* zou handelen. Een ouder geeft ook aan dat zijn kind *'veiligheid haalt uit de geslotenheid.'*

Hoofdstuk 4. Ervaringen van professionals

De plaatsing van jongeren in kleinschalige woonvoorzieningen

In de focusgroep over de plaatsing van jongeren in kleinschalige woonvoorzieningen bespraken we de ervaringen met hoe de plaatsing van jongeren in een kleinschalige woonvoorziening tot stand komt, welke factoren belangrijk zijn om rekening mee te houden bij deze plaatsing en hoe een goede matching bijdraagt aan succesvolle plaatsingen en duurzaam verblijf. Aan de focusgroep namen twee professionals uit een Expertteam Jeugd deel en drie professionals die werken in een kleinschalige woonvoorziening. De professionals uit het Expertteam Jeugd namen deel omdat zij betrokken zijn bij het zoeken naar passende plekken voor jongeren met complexe problematiek en in die hoedanigheid ervaring hebben met het plaatsen van jongeren in kleinschalige woonvoorzieningen. Naast deze focusgroep hebben ook twee professionals hun ervaringen gedeeld door middel van een individueel gesprek met de onderzoeker aan de hand van de vragen die ook in de focusgroep besproken zijn.

Ervaringen met het proces van aanmelding tot plaatsing van een jongere in een woonvoorziening

Het proces van aanmelden tot plaatsing van een jongere in een woonvoorziening bestaat uit verschillende stappen waaraan meestal een intensieve zoektocht aan vooraf gaat. De professionals zijn het er in ieder geval over eens dat een goede matching tussen jongeren en de woonvoorziening essentieel is om *'carrouselkinderen'* te voorkomen.

Professionals geven aan dat het bij het zoeken naar een passende plek allereerst belangrijk is dat er een duidelijk beeld is van wat voor plek passend zou zijn voor de jongere. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om de locatie van de woonvoorziening, de begeleiders en andere jongeren die woonachtig zijn in de groep, maar ook de begeleiding die geboden kan worden. Om helder te krijgen wat voor plek passend zou zijn en *'makkelijker een goede plek te vinden'* kan een goede verklarende analyse volgens de professionals helpen. Tegelijkertijd wordt dit nog niet door alle woonvoorzieningen gevraagd en ontvangen niet alle woonvoorzieningen dit. Een professional vertelt over de verklarende analyse: *'Je gaat op basis van alle informatie, met alle betrokkenen in kaart brengen: hoe komt het dat dit kind het gedrag vertoont wat die nu vertoont? En wat er eigenlijk ook bij hoort is: wat heeft dit kind nodig om goed te functioneren? En wat is dan goed functioneren? Dus wat kan je maximaal van hem verwachten in positieve omstandigheden?'*

Een belangrijke factor in de verklarende analyse die helpend kan zijn bij het zoeken van een passende plek voor een jongere is volgens de professional dat deze analyse zich zowel richt op risicofactoren als op wat er nodig is om de jongere op zijn best te laten functioneren. De professional licht dit toe: *'Aan de rechterkant heb je in het rood: welke factoren of omstandigheden maken dat het kind op zijn best functioneert? Maar ook, welke*

risicofactoren zitten er? Wat gebeurt er nu dat het kind in zo'n dramatische cirkel zit? Wat sluit zo slecht aan dat hij zich gedraagt zoals hij zich nu gedraagt? Eigenlijk wil je allebei die dingen hebben. Omdat je bij plaatsing wil voorkomen dat de plaatsing zich alleen regelt op die negatieve cirkel. Je wil de plaatsing regelen op de positieve cirkel.' Een professional uit een woonvoorziening voegt hier ook aan toe dat het belangrijk is om verder te kijken dan het gedrag dat een jongere vertoont: *'Soms is het, het systeem hè. En als je dat uit elkaar haalt, dan kan het ook een hele andere wending gaan krijgen.'*

Om een goede inschatting te kunnen maken of de woonvoorziening een passende plek zou kunnen zijn voor een jongere is het volgens de professionals uit de woonvoorzieningen ook belangrijk om een goed beeld te hebben van *'de (ernst van de) problematiek.'* De professionals uit de woonvoorziening geven echter aan dat ze bij de aanvraag voor een plaatsing niet altijd alle informatie ontvangen over een jongere of hebben het gevoel dat er bewust informatie wordt achtergehouden. Een professional vertelt: *'Dat is wat gebeurt bij plaatsingen, dat voogden, casemanagers, andere zorgaanbieders zo omhoog zitten en zo graag een plaats willen hebben voor een jeugdige, dat ze niet alle informatie delen en dat je daar eigenlijk soms pas na een plaatsing achter komt. En dan krijg je dat het niet werkt en dat het teruggaat naar een Expertteam. En dat we dan opnieuw moeten gaan zoeken.'* Een andere professional geeft aan dat het belangrijk is dat er vertrouwen is tussen diegene die de aanvraag doet en diegene die de screening doet: *'Het is natuurlijk wel een pijnpunt in de hulpverlening, dat dat inmiddels ontstaan is, dat de ene partij denkt, er kan mij op elk moment iets in de maag gesplitst worden waar ik echt op vast kan lopen. Dus dan ga je je al instellen op: ik weet niet of de informatie te vertrouwen is. En aan de andere kant krijg je dus ook een stoelendans soms, dat mensen wel de informatie geven, maar bij sommige dingen denk je, ja, dan kan ik hem helemaal nergens kwijt, hè. Dus ja, dat vind ik wel, dat doet niemand fout, maar het is wel iets wat je op de een of andere manier meer uit zou moeten krijgen. Want daar wordt niemand gelukkig van.'*

Om een goede inschatting te kunnen maken van de passendheid van de plek voor een bepaalde jongere is het volgens professionals ook belangrijk dat diegene die de screening doet de jongeren die al in de woonvoorziening wonen en de begeleiders kent. Daarnaast is het volgens een van de professionals ook belangrijk om ook altijd de jongere, ouders en andere betrokken fysiek te spreken voordat er een beslissing wordt gemaakt over of de woonvoorziening wel of niet passend zou kunnen zijn. Ze legt uit: *'We kunnen niet, is mijn overtuiging, varen op wat eerdere mensen allemaal al hebben gedaan en dat schrikt dan zo erg af, wat dan niet recht doet aan een jongere. Want dan heeft de jongere zelf namelijk niet gesproken. En het is me te vaak gebeurd dat we de jongere zien en dan denk je, ja, oef. Maar dat het toch een soort van een match kan zijn.'*

Ten slotte kan goede kennis van de eigen sterke en zwakke punten in het pedagogisch klimaat van de woonvoorziening helpen bij het realiseren van een goede matching. Een

professional die op zoek was naar een passende plek voor een jongere waarbij het belangrijk was dat het personeel consequent was en niet in discussie zou gaan met de jongere licht dit toe: *'Als je als instelling zegt, ja, maar dat kunnen mijn medewerkers niet bieden, want die zijn te aardig. Die gaan gelijk onderuit. Ja, dan heb ik liever dat iemand dat zegt.'*

Na de eerste inschatting of de woonvoorziening een passende plek zou kunnen zijn voor de jongere wordt vaak een intake gepland met jongeren, ouders en verwijzers. De plaats waar de intake plaatsvindt verschilt: soms is dat in de woonvoorziening zelf, soms is dat (in eerste instantie) bewust niet in de woonvoorziening zelf. Een professional vertelt: *'Dan doen we intake op kantoor, altijd. Want dat heeft ook te maken met dat je niet weet hoe het gaat en meteen in de groep vind ik ook zo, dat is het huis van jongeren die daar uiteindelijk wonen. Vind ik een soort van privacy-schending van jongeren die daar wonen. Want soms is het natuurlijk ook gewoon geen match.'*

In de intake is het volgens de professional belangrijk om de jongere een stem te geven. Door het gesprek bij hem of haar te beginnen en vragen te stellen als *'Hoeveel jaar wil je bij ons wonen? Wat heb jij volgens jou nodig? Wanneer is dit een goede plek voor jou?'* Na een intake wordt een bezoek op de locatie ook als belangrijk genoemd omdat *'een locatie een gevoel oproept.'* Naast een rondleiding op de locatie worden ook andere manieren van kennismaken met de woonvoorziening genoemd. Een voorbeeld is de jongere uit te nodigen om aan te sluiten bij een thee of koffiemoment in de woonvoorziening.

Wat verder belangrijk is in het proces rondom de plaatsing van een jongere is volgens een van de professionals dat de groep ook wordt voorbereid op de nieuwe bewoner. Een manier waarop dit gedaan kan worden is via speeddates: *'Dan moeten ze voor de nieuwe bewoner drie vragen bedenken die wij natuurlijk wel checken. Want anders kunnen er hele gekke vragen komen. Dat doen we ook met nieuwe collega's, die krijgen ook een speeddate met bewoners.'*

Om de plaatsing succesvol te laten zijn, zijn volgens de professionals ook goede voorwaarden nodig om maatwerk in behandeling en begeleiding te kunnen realiseren. Een professional vertelt: *'Dan hebben we alles geregeld. We hebben de plek. We hebben de dagbesteding. We hebben de begeleiding. We hebben de logeerweekenden geregeld. En dan zegt die, ja, maar dat kost veel te veel geld.'* Wat hierin helpt volgens professionals is dat er binnen gemeenten samenwerking is tussen de verschillende loketten, zoals WMO, Jeugdwet, Participatie, Werk en Inkomen en Schuldhulpverlening samenwerken. Wat ook helpt volgens professionals is als de consultants werken vanuit het principe *'How can I help?'* en vertrouwen in experts, die goed hebben uitgezocht hoe een passende plek er voor een jongere uit zou moeten zien.

Factoren om rekening mee te houden in de matching

Professionals geven aan dat het voor een goede matching belangrijk is om rekening te houden met de leeftijden van jongeren, de ontwikkelingsfase waarin ze zich bevinden en de combinatie van problematieken binnen een groep. Zo wordt meerdere keren genoemd dat een groep met jongeren waarin veel dezelfde problemen voorkomen elkaar kan versterken. Naast de matching tussen jongeren noemen professionals ook het belang van een goede match tussen jongeren en de begeleiders. Zo vertelt een professional: *'Je kijkt ook naar waar een team goed in is: schrikt het team niet zo van agressie of raken ze daar radeloos van? Ook hoe zit het team erbij: zitten ze er lekker bij, hebben ze een tijd een rustige groep gehad of zit het in een hectische tijd? Dan is het plaatsen van een jongere met heel complexe problemen wellicht niet zo handig op dat moment.'* Ook kenmerken van de plek waar de woonvoorziening staat wordt door professionals genoemd als belangrijke factor. Een professional vertelt welke factoren belangrijk zijn om rekening mee te houden bij het inschatten van of een plek passend is voor een jongere: *'Dichtbij ouders, ja of nee, dicht bij vriendennetwerk, ja of nee? Waar gaat een kind naar school? We hebben nog een kleinschalige woonvoorziening op het terrein. Ook een klas op het terrein en therapie op het terrein. Dit is voor sommige jongeren de laagdrempeligheid die ze nodig hebben om aan school en therapie toe te komen.'*

Een professional benoemt dat een goede matching bijdraagt aan een succesvolle plaatsing. Tegelijkertijd geeft ze aan dat het lastig is om een reële inschatting te maken voorafgaand aan de plaatsing. Ze vertelt verder: *'Eerder waren er plaatsingscoördinatoren, die keken naar de matching. Die zijn opgeheven. Dat is wel jammer dat die er niet meer zijn. Die hadden echt als baan om naar matching te kijken. Nu doen we het zelf. Daar is onvoldoende tijd voor.'*

Het realiseren van een ideale match wordt volgens professionals echter bemoeilijkt door schaarste in kleinschalige woonvoorzieningen. De vraag is volgens hen groter dan het aanbod. Professionals vertellen dat realiseren van een goede match momenteel vooral lastig is bij jongeren van 12 t/m ongeveer 14 jaar met forse agressieregulatieproblematiek. Een professional vertelt: *'Dat is ingewikkeld matchen. Dat lukt bijvoorbeeld niet in een team die al een hectische periode heeft gehad of in een groep waar al een meisje woont met forse borderline problematiek [...] Onze visie is geen kind tussen wal en schip, maar soms is de vraag of je een kind wel moet plaatsen als de voorwaarden niet goed zijn. Als het team bijvoorbeeld overbelast is of als er al een andere jongere in de groep woont die waarschijnlijk niet goed samengaat met deze nieuwe jongere.'*

Werkzame elementen van kleinschalige woonvoorzieningen

In de focusgroep over werkzame elementen van kleinschalige woonvoorzieningen bespraken we met vijf professionals wat bijdraagt aan succesvolle plaatsingen en duurzaam verblijf van jongeren in een kleinschalige woonvoorziening, waarom en wat er nog beter zou kunnen. Dit deden we aan de hand van de volgende thema's die zijn gebaseerd op de literatuurstudie:

familie en netwerk van de jongere, kenmerken van het leefklimaat en de sfeer (fysieke omgeving, ondersteuning en groei, relatie en samenwerking tussen jongeren en begeleiders, omgang tussen jongeren en regels en afspraken), behandeling en begeleiding en onderwijs en dagbesteding.

Familie en netwerk van de jongere

Een goede samenwerking met de familie van de jongere is volgens de professionals heel belangrijk. Een professional vertelt: *'Het wordt dan wat meer één team in plaats van allemaal losse eilandjes: het kind, wij als begeleiders en de ouders, het wordt meer een team. Eén team één taak.'* Professionals geven aan dat het bijvoorbeeld kan helpen om ouders uit te nodigen op de groep, structureel ouderbezoek mogelijk te maken of activiteiten met het netwerk te ondernemen (bv. met vriendjes, broertjes of zusjes). Ze vertellen dat ze ouders bijvoorbeeld een kopje koffie laten drinken in de woonvoorziening of de ouder samen met de jongere laten koken. Dit helpt volgens hem om het contact tussen ouder en kind te herstellen maar zorgt er ook voor dat de begeleiders een band kunnen opbouwen met de ouder en de ouder kan zien hoe het in de woonvoorziening is. Een professional vertelt hierover: *'Soms hebben ouders ook niet helemaal een beeld bij hoe we werken op de groep, horen soms alleen maar verhalen van het kind, negatieve, van ons. De samenwerking is er dan niet. Door de uitnodigingen zal er meer samenwerking zijn, meer vertrouwen in elkaar.'*

Toch zijn er volgens professionals ook verbeterpunten en knelpunten rondom het betrekken van de familie van de jongere. Professionals geven aan dat het nog wel wat structureler kan en dat er ook meer aandacht zou moeten komen voor het betrekken van ouders die niet uit zichzelf contact opnemen. Ook geven professionals aan dat sommige jongeren zelf geen contact willen met ouders, sommige ouders (tijdelijk) geen contact meer willen met hun kind, wensen van jongeren en ouders met betrekking tot (de frequentie of vorm van) het contact uit elkaar kunnen liggen of de jongere niet wil dat de begeleider contact opneemt met ouders. Een van de professionals geeft aan dat het in deze gevallen helpend is om bij de intake al duidelijk met jongeren en ouders te bespreken wat hun wensen en verwachtingen zijn: *'Wij managen het eigenlijk al bij de intake: wat is de verwachting? Waar ligt het perspectief? Waar willen ouders naartoe groeien? Dus dan heb je het van tevoren aan de voorkant al geregeld met elkaar, hoe je vervolgens dat contact vorm moet geven. [...] Zodat een ouder zich daar ook in gehoord voelt. Dat je daar zoveel mogelijk aansluiting bij probeert te zoeken, ook voor het kind.'* Ook als ouders in de intake aangeven de zorg niet meer te willen is het volgens de professionals belangrijk om wel afspraken te maken over wanneer deze afspraak geëvalueerd wordt, wanneer ze weer een beroep kunnen doen op de ouders en wat de ouders daarvoor nodig hebben. Als blijkt dat er externe hulp voor de ouder(s) nodig is, zou dat volgens professionals ingeschakeld moeten worden: *'Dan zie je dus niet alleen het kind, maar ook het systeem.'* Een andere lastige kwestie met betrekking tot het uitnodigen van ouders in de woonvoorziening is dat dit ook impact kan hebben op andere jongeren. Een professional vertelt: *'Ik vind het een mooi streven: ouders op de groep en meer contact. [...] Dus wij vinden dit zeker heel belangrijk, het bezoek en belmomenten en contacten met ouders, hebben wij veel aan en bewoners ook, mits mogelijk. [...] Maar er zitten dan voor mij wel weer haken en ogen aan. Dat ik denk: oké het is een mooi streven,*

maar is dat reëel in een kleine setting?’ Een andere professional reageert hierop: ‘Ik denk dat het ook echt ligt aan de problematiek van alle jongeren en de matching daarvan. Wij willen altijd het normale uitstralen, en dan is het heel normaal dat je ouders op bezoek komen.’

Een ander werkzaam element volgens professionals is het benoemen van positieve punten van het gedrag van de jongere tegenover zijn of haar netwerk. Een professional vertelt hierover: *‘We merken, ook door het verleden in het gezin, dat ouders de negatieve dingen alleen maar zien van hun kind. En wij merken ook wel dat als wij juist als begeleiders de positieve punten van hun kind kunnen benoemen, dat ze ook weer wat positiever naar hun eigen kind kunnen kijken. En dat ze misschien weer wat kleine dingetjes wat meer kunnen waarderen. [...] En dan kunnen ze ook wat meer het loslaten om er bovenop te zitten.’*

Professionals geven wel aan dat het belangrijk is dat ouders vertrouwen hebben in de woongroep, voordat ze weer positief naar hun kind kunnen kijken en het kind leren te zien. Een professional legt uit: *‘Het heeft er denk ik ook alles mee te maken met dat het goed voelt, dat ouders het dus ook los kunnen laten. Dat voelen, dan is er pas ruimte voor de rest. Dan heb je gedeeld ouderschap.’*

Naast familie geven professionals aan dat vrienden ook een belangrijke rol kunnen spelen, maar dat dit soms ook een zoektocht is: *‘Hoe maak je jongeren ervan bewust dat soms een vriend een negatieve invloed heeft? En hoe kun je juist het positieve bekrachtigen, stimuleren?’* Een professional vertelt hoe positief contact gestimuleerd kan worden: *‘Laat ze gewoon jeugd zijn, ga lekker met elkaar op stap nu het weer kan. Ga activiteiten met elkaar doen wat iedere jeugdige zou gaan doen.’* Zo mogen in sommige woonvoorzieningen ook vrienden van de jongere komen logeren (na akkoord van de ouders, alleen doordeweeks, maximaal twee per groep en niet in een week waarin veel incidenten zijn geweest). Een andere professional vertelt hoe ze het contact met het netwerk dan aangaat: *‘Gewoon binnenstappen in de kamer, ga een praatje maken. Hé hoe kennen jullie elkaar? En er zitten echt uitdagingen in hoor, want sommige jongeren stellen zich gewoon voor als heel iemand anders. [...] Maar je hebt wel meer zicht op de jongere dan. Want ze zijn alsnog in het pand. [...] En ik vind het ook wel interessant om te zien: hoe gaat onze jongere om met de vrienden? Zijn ze heel zorgzaam? [...] Zo kan je ook weer wat vaardigheden inschatten en dat weer meenemen. En ik vind het ook wel huiselijker worden. Wij vinden het belangrijk dat het echt hun kamertje is, en hun huis, waar zij het liefste zo lang mogelijk kunnen wonen. Ja, daarbij vinden wij logeren wel horen.’*

Andere werkzame elementen met betrekking tot het samenwerken met de familie en het netwerk zijn volgens professionals het bezoeken van de familie van de jongere samen met hem of haar, jongeren uitdagen het netwerk in te zetten en niet direct zelf alles op te lossen als begeleider, ouders goed informeren over waar er in de woonvoorziening aan gewerkt wordt (psycho-educatie) en je als begeleider niet mengen in familiekwesaties.

Leefklimaat en de sfeer in de woonvoorziening

Fysieke omgeving

Wat betreft de fysieke omgeving noemen professionals dat een huiselijke sfeer en de locatiekeuze bepalend kunnen zijn voor het succes van een plaatsing. Met een huiselijke sfeer bedoelen ze dat er geen typische groepssetting is, dat jongeren er zo gewoon mogelijk kunnen wonen, dat het een relaxte sfeer is, dat er persoonlijke spullen in de kamer van de jongere zijn, dat *'iemand ook gewoon beneden kan zitten, en dat er niet persé iets begeleidingsachtig van hem wordt gevraagd maar hij daar ook gewoon kan zitten'* en *'dat je de boel een keer mag laten slingeren en dat je een keer gewoon heel chagrijnig mag zijn.'* Ook geven professionals aan dat de locatiekeuze doorslaggevend kan zijn in het succes van een plaatsing: *'Is iemand heel erg gevoelig voor alle verleidingen buitenaf? Dan moet je je afvragen of je zo iemand midden in de stad moet plaatsen. Ik denk dat je daar ook heel kritisch naar moet kijken. Vaak zijn de jeugdplekken heel schaars, dus ja als een casus omhoog zit, dan zijn ze allang blij dat er een plekje is. Dan nemen ze heel veel factoren vaak maar voor lief. Maar ja, uiteindelijk wordt de jongere daar de dupe van, en dan blijkt het na zes maanden toch te mislukken. Dat je het aan de voorkant eigenlijk al had kunnen weten met elkaar. Dus de locatie is heel bepalend. En het thuisgevoel.'*

Ondersteuning en groei

Professionals geven aan dat het in de begeleiding helpend is om de problematiek van jongeren terug te laten komen in de dagelijkse bezigheden en ze daarbij dan te begeleiden. Een professional vertelt hierover: *'De meest simpele kleine dingen, de afwas doen bijvoorbeeld, dan blokkeren ze soms al. En dan juist daarover het gesprek met ze aangaan. Niet op dat moment zelf, maar op een geschikter tijdstip, dat is wat we doen op de woongroep. Het elke keer weer teruggeven en dan kijken van: oké, wat heb je nodig om het niet zo vol in je hoofd te hebben, om wel ruimte te hebben om de afwas te gaan doen?'*

Ook samen met de jongere dingen oppakken en hierin toewerken naar steeds meer zelfstandigheid wordt genoemd als werkzaam element. Hierbij wordt bijvoorbeeld genoemd dat de begeleider zelf naar een instantie belt met een jongere ernaast en dat de jongere dit de volgende keer zelf doet. Ook geven professionals aan dat het belangrijk is dat wordt uitgestraald dat de jongere fouten mag maken. Een professional vertelt: *'Dit is juist een plek waar ze fouten kunnen maken, en waar er nog allemaal begeleiders omheen staan. Dat je het gewoon weer op kan pakken. Dus daar leert iemand ook van. [...] Je mag elke dag opnieuw beginnen zeg ik altijd bij ons.'* Een professional benadrukt dat het ook belangrijk is om het na een escalatie niet opnieuw daarover te hebben maar wel te bespreken *'wat daar is gebeurd. Dat is natuurlijk wel juist belangrijk, maar niet: nou dat er een stoel een keer ging of iets dergelijks, daar hoeven we het niet meer over te hebben, dat weten we. Maar wel: wat was dan, daar vooraf, wat maakte dat het niet zo goed ging? Wat heb je de volgende keer wel nodig? Wat kunnen wij anders of wat moet jij anders doen?'*

In de ervaringen van professionals komt het belang van het normaliseren van het gedrag van de jongere regelmatig terug. Een professional vertelt bijvoorbeeld: *'Bij de intake doen we*

altijd een uitroep teken erachter als wij vinden dat iemand bij ons past, dan is dat ongeacht of je nou die stoel door de kamer gooit of wat dan ook, je blijft. Tenzij je zelf weg wilt en anders moet het team zich erop aanpassen. Niet jij. Natuurlijk moet je je ontwikkelen in je gedrag, maar wij moeten daarmee leren omgaan met elkaar. [...] Die escalatie heeft een hele duidelijke reden. Wij hebben jongeren die vliegen geregeld uit de boot en nu een hele lange tijd niet. Dus het heeft ook echt te maken met aarden, een fundament, hechting en belangrijke anderen. Dan zie je gewoon dat heel erg afzakken. De eerste maand is altijd leuk, dan doet iedereen zich anders voor dan hij is. Dan die tweede, derde en vierde maand, die worden echt wel pittiger en die vijfde en zesde: oké, halleluja. En dan, maar dan moet je wel een heel stevig team hebben staan dat dat ook op kan vangen en niet de oorzaak bij de jongere neerlegt, maar bij jezelf, bij je eigen functioneren. Ja dat is natuurlijk heel pittig en niet voor iedereen weggelegd. Dan moet je kunnen spiegelen.'

Professionals geven verder aan dat ze in de begeleiding van jongeren veelal toewerken naar zelfstandigheid. Ze ervaren het hierin als helpend als er na het wonen op de woonvoorziening een tussenstap is waarbij de jongere begeleid kan wonen of dat er nog een mentor is die een oogje in het zeil houdt. Wel geven ze aan dat *'het perspectief de meeste onrust brengt bij de jongeren, omdat ze geen flauw idee hebben waar ze straks naartoe kunnen. Is dat definitief of niet? Krijgen ze dan nog begeleiding of niet? Ook voor ons is het elke keer kijken: wat is er vrij? En kortdurende indicaties natuurlijk, dus je moet weer in gesprek.'* Professionals geven aan dat ze het toekomstperspectief van de jongere iets kunnen vergroten en wat onrust weg kunnen nemen door samen met de jongere uit te schrijven welke mogelijkheden er zijn en wat eventueel passend zou zijn, ook al is niet alles mogelijk omdat er niet altijd indicaties voor worden afgegeven. Een professional heeft een duidelijk advies: *'Ga niet wachten als zorgverlener tot iemand achttien wordt, maar regel het al op de zeventiende: wat moet er gebeuren? Ik vind als professional zijn we daar verantwoordelijk voor. Want jij verdwijnt weer uit hun beeld, maar een mentor en een bewindvoerder niet.'* Ook geven ze aan dat het helpend kan zijn om de jongere te laten weten dat ze altijd de begeleider nog mogen bellen om advies te vragen: *'Misschien mag ik dat niet doen hoor, maar ja ik denk dan bij mezelf: Ik doe dat wel, volgens mij maakt dat juist het verschil.'*

Andere werkzame elementen met betrekking tot het ondersteunen van jongeren en stimuleren van groei die door professionals zijn genoemd zijn het kijken naar de persoonlijke behoeften en wat een jongere echt nodig heeft, het geven van complimenten en het bieden of samen opstellen van een heldere dagstructuur.

Relatie en samenwerking tussen jongeren en begeleiders

Om de relatie en samenwerking tussen jongeren en begeleiders te bevorderen is het volgens professionals belangrijk om veel relatiegebaren te doen. Ze beschrijven dit als *'dingen die je voor een jongere of met een jongere doet om de band te bevorderen.'* Dit kan bijvoorbeeld een uitje naar een voetbalwedstrijd zijn met een begeleider, het maken van het lievelingseten voor een jongere of het halen van een reep chocolade. Het laat volgens begeleiders zien dat je *'de jongere ziet staan'* en is een vorm van *'specifieke aandacht voor de jongere.'*

Een ander werkzaam element volgens professionals is gelijkwaardigheid in de relatie tussen de jongere en de professional. Een professional vertelt: *'Je ziet het vaak weleens, dat iemand erboven wil staan. Dan denk ik: nou dat is helemaal niet nodig. We zijn gewoon gelijk en ik ben niks meer dan dat jij bent. Ik ben wat ouder en toevallig ben ik hier de groepsleider. Maar we moeten het allemaal samendoen. Ik denk dat als je dat uitstraalt, dat het voor hen makkelijker wordt.'* Een professional legt uit hoe je dit als professional kan uitstralen: *'Zij hoeven het niet allemaal perfect te doen, maar dat hoeven wij ook niet. Dat moet je gewoon ook benoemen. En ik denk dat je daarmee wat bereikt.'* Professionals benoemen ook dat het hierin belangrijk is om *'mensenlijkheid'* te tonen en als begeleider ook *'je geschiedenis te delen'* zodat de jongeren denken *'o ja, zij is ook gewoon een mens. Ze is nu wel begeleider, maar ze is niet perfect, ze is geen robot.'* Professionals benoemen dat normaliseren hierin heel erg belangrijk is en dat als jongeren verhalen horen over hoe een professional gekomen is waar hij of zij is gekomen dat *'dan ineens hun ogen opengaan en dat ze denken: oh dus dat is eigenlijk heel normaal?'*

Andere elementen die volgens professionals belangrijk zijn om een goede samenwerkingsrelatie met jongeren aan te kunnen gaan is het hebben van een vast overzichtelijk team, samen te werken vanuit het mandaat, duidelijk te zijn, te geven en nemen (soms meer nemen) en dat wat je zegt ook daadwerkelijk te doen.

Omgang tussen jongeren

Om positieve omgang tussen jongeren die wonen in de woonvoorziening te stimuleren is het volgens professionals belangrijk om gezamenlijk activiteiten te ondernemen. Een professional licht dit toe: *'Jongeren zitten toch met z'n allen bij ons op de groep en die moeten het ook met zijn allen doen. En ik denk dat gezamenlijke activiteiten dan bijdragen aan de groepscohesie die er is. En dat die ook wat sterker wordt en dat ze dan, als ze lol met elkaar hebben, ook lol kunnen hebben op de groep met elkaar. Dan ze elkaar dan wat meer opzoeken of juist wel beneden komen in de woonkamer. Dus ik denk dat dat daaraan bijdraagt.'* Hiermee wordt ook bedoeld dat er in de woonvoorziening wordt geïnvesteerd in het contact vanuit het principe *'samenleven in een gezin.'* Een goede matching bij de instroom is hierbij wel belangrijk volgens de professionals, evenals het waarborgen van de veiligheid. Ten slotte wordt genoemd dat het niet altijd *'leuk en gezellig hoeft te zijn, dat zijn pubers die thuis wonen ook niet.'*

Regels en afspraken

Wat betreft regels en afspraken die gelden in de woonvoorziening geven professionals aan dat het helpend is om samen met de jongeren (nieuwe) regels op te stellen en afspraken te maken. Dit kan bijvoorbeeld worden gedaan in bewonersvergaderingen. Een professional vertelt hoe dat werkt: *'Als er nieuwe regels uit onze eigen vergadering komen, worden die eerst voorgelegd aan de jongeren. Daar mogen ze allemaal wat van vinden en dan beslissen wij natuurlijk alsnog wel of die afspraak er komt of niet. Maar dan ben je wel met hen daarover in gesprek en kunnen ze wel hun zegje kwijt, waardoor de regels en afspraken misschien ook beter aanslaan.'*

Professionals geven ook aan dat het belangrijk is dat jongeren vanaf het begin duidelijk weten welke regels en afspraken er gelden en dat deze ook consequent worden nageleefd. Tegelijkertijd noemen de professionals ook dat de regels als basis gelden maar dat er ook van afgeweken moet kunnen worden als dit in het belang van de jongere is. Een professional legt uit: *‘Wij werken met groepsregels en individuele afspraken. Wij vertellen dan ook tegen de jongeren: het is je eigen traject. Dus iedereen kan afwijken van de afspraken die er zijn. En dan mogen ze klagen of in de weerstand gaan, maar zolang duidelijk is: het is zijn traject, jij hebt ook jouw eigen afspraken. Dan bij mij, bij ons, in ieder geval gaan ze daar wel goed mee om.’* Een andere professional beaamt dit en vult aan: *‘Dat past in mijn optie bij zo gewoon mogelijk wonen. Want thuis bij je ouders, och er kwam een vriendin langs en dan mocht het wel. Ja, waarom bij ons dan niet? Juist wel daarin meebewegen, maar wel binnen de bandbreedte natuurlijk.’*

Behandeling en begeleiding

Professionals geven aan dat een klein overzichtelijk team, vaste gezichten op de groep, een persoonlijke aanpak en nabijheid en korte lijnen belangrijke werkzame elementen zijn van de begeleiding in een kleinschalige woonvoorziening. Ook wordt een platte organisatie, waarbij er alleen directie en medewerkers zijn, zonder tussenlagen, genoemd als helpend. Op de vraag waarom dit zo belangrijk is licht een professional toe: *‘Omdat ze zich ook daarvoor persoonlijk inzetten, dat voert ook door op een groep. Zowel bij het personeel, dus loop je tegen iets aan met ziekte of iets dergelijks, het hoeft allemaal niet via lagen of dingen. Of het aanvragen van een uitje: dan app ik mijn baas, geef je daar toestemming voor? Ja hoor, is prima. Nou dan kun je dat gelijk regelen. Dan kun je het ook gelijk weer wegzetten. Dus de jongere kan ook door.’*

Een andere professional vertelt waarom een klein team met vaste gezichten belangrijk is: *‘Die jongere die altijd uit de bocht vliegt en zo getraumatiseerd is, zo heftig. Alles gaat stuk. Die is alleen rustig te krijgen wanneer hij weet dat die belangrijke ander om hem heen staat en niet een beroep kan doen op een invalkracht. Of iemand die net nieuw is. [...] Hij weet dat die begeleider er altijd is en die doet wat hij zegt. Die komt speciaal vanuit huis rijden om jou opnieuw voor te structureren. Dus het maakt niet uit waar hij is, het wordt dan niet gezien als werk maar echt als mijn opvoeder [...] Dat maakt wel het verschil, waarom de wat heftigere problematieken in een grotere setting eigenlijk vaak stukgelopen.’*

Verder is het volgens professionals belangrijk om samen met de jongere realistische doelen en het begeleidingsplan op te stellen en die doelen regelmatig te evalueren. Professionals geven aan dat het belangrijk is dat de doelen niet te groot worden gemaakt, waardoor de doelen niet makkelijk gehaald kunnen worden wat weer demotiverend kan werken. Wanneer doelen kleiner worden gemaakt kan een jongere ook succeservaringen opdoen, wat volgens de professionals weer bijdraagt aan de motivatie van de jongere.

Professionals geven verder aan dat samenwerking met externe hulpverleners die betrokken zijn bij de jongere belangrijk is, bijvoorbeeld door samen een plan van aanpak te maken, met evaluaties mee te gaan en de externe hulpverlener te informeren over wat er allemaal speelt

met de jongere. Een professional vertelt: *'Dus niet: je stuurt hem naar EMDR en na tien sessies zie je hem weer. Maar echt vanaf het begin, samen het traject doorlopen.'* Andere professionals geven aan dat er niet altijd tijd en ruimte is om dit afstemming met andere professionals te zoeken. In de woonvoorziening waar dit wel kan wordt dit gedaan door *'extra mensen in te roosteren.'* Dit zijn voor de professionals extra uren, maar dit wordt aantrekkelijker gemaakt door dit te zien als gewone uren die ook worden uitbetaald en waarover de professional ook vakantiegeld en een eindejaarsuitkering krijgt, waardoor *'men ook nog weleens wat eerder bereid is om dit soort extra dingen te doen.'*

Andere werkzame elementen die professionals nog genoemd hebben omtrent behandeling en begeleiding zijn vaste regie door een persoon, korte lijnen met de orthopedagoog en een heldere en goede communicatie tussen professionals en tussen professionals en de jongeren.

Onderwijs en dagbesteding

Professionals geven aan dat een goede samenwerking met het onderwijs en dagbesteding heel belangrijk is om de kans op een succesvolle plaatsing en duurzaam verblijf te vergroten. Ze noemen ook dat naar school gaan en dagbesteding hebben hoort bij zo gewoon mogelijk wonen. Sommige professionals geven echter aan dat het zoeken naar passende dagbesteding soms wel lastig is en dat dit ook te maken heeft met de motivatie van de jongere. Een professional legt uit: *'Wat is inderdaad passend? En dat heeft ook veel te maken met de motivatie van de jongeren zelf. Wij merken dat veel jongeren niet meer gemotiveerd zijn. Of hebben hun eigen manier gevonden om aan geld te kunnen komen. Waardoor ze ook niet, nou ja, naar school hoeven in hun ogen of een bijbaantje hoeven te hebben.'* Om dan toch passende dagbesteding te vinden en de jongere hiervoor te motiveren is het volgens professionals belangrijk om op onderzoek uit te gaan: *'Gewoon kijken in elk werkveld, wat hen wel aanspreekt, waar en wat juist niet. En school biedt natuurlijk ook een beroepskeuzetest aan.'* Daarnaast wordt ook genoemd dat de school verplicht is om passend onderwijs te bieden, dat de school aangesproken kan worden als het onderwijs op dat moment niet passend genoeg is voor de jongere en dat er mogelijkheden zijn voor maatwerktrajecten op school voor jongeren die vastlopen. Ook wordt genoemd dat het belangrijk is om bij vastgelopen casussen tijdig hulp in te roepen, van bijvoorbeeld een Expertteam. Een professional vertelt: *'Je moet soms ook de problemen niet te lang bij jezelf houden. Wel er verantwoordelijk voor blijven en het oplossen, maar wel echt hulp inschakelen om het voor elkaar te krijgen. Dan heb je soms binnen zes weken iets geregeld.'* Verder wordt genoemd dat het kan helpen om voorafgaand aan de plaatsing van de jongere in de woonvoorziening al duidelijk te bespreken dat dagbesteding en naar school gaan een voorwaarde zijn om in de woonvoorziening te komen wonen.

Andere werkzame elementen omtrent dagbesteding en school zijn volgens de professionals dat de motivatie en kwaliteiten van de jongeren ingezet moeten worden in het zoeken naar een passende dagbesteding, dat wonen en werken op een locatie perfect is om een goed fundament te creëren en dat externe dagbesteding (zoals een bijbaantje) pas uitgevoerd moet worden zodra de basis staat.

De professional, het team en de organisatie

De derde focusgroep ging over de professionals die werken in kleinschalige woonvoorzieningen. Hoe geven zij de begeleiding vorm? Welke expertise en persoonlijke kenmerken zijn belangrijk voor professionals die werken in een kleinschalige woonvoorziening en wat is er nodig om het werk goed te doen en vol te kunnen houden? Drie professionals hebben in een focusgroep hun ervaringen en ideeën uitgewisseld. Daarnaast hebben drie professionals hun ervaringen gedeeld in een individueel gesprek met de onderzoeker, aan de hand van de vragen die ook in de focusgroep zijn besproken.

Het vormgeven van de begeleiding is besproken aan de hand van de kerntaken, zoals geformuleerd in het onderzoek van Harder et al., (2020). Zij vertaalden de basisbehoeften van jongeren naar drie kerntaken van medewerkers die werken in een woonvorm. De eerste kerntaak is *verbondenheid*. Daarbij gaat het bijvoorbeeld over hoe je als professional een samenwerkingsrelatie aangaat met jongeren en belangrijke personen in hun omgeving en hoe je ervoor zorgt dat je zoveel mogelijk fysiek en mentaal aanwezig bent. De tweede kerntaak is *competentie*. Daarbij gaat het, onder andere, om het stimuleren van groei, ontwikkeling en competentiebeleving van jongeren, het creëren van leermomenten, het afstemmen op mogelijkheden van jongeren en het afzwakken van afweermechanismen. De derde kerntaak is *autonomie*. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om het zo weinig mogelijk inperken van de autonomie van jongeren en het stimuleren van zelfstandigheid.

Kerntaken van professionals

Verbondenheid

De professionals geven aan dat het voor het aangaan van een samenwerkingsrelatie met de jongere helpend is dat er een vaste coach of mentor is die is gekoppeld aan de jongere. Ze geven aan dat het belangrijk is dat deze coach vanaf het begin veel tijd steekt in het goed leren kennen van de jongere en het creëren van een band. Een professional vertelt: *'Bij ons is het voornamelijk belangrijk om in de eerste weken goed contact te maken. Dat doen we door uitjes of even weg of teruggaan naar de buurt waar de jongere woont, om elkaar daarin beter te leren kennen. Te wandelen in de buurt. En het is eigenlijk gericht op wat de jongere nodig heeft. Sommige jongeren vinden het heel fijn om juist gewoon één op één echt te kletsen en een ander die vindt dat juist een beetje te gemaakt als je daar echt voor gaat zitten. Dan ga je er juist op uit en dan krijg je hele mooie gesprekken. En creëer je inderdaad verbondenheid.'* Een andere professional geeft ook aan dat het aansluiten bij de interesses en wensen van de cliënt kan bijdragen aan een goede samenwerkingsrelatie, omdat *'ze zich dan gehoord voelen. Dat wat zij aangeven dat daar ook iets mee gedaan wordt.'* Ze vertelt: *'In het begeleidingsplan staan de wensen van de cliënt ook echt opgenomen. Daar proberen we ook, als ze dat willen, doelen aan te verbinden. Dus dat het ook intrinsiek is. Dat het iets is waar ze zelf graag aan willen werken.'*

Een andere professional geeft aan dat het *'echt inleven in de belevingswereld van een jongere'* belangrijk is om verbondenheid te creëren. Dat betekent volgens haar: *'Interesse tonen in bijvoorbeeld de game die ze graag spelen. En er zijn op belangrijke momenten en hier aandacht voor hebben in de vorm van een compliment of een klein cadeautje. Terugkomen op gespreksonderwerpen. Laten weten dat je aan ze denkt door bijvoorbeeld hun lievelingskoekjes mee te nemen.'* Deze professional licht tevens toe hoe het aangaan van een samenwerkingsrelatie in een woonvoorziening anders is dan in andere woon- of behandelgroepen: *'Wij hebben ook behandelgroepen en daar ben je vooral bezig met dat je tijdelijk bent in leven van het kind. Dat maakt dat de relatie ook wel klinisch en zakelijk blijft. [...] Bij behandelgroepen gaat het bijvoorbeeld over of je je doelen al hebt gehaald. En of je ze wel kan halen, anders moet je eruit. Bij een kleinschalige woonvoorziening ben jij ook diegene die met ze naar tandarts gaat. Dan verschuif je meer naar persoonlijke relatie.'*

Een andere professional geeft aan dat de relatie met de jongere wordt opgebouwd door middel van succeservaringen die worden opgedaan tijdens het ondernemen van activiteiten. Deze professional noemt hierbij de methodiek 'Triple C' als helpend. Ze legt uit: *'Als begeleider kijk je wat de cliënt nodig heeft om de activiteit een succeservaring te laten zijn. [...] Ik heb het idee dat Triple C ook voor andere doelgroepen helpend is, met name als het gaat om jongeren die veel faalervaringen kennen. Dan ben je altijd op zoek naar succeservaringen.'*

Professionals geven aan dat het belangrijk is dat er wordt gekeken naar een goede match tussen de jongere en de coach/mentor, zodat de jongere ook een goede klik heeft met de mentor. Een professional vertelt: *'Soms ben je vergeten dat jongeren ook niet met iedereen hoeven te klikken. Dus wij proberen nu wel heel erg te kijken naar de intake al, wat voor soort jongere is het? Wat vindt iemand belangrijk? Hoe is iemand? En dat we dat dan weer koppelen aan een coach. En we hebben een co-coach die daar, of als iemand vakantie heeft.'* Een professional vindt het daarnaast belangrijk dat de jongere ook weet dat hij ook bij andere collega's terecht kan als hij zich niet vertrouwt voelt bij de mentor.

Professionals geven ten slotte aan dat frequent contact met de familie van de jongere belangrijk is om een goede samenwerkingsrelatie met hen te onderhouden. Twee professionals benadrukken hierbij het belang van positief contact: *'Bij jongeren gebeurt er heel veel dat we inderdaad ook alleen maar bellen van oh het gaat niet goed, en dit gebeurt er en dat gebeurt er. En die moeder ook helemaal overspannen want die kon dat slechte nieuws ook niet meer aan. Dus toen hadden we ook op den duur afgesproken: we bellen even niet meer met negatieve dingen. Maar gewoon met de positieve dingen. [...] Maar juist het positieve contact: gewoon hoe is het? Hoe gaat het?'* Daarbij wordt wel aangegeven dat het contact met de familie ook afhangt van of de familie dit zelf ook wil en of er bijvoorbeeld gezagsbeëindigende maatregelen zijn.

Een andere manier om ouders te betrekken die door professionals genoemd wordt is dat ouders mee kunnen lezen met de rapportages. Opvoeders kunnen dan ook reacties geven in het systeem, zogenaamd 'cliëntvertegenwoordiger reactie.' Een professional vertelt dat dit soms ook lastig kan zijn: *'Soms kan het ook heel lastig zijn omdat als er dan iets niet goed gebeurt, daar hebben wij dan al consequenties op de groep gedaan, maar dan krijgt ze vaak nog van moeder of wie dan ook, ook nog hetzelfde bovenop. En dat is dan eigenlijk niet zo handig.'*

Andere manieren die genoemd worden zijn het samen met de familie opstellen van een sociogram (en dit eventueel tussentijds bijstellen), het samen opstellen van een zorgplan en het betrekken van familie bij evaluatiegesprekken.

Competentie

Professionals geven aan dat het voor het versterken van de competentie van jongeren belangrijk om jongeren succeservaringen op te laten doen, te benadrukken dat het 'oké is als iets niet lukt en dat je niet alleen in een keer moet kunnen halen', complimenten geven en 'er zijn.' Een van de professionals geeft aan dat 'er zijn' niet betekent dat je *'constant zegt: zullen we praten of een gesprek aan gaan?'*, maar gewoon *'er zijn op de groep.'* Een professional legt verder uit: *'Dat klinkt simpel, maar het is wel een hele belangrijke, gewoon inderdaad als je merkt dat een jongere veel op de kamer zit, dat je even checkt van 'hoe is het?' En vaak merk je dan ook wel, dan komen ze ineens wel weer naar de groep. Dus ze hebben dat vaak ook wel nodig dat jongeren merken dat je het fijn vindt dat ze erbij zijn, dat ze er zijn. Dat ze belangrijk zijn. Dat we ze zien. Dat we ze horen.'* Professionals geven aan dat dit makkelijk te realiseren is in een kleinschalige woonvoorziening omdat je dan *'meer aandacht hebt, of kan hebben. Meer tijd voor jongeren die er zijn.'*

Professionals geven daarnaast aan dat het versterken van competenties en doelen die daarop gericht zijn geen verplichting moeten zijn voor jongeren. Een professional vertelt: *'Het wisselt wel echt per jongere. De ene jongere heeft ook doelen en motivatie en wil daaraan werken en de andere jongeren zit nog meer in de fase van gewoon op de groep zijn, wennen, de dingen doen die je moet doen. Maar is nog niet echt toe aan doelen.'* Een andere professional vertelt hierover: *'Dat is ook wel het mooie, het hoeft niet. Als een jongere toe is aan bepaalde doelen en die motivatie is er, dan lukt het ook wel.'*

De manier waarop professionals leermomenten creëren voor jongeren is volgens hen afhankelijk van de doelen. Ze geven aan dat het helpt om jongeren te helpen herinneren aan dingen of keuzemomenten te geven (*'weet je het zeker, wil je dit?'*). Verder benoemen ze dat jongeren soms ook leren van het wonen in een groep of van groepsmomenten, bijvoorbeeld doordat jongeren elkaar aanspreken op bepaald gedrag of doordat ze kunnen leren hoe ze met bepaald gedrag van anderen om kunnen gaan. Naast deze meer positieve invloed van groepsdynamiek geven professionals aan dat jongeren elkaar ook negatief kunnen

beïnvloeden. Zo vertelt een professional: *'Het kan echt twee kanten op. Want wij hebben het nu wel allebei. Jongeren spreken elkaar wel aan op bepaald gedrag, ook omdat ze zich er zo aan irriteren dat ze ook voor zichzelf opkomen. Wat ook heel goed is. Maar we hebben ook een bepaald aantal jongeren die bijvoorbeeld heel veel blowen en een ander meisje die heel beïnvloedbaar is. En dat hou je dan niet tegen. Dus het beïnvloedt elkaar wel. Zowel positief als negatief denk ik.'*

Professionals houden zich ook bezig met het herstellen, ondersteunen en stimuleren van positief contact tussen jongeren onderling. Ze geven aan dat ze dit vooral doen door complimenten te geven als de jongere positief gedrag laat zien tegenover andere jongeren of groepsactiviteiten te ondernemen (bijvoorbeeld samen koekjes bakken of uitjes doen). Een professional vertelt hoe ze zelf een voorbeeldfunctie inneemt om positief contact tussen jongeren te stimuleren: *'Bij het eten gaat de begeleider gewoon wel echt met de bewoners een gesprekje aan: van hoe de dag was en of ze wat te vertellen hebben. Maar dan zie je dat ze dat zelf onderling ook wat meer gaan doen. Want anders kunnen ze elkaar best wel overschreeuwen bijvoorbeeld. Dus door op die manier iedereen een gelegenheid te geven wat te vertellen merk je dat anderen ook meer gaat luisteren. En dat ze daar dan ook vragen over gaan stellen en op ingaan. Ja. Ik denk dat dat ook wel bijdraagt aan positief contact.'*

Naast het stimuleren van positief contact tussen jongeren onderling geven professionals aan ook te werken aan positief contact tussen de jongere en vrienden of familie. Wanneer een jongere geen groot netwerk heeft wordt bijvoorbeeld in een coachgesprek samen met de jongere gekeken hoe je vrienden maakt of vriendschappen onderhoudt. Echter, geven professionals ook aan dat dit niet altijd lukt omdat jongeren het moeilijk vinden of denken niet nodig te hebben of doordat het netwerk niet ondersteunend is. Een professional vertelt waarom een niet ondersteunend netwerk lastig kan zijn: *'Daar hebben we eigenlijk nog geen oplossing voor want wij zijn wel nu een open setting ook, hij komt uit gesloten. Dus in die zin mag hij zelf weten met wie hij omgaat. Hij heeft nu een contactverbod gekregen dan wel met een iemand en dan kun je zeggen 'dit kan echt niet.' Maar vooralsnog is het wel lastig. [..] Wij kunnen hem niet dwingen. Terwijl je het eigenlijk liever anders zou zien.'* Twee professionals geven aan dat het contact met vrienden ook gestimuleerd wordt door de mogelijkheid te bieden om de vrienden uit te nodigen in de woonvoorziening: *'Dan hebben we er wat zicht op. Maar dat is dan wel met afspraken en we moeten wel weten wie diegene is en hoe lang het contact is, dat niet altijd gewoon zomaar iemand kan komen. Op die manier proberen we het wel te stimuleren. Dus dat het wel oké is en dat het gewoon mag. Maar het is soms wel lastig als het een negatief netwerk is, om daarin keuzes te maken.'* Hoewel de mogelijkheid om familie of vrienden uit te nodigen er is geven professionals aan dat jongeren liever zelf de deur uitgaan dan andere mensen uit te nodigen. Een professional vertelt: *'omdat ze zich eigenlijk schamen dat ze hier op een woongroep wonen. En dan geven ze ook aan van ja: wat moet ik dan laten zien? Wat moet ik dan vertellen? Wat moet ik dan*

zeggen? Wat moet ik hier dan doen? Dus dat maakt het soms ook wel lastig. Ze kiezen er niet altijd voor.'

Autonomie

Professionals geven aan dat ze de zelfstandigheid van jongeren zoveel mogelijk stimuleren en autonomie zo weinig mogelijk inperken door een combinatie van groepsafspraken en individuele afspraken. Groepsafspraken zijn dan bijvoorbeeld terugkomtijden en bedtijden. Deze afspraken zijn voor iedereen die eenzelfde leeftijd heeft hetzelfde. Individuele afspraken worden vastgesteld in afstemming met de jongere. Een professional vertelt: *'Het eerste begeleidingsplan is gericht op het opbouwen van contact met begeleiding en bekend raken met regels en afspraken. Dus als ze ergens weerstand tegen hebben dan is dat wel bespreekbaar.'* Een professional uit een andere woonvoorziening vertelt dat er in een van hun woonvoorzieningen voor jongeren van 16 tot 18 jaar wordt gewerkt aan de zelfstandigheid van de jongere door de begeleiding te beperken. Hier is overdag geen begeleiding (wel een noodnummer waar ze naartoe kunnen bellen). Hier gelden geen bedtijden, maar wordt wel gevraagd een weekplanning in te vullen zodat begeleiding weet waar de jongeren zijn. Een professional vertelt: *'Het mooie is dat ze eigenlijk in het begin gaan vallen, omdat je in het diepe wordt gegooid. En je moet het alleen doen. Nu is het juist mooi omdat je nog aan het begeleiden bent: oké, hoe komt het dat het niet lukt? Of wat heb je nodig? En dan kun je weer verder. Want als hij 18 wordt en hij gaat begeleid wonen of helemaal alleen, en hij redt zichzelf niet, dan valt hij dan. Dus we proberen dat eigenlijk eerder al te doen.'*

De verschillende professionals geven aan dat de regels en afspraken maatwerk zijn en dat per jongere wordt gekeken hoe er aan zelfstandigheid gewerkt kan worden. Daarbij geven ze aan dat dit soms wel lastig is: *'Sommige jongeren komen bij ons met een voorwaardelijke machtiging, dus die moeten zich ook aan bepaalde afspraken houden. Maar ja, omdat het dan een kleinschalige woonvoorziening is, vinden sommige jongeren dat ook heel moeilijk om dan te zien dat een jongere gewoon 's middags en 's avonds de deur uit mag, terwijl de andere jongere een uur per dag naar buiten mag. Dat vinden ze oneerlijk. [...] ze vergelijken het allemaal heel erg met elkaar. [...] we proberen daarin steeds hetzelfde uit te leggen: eigen achtergrond, eigen situatie, eigen afspraken. En jij mag misschien dit niet, maar je mag dat wel en dat mag hij dan niet. Het gaat twee kanten op.'*

Kennis en expertise van professionals

Professionals geven aan dat het belangrijk is dat een professional die werkt in een kleinschalige woonvoorziening methodisch en vraaggericht kan werken. Ze geven aan dat het niet persé nodig is om van alle problematieken precies op de hoogte te zijn. Een professional legt uit: *'Ik denk dat kennis niet overbodig is. [...] Maar uiteindelijk gaat het niet om de problematiek zelf maar om de jongere en hoe zich dit bij hem of haar uit, hoe je daarop inspeelt en mee omgaat. Dan hoef je denk ik niet een hele achtergrond te hebben van*

wat is autisme en hoe dit en hoe dat. Maar het is ook de jongere leren kennen met zijn of haar dingetjes. Los van de problematiek.'

Professionals vinden het verder belangrijk dat er in het team mensen zitten met expertise op verschillende vlakken zodat je elkaar kunt aanvullen. Hierbij geven ze aan dat dit ook kan in de vorm van aandachtsfunctionarissen, oftewel mensen die meer oog hebben voor zaken zoals bijvoorbeeld seksualiteit of leefstijl. Professionals vinden het daarnaast prettig als er een combinatie is van professionals die wel en niet SKJ-geregistreerd zijn en dat professionals kennis hebben over en ervaringen hebben met systeemtheorie en het werken met jongeren met uiteenlopende problematiek. Daarbij noemen ze specifiek kennis van en ervaring met moeilijk verstaanbaar gedrag, Licht Verstandelijke Beperking (LVB), Foetaal Alcohol Syndroom (FAS) en Autismespectrumstoornissen (ASS).

Andere kenmerken die genoemd werden zijn het hebben van eigen vervoer om de woonvoorziening te bereiken, het hebben van een rijbewijs om ook met jongeren op pad te kunnen gaan en het kunnen maken van een onderscheid tussen wensen en behoeften van jongeren. Over dit laatste vertelt een professional: *'Het wordt weleens door elkaar gehaald. De wens is heel erg belangrijk, maar je moet ook de behoefte die eronder ligt kunnen herkennen.'*

Persoonlijke kenmerken van professionals

Persoonlijke kenmerken van professionals die belangrijk worden geacht zijn geduld en flexibiliteit. Over flexibiliteit vertelt een van de professionals dat het gaat om flexibiliteit in het team en tegenover de jongere: *'Je moet ook flexibel kunnen zijn in de zin dat je elkaar opvangt als er wat is. Maar ook naar de cliënt. Dat je wel ook mee kan buigen en dat je dus ook een uitzondering kan worden. Gestructureerd kunnen zijn, maar wel een uitzondering kunnen maken.'* De professionals geeft aan dat dit belangrijk is omdat de jongeren zich dan *'meer gehoord voelen'* en dat structuur wel belangrijk is, maar het vooral niet *'te rigide moet zijn.'*

Naast geduld en flexibiliteit is het volgens de professionals belangrijk om enthousiast, empathisch, toegankelijk, open en communicatief vaardig te zijn, in staat te zijn om een positieve sfeer neer te zetten en sociaal makkelijk contact te kunnen maken. Een professional vertelt: *'Ik denk dat jongeren het vaak zelf wel lastig vinden om contact te maken of het spannend vinden of verlegen. Als je dan zelf een beetje een open uitstraling of inderdaad toegankelijk bent dat het wel iets makkelijker maakt om die band op te bouwen. En dat jongeren dat soort dingen ook wel goed aan kunnen voelen.'* Professionals geven aan dat je dit ook kan uitstralen door bijvoorbeeld op de bank in de woonkamer een praatje te maken met de jongere of ook iets over jezelf te vertellen als je verwacht dat de jongere iets vertelt. Een professional vertelt hoe dit werkt: *'Als jij zelf transparant bent, en tuurlijk kies ik*

uit wat ik wel of niet vertel, maar dan krijg je dat ook terug. En dan vertellen ze vaak sneller over zichzelf. En komen dan ook sneller naar je toe om iets te vertellen.'

Verdere kenmerken die professionals belangrijk vinden zijn humor ('*om de soms heftige situaties een plekje te kunnen geven*'), het kunnen aanvoelen wat een jongere nodig heeft en daarop in kunnen spelen en oprecht zijn en er echt om geven hoe het met jongeren gaat en hoe ze verder gaan. Over oprechtheid vertelt een van de professionals: '*Als je niet oprecht bent of het niet meent dan ben je denk ik ook minder toegankelijk voor jongeren, dan delen ze minder snel dingen. [...] Ik denk dat jongeren er zoveel aan hebben als ze zich gehoord en gezien voelen, en als jij oprecht bent dan voelen ze dat ook sneller.'*

Een professional noemt verder het belang van reflectief vermogen: '*Om aan te kunnen sluiten bij de cliënt moet je continu kijken naar jezelf. De cliënt verander je niet, maar jezelf als instrument.'* Ook lef en vertrouwen wordt genoemd: '*Natuurlijk mag je weleens aan jezelf twijfelen, moet zelf, zie reflectief vermogen, maar het helpt wel als je er staat.'*

Een laatste kenmerk die professionals belangrijk vinden is stevig in je schoenen kunnen staan. Een van de professionals vertelt: '*Het is een wisselwerking, dat je aan de ene kant wel heel erg naar de wensen en behoeften kijkt, maar dat je ook wel met moeilijk verstaanbaar gedrag om kan gaan. Dat je daarvoor dan wel weer ook wat steviger moet kunnen staan.'*

Wat is nodig om het werk goed te kunnen doen

Om het werk goed te kunnen doen geven professionals aan dat collega's heel belangrijk zijn. Ze noemen het belang van er voor elkaar zijn, elkaar ondersteunen, samenwerken, het gevoel te hebben het als team met elkaar te doen en flexibiliteit in het team als iemand het even niet meer aankan. Een professional vertelt waarom collega's zo belangrijk voor haar zijn: '*Omdat je kleine teams hebt en het wel echt met elkaar doet. Je wisselt constant af natuurlijk. En ik denk voor ons ook belangrijk: je hebt wel een coach, maar dat wil niet zeggen dat jij verantwoordelijk bent voor alles, hoe het gaat. Maar dat je dat nog steeds als team draagt. [...] Dan maak je ook dat je samen het werk goed uit kan voeren.'* Professionals geven aan het prettig te vinden om in een hecht team te werken, waar ze bijvoorbeeld privé ook veel van elkaar weten, buiten werktijd elkaar ook weleens zien en veel teamuitjes doen.

Een tweede factor die helpt om het werk goed te doen is volgens professionals het gebruik van methodieken en interventies: '*omdat je dan wat handvaten krijgt.'* Het helpt ook om te kunnen sparren met een orthopedagoog of andere collega's, bijvoorbeeld tijdens intervisie, en daarin ook feedback te geven en te ontvangen. Om zo '*iets van meerdere invalshoeken te bekijken.'* Een professional vertelt waarom ze dit prettig vindt: '*Dat je het niet allemaal zelf hoeft te bedenken, dat je gewoon met elkaar ook dingen kunt bereiken in plaats van dat je zelf overal uit moet komen.'*

Verschillende professionals noemen dat werken in de woonvoorzieningen soms wel onder druk kan staan door het personeelstekort. Een professional vertelt dat *'de behandeling dan ook minder van de grond komt'* vanwege de wisselende gezichten en bijvoorbeeld inzet van uitzendkrachten. Een professional geeft aan dat het om het personeelsprobleem op te lossen belangrijk is dat professionals ook successen ervaren, waardoor ze hun werk leuk blijven vinden. Ook het geven van verantwoordelijkheden aan teams noemt ze als belangrijke factor: *'Geen voorwaardelijke zorg: als je dit doet, dan krijg je dat. Maar: je wil iets? Oké, dan gaan we een plan maken.'*

Wat is nodig om het werk vol te kunnen houden

Om het werk vol te kunnen houden geven professionals aan dat het belangrijk is dat er een goede verdeling is tussen taak- en mensgerichtheid. Hiermee bedoelen ze dat er een goede balans is tussen met de cliënt bezig zijn en taken zoals het uitwerken van een zorgplan. Een professional vertelt haar ervaringen hiermee: *'In het begin toen ik hier begon te werken was het heel lastig om zeg maar, want wij zijn heel erg op de cliënt gericht. En dan heb je nog heel veel taken uit te voeren waar je geen tijd meer voor hebt. En dan uiteindelijk was het resultaat dat ik eigenlijk heel vaak thuis nog van alles aan het doen was. [...] Ik was toen heel vaak bekaf, en dan had ik nog een slaapdienst en dacht ik oh jee, dit moet ik nog en dat moet ik nog. En dan kon ik ook niet meer slapen.'* Professionals geven aan dat een goede balans bevordert kan worden door duidelijke afspraken hierover binnen de organisatie zoals bijvoorbeeld vrijgestelde uren of flexuren die ingezet kunnen worden voor het uitvoeren van bepaalde taken.

Professionals geven verder aan dat ze voldoende vrije tijd en een gezond rooster nodig hebben om hun werk vol te kunnen houden en op te kunnen laden. Daarmee bedoelen ze bijvoorbeeld dat ze niet vijf dagen achter elkaar hoeven te werken of dat ze de dag na een slaapdienst vrij hebben. Ook een cyclisch rooster wordt genoemd als wens: een rooster die telkens in dezelfde vorm terugkomt, evenals het rooster een maand van tevoren ontvangen.

Professionals noemen ten slotte nog het belang van een veilige werkomgeving (*'dat je het gevoel hebt dat je er ook bij hoort en dat je het goed doet'*), erkenning (*'dat je ziet dat je de cliënt echt ergens mee helpt'*), humor (met jongeren en met collega's) en plezier in je werk als belangrijke factoren om het werk vol te kunnen houden. Ook het gezin, familie en vrienden van de professionals spelen hierin een belangrijke rol: om je verhaal kwijt te kunnen of om leuke dingen mee te doen in je vrije tijd.

Hoofdstuk 5. Conclusie

In het tweede deel van dit onderzoek vulden we de bestaande kennis over (werkzame elementen van) kleinschalige woonvoorzieningen aan met ervaringen van jongeren, ouders en professionals. De resultaten geven inzicht in welke elementen volgens hen bijdragen aan een succesvolle plaatsing en duurzaam verblijf, voor wie en waarom. De resultaten van dit kwalitatieve onderzoek hebben we samengevat in vijftien thema's die we hieronder toelichten. Per thema geven we de belangrijkste uitkomsten vanuit de literatuur en vanuit de interviews aan en tevens een aantal aanbevelingen, afgeleid van de gesprekken met jongeren, ouders en professionals, die kunnen bijdragen aan het realiseren van succesvolle plaatsingen en duurzaam verblijf.

1. Zoektocht naar een passende plek

Veel ouders ervaren de zoektocht naar een passende plek als erg ingewikkeld. Zo zijn er niet voldoende passende plekken. Het aantal passende plekken wordt bijvoorbeeld verminderd doordat de problematiek van de jongere niet past bij het aanbod. Woonvoorzieningen kunnen of willen dan de benodigde hulp niet bieden. Dit gebeurt bijvoorbeeld omdat ze geen kinderen opnemen die een bepaalde combinatie van problemen hebben of alleen kinderen opnemen die in een bepaalde leeftijdscategorie vallen. Verschillende ouders geven aan dat forse agressieproblematiek vaak een reden is geweest tot afwijzing van de jongere voor een bepaalde woonvoorziening. Tegelijkertijd geven professionals aan dat er met name voor jongeren met deze agressieproblematiek te weinig plekken zijn. Doordat vele jongeren (en hun ouders) ervaring hebben met het overplaatsen van jongeren is het vertrouwen aangetast en zijn ze vooral op zoek naar een passende plek waar de jongere voor langere tijd mag wonen.

Aanbevelingen

- Betrek jongeren bij zoeken naar een passende plek, vertel waarom er wordt gezocht naar een nieuwe plek en wanneer een eventuele verhuizing plaats zal vinden;
- Bespreek wensen en behoeften met jongeren en ouders. Heb hierbij zowel aandacht voor wensen en behoeften met betrekking tot de begeleiding die geboden kan worden als de samenwerking met ouders, kenmerken van begeleiders die werken in de woonvoorziening, kenmerken van andere jongeren die wonen in de woonvoorziening en de locatie van de woonvoorziening;
- Schakel de hulp in van een gebiedsteam of expertteam om een passende plek voor de jongere te zoeken;
- Zorg dat een goede verklarende analyse wordt gemaakt om helder te krijgen wat een passende plek is. In deze analyse zou aandacht moeten zijn voor risicofactoren maar ook voor de sterke kanten van de jongere en wat er nodig is om de jongere op zijn best te laten functioneren;
- Zoek een plek die voldoet aan de voorwaarden die nodig zijn om een jongere op zijn of haar best te laten functioneren.

2. Belang van een goede matching

Jongeren die wonen in een kleinschalige woonvoorziening hebben veelal op verschillende andere plekken gewoond. De vele overplaatsingen hebben vaak een grote impact op hen, en op hun ouders, gehad. Uit de literatuur blijkt dat het belangrijk is dat er bij de plaatsing op individueel niveau wordt gestreefd naar een goede match tussen jongeren onderling en tussen jongeren en begeleiders. Uit de ervaringen van jongeren en ouders blijkt dat ook de kans op overplaatsing groter is wanneer de jongere in een woonvoorziening wordt geplaatst die niet goed aansluit bij zijn of haar wensen of behoeften. Dit kan bijvoorbeeld komen doordat er geen goede match was tussen de jongere en andere bewoners vanwege (te grote) verschillen in leeftijd of het niet goed samengaan van problematiek van verschillende jongeren in de woonvoorziening. Wanneer de groepssamenstelling niet passend is ervaren jongeren meer onrust wat zich kan uiten in negatief gedrag. Het maken van een inschatting omtrent de passendheid van een plek wordt soms bemoeilijkt doordat professionals niet voldoende informatie hebben om deze inschatting goed te kunnen maken. Ook ervaren ze dat er soms bewust informatie wordt achtergehouden over de jongere omdat men wanhopig op zoek is naar een plek. Wanneer de matching echter goed gebeurt kan dit de kans op overplaatsing verkleinen.

Uit de ervaringen van jongeren en ouders blijkt tevens dat het voor jongeren niet altijd voldoende duidelijk is waarom ze worden overgeplaatst of waarom voor een bepaalde woonvoorziening is gekozen. Er zijn ook verschillen in hoe de kennismaking met de nieuwe woonvoorziening eruitziet en de mate waarin de jongere hierbij betrokken is. Tegelijkertijd is deze kennismakings- en intakefase belangrijk om de kans op een succesvolle plaatsing te vergroten. Dit omdat alle betrokkenen, zowel jongere, ouders als professionals, dan een betere inschatting kunnen maken over de passendheid van de plek.

Aanbevelingen

- Luister naar ouders bij de intake en neem hun visie, ervaringen en tips serieus: bespreek met hen wat nodig is om een passende plek te creëren;
- Zorg ervoor dat diegene die de screening doet bij de kleinschalige woonvoorziening de jongeren kent die er al wonen en de begeleiders die er werken zodat goed kan worden ingeschat of dit past bij de jongere;
- Spreek altijd de jongere en ouders face-to-face voordat een inschatting gemaakt wordt. Zorg voor voldoende en juiste informatie over de jongere;
- Zorg voor goede kennis van de sterke en zwakke punten van het eigen pedagogisch beleid in de kleinschalige woonvoorziening;
- Wees eerlijk als je inschat dat de woonvoorziening geen passende plek is voor de jongere, maar houd hierbij ook rekening met het gegeven dat gedrag dat een jongere laat zien ook sterk beïnvloed kan worden door de omgeving waarin hij of zij zich nu bevindt;

- Houd bij het matchen rekening met kenmerken en problematieken van andere bewoners: in hoeverre beïnvloeden de jongeren elkaar en welke invloed kan dit hebben op de jongere? Welke leeftijden hebben de jongeren? In welke ontwikkelingsfasen zitten zij?;
- Houd bij het matchen rekening met kenmerken van de begeleiders: kunnen zij de hulp bieden die de jongere nodig heeft?;
- Houd bij het matchen rekening met de locatie van de woonvoorziening: past deze locatie bij de jongere? Is de locatie bijvoorbeeld niet te druk of juist te afgelegen?;
- Creëer mogelijkheden voor een intakefase in verschillende stappen: denk aan een kennismakingsgesprek alleen met ouders, vervolgens met de jongere erbij en vervolgens een bezoek aan de groep;
- Overleg ook over andere manieren van kennismaken, zoals het aansluiten bij een groepsmoment (theedrinken, samen eten);
- Bereid de andere jongeren voor op de komst van de jongere. Organiseer bijvoorbeeld speeddates;
- Zorg voor iemand die de plaatsing coördineert, alles goed uitzoekt en de regie houdt over het proces rondom de plaatsing.

3. Volhouden en niet opgeven

De meeste jongeren hebben, door de vele overplaatsingen in het verleden, het idee dat ze ook bij de huidige woonvoorziening wel een keer weggestuurd zullen worden. Mede hierdoor vertonen ze negatief gedrag met als doel opnieuw weggestuurd te worden. Als ze, na enige tijd in de woonvoorziening, merken dat dit niet het geval is, ervaren ze dat hun gedrag geen effect meer heeft. Wanneer jongeren dat merken ervaren ze meer rust en verandert hun gedrag ook.

Om dit te realiseren is een lange adem nodig, van organisaties en van begeleiders. Het vraagt volgens professionals om een bepaalde visie op gedrag waarbij een escalatie wordt gezien als iets dat een duidelijke reden heeft en een leermoment is. Die reden ligt vaak in de omgeving van de jongere. Dit betekent volgens professionals ook dat het belangrijk is dat organisaties de jongere de tijd gunnen om te aarden, een fundament te creëren en zich te hechten aan belangrijke anderen in de woonvoorziening. Van de professionals die werken in de woonvoorziening vraagt het dat zij volhouden en niet opgeven, in staat zijn om gedrag te normaliseren en uitstralen dat fouten maken mag.

Aanbevelingen

- Zie een escalatie als een leermoment en straal uit dat fouten maken mag;
- Leg na een escalatie niet de nadruk op het incident zelf maar bespreek wat maakt dat het niet goed ging, wat de jongere de volgende keer nodig heeft en wat de jongere of de begeleider anders kan doen;

- Geef een jongere de tijd om te aarden, een fundament te creëren en zich te hechten aan belangrijke anderen. Haak niet te snel af als een jongere agressief gedrag vertoont;
- Probeer gedrag zoveel mogelijk te normaliseren.

4. Samenwerking met school en passende dagbesteding

Zowel vanuit de literatuur als vanuit de ervaringen van jongeren en ouders blijkt dat passende dagbesteding, als integraal onderdeel van de hulp, belangrijk is. Passende dagbesteding voor de jongere vergroot, volgens jongeren, ouders en professionals, de kans op een succesvolle plaatsing. Hierbij is het belangrijk dat het schoolniveau en de dagbesteding aansluit bij de motivatie, kwaliteiten en interesses van de jongere. Ook wordt een goede samenwerking tussen de woonvoorziening en de school genoemd als belangrijke factor. In sommige gevallen betreft dit de school van herkomst, maar dat is niet altijd het geval.

Professionals benoemen tegelijkertijd dat het zoeken naar passende dagbesteding soms wel lastig is. Zo lopen professionals er tegenaan dat jongeren niet altijd gemotiveerd zijn om naar school of dagbesteding te gaan, bijvoorbeeld omdat zij eigen manieren hebben gevonden om aan geld te komen. De vraag die bij professionals dan ook speelt is: wat is passende dagbesteding? Tegelijkertijd wordt erkend dat dagbesteding structuur biedt en het investeren in passende dagbesteding een belangrijke investering is in de toekomst van de jongere.

Aanbevelingen

- Motiveer jongeren om naar school te gaan of andere vormen van dagbesteding te zoeken;
- Ga samen met de jongere op onderzoek uit naar wat passende dagbesteding is voor hem of haar, maak hierbij gebruik van de motivatie en kwaliteiten van de jongere;
- Zorg voor een school of dagbesteding die vlakbij de woonvoorziening is;
- Wanneer de jongere naar school of dagbesteding gaat, zorg er dan voor dat hij of zij dit ook daadwerkelijk doet;
- Zorg voor een goede samenwerking en afstemming met de school of dagbesteding van de jongere en maak duidelijke afspraken over wie er gebeld wordt als het even niet goed gaat met de jongere;
- Zorg voor een contactpersoon voor de jongere op school, die op de hoogte is van de situatie en weet wat hij of zij kan doen om de jongere te helpen.

5. Huiselijke sfeer en passende locatie

Jongeren vinden het belangrijk dat ze een thuisgevoel ervaren in de kleinschalige woonvoorziening. Wanneer ze zich ergens thuis voelen kan dit de kans op een succesvolle plaatsing vergroten. Het thuisgevoel van jongeren kan bevorderd worden door het creëren van een huiselijke sfeer in de woonvoorziening. Ook de locatie is van belang. Veel jongeren hebben baat bij een rustige locatie met weinig prikkels vanuit de omgeving. Tegelijkertijd

vinden ze het belangrijk dat de woonvoorziening niet te ver van voorzieningen, familie en vrienden en de (oorspronkelijke) school af is.

Aanbevelingen

- Zorg voor een mooi ingerichte en sfeervolle leefruimte om jongeren een thuisgevoel te geven;
- Laat jongeren hun eigen kamer naar eigen smaak inrichten;
- Organiseer een-op-een uitjes met de jongere. Ga bijvoorbeeld samen uit eten met een jongere of maak samen een uitstapje naar een stad of dorp;
- Organiseer gezamenlijke activiteiten om de groepscohesie te bevorderen;
- Zorg voor een woonvoorziening die zich vlakbij voorzieningen, winkels of het openbaar vervoer bevindt;
- Zorg voor een woonvoorziening die zich vlakbij de (oorspronkelijke) school van de jongere en zijn of haar netwerk bevindt.

6. Begeleiding vanuit een gelijkwaardige relatie en oprechte aandacht

Zowel uit de literatuur als uit de ervaringen van jongeren, ouders en professionals blijkt dat de relatie en samenwerking tussen jongeren en begeleiders in een kleinschalige woonvoorziening gekenmerkt zou moeten worden door een gelijkwaardige relatie en oprechte aandacht. Jongeren vinden het belangrijk dat ze een goede klik ervaren met begeleiders in de kleinschalige woonvoorziening. Daarnaast geven jongeren en ouders aan dat het belangrijk is dat begeleiders oprecht zijn, aanwezig zijn, de jongere écht horen en zien en tegelijkertijd ook duidelijk zijn, grenzen aangeven en structuur bieden. Een gelijkwaardige relatie is hierin essentieel. Professionals ervaren dat ze meer tijd hebben om aan deze band te werken door de kleinschaligheid en mogelijkheden om uitjes te doen of op een andere manier directe aandacht te besteden aan de jongere.

Aanbevelingen

- Luister echt naar de jongere en neem daar de tijd voor;
- Wees duidelijk naar de jongere en geef ook duidelijk grenzen aan;
- Zorg voor een duidelijke structuur;
- Wees jezelf en wees oprecht en betrouwbaar;
- Toon inlevingsvermogen;
- Doe wat je zegt;
- Normaliseer gedrag van de jongere zoveel mogelijk;
- Heb niet alleen doelgericht contact maar vraag bijvoorbeeld ook aan een jongere hoe zijn of haar dag was;
- Laat zien dat je ook niet perfect bent als professional: deel ook jouw verhaal en vertel iets over hoe jij bent gekomen waar je nu bent;
- Maak gebruik van relatiegebaren, kook bijvoorbeeld het lievelingseten van de jongere of neem een cadeautje mee op een belangrijk moment voor de jongere;

- Zorg voor een mentor voor elke jongere die bij de jongere past en bij voorkeur door de jongere zelf gekozen is;
- Zorg voor een team met jonge en oudere professionals, zodat elke jongere zich op zijn gemak kan voelen bij een van de professionals.

7. Gelijkwaardige samenwerking met ouders

Een goede samenwerking tussen jongeren, begeleiders en ouders wordt gezien als belangrijke succesfactor. Hiermee wordt vooral een gelijkwaardige samenwerking bedoeld, waarbij iedereen met zijn of haar eigen expertise meedenkt in wat het beste is voor de jongere. Een goede samenwerking met ouders draagt daarnaast bij aan het creëren van vertrouwen in de woonvoorziening. Het zorgt er tevens voor dat begeleiders ook een band kunnen opbouwen met de ouders en ouders ook zien hoe het er in de woonvoorziening aan toe gaat. Daarnaast biedt een goede samenwerking met de ouders ook ruimte om te werken aan herstel of verbetering van het contact tussen ouders en de jongere.

Een belangrijk aandachtspunt is volgens professionals het structureler betrekken van ouders en meer aandacht voor het betrekken van ouders die niet uit zichzelf contact opnemen. Ook respect hebben voor situaties waarin het kind of de ouder (even) geen contact meer wil, en tegelijkertijd kijken wat er nodig is om dat te kunnen herstellen.

Aanbevelingen

- Luister naar de ervaring en ideeën van ouders over een goede aanpak voor hun kind en neem dit serieus;
- Houd rekening met verschillen tussen ouders in de mate waarin en manier waarop zij betrokken willen worden;
- Stem met ouders af over de mate waarin ze betrokken willen worden en maak hier duidelijke afspraken over;
- Nodig ouders uit om aan te sluiten bij multidisciplinaire overleggen over hun zoon of dochter;
- Overweeg om ouders mee te laten lezen in het registratiesysteem;
- Neem niet alleen contact op met ouders als er iets is voorgevallen, maar zorg ook voor positief contact (benadruk ook de positieve dingen die een jongere heeft gedaan);
- Zorg voor een gelijkwaardige samenwerkingsrelatie met ouders.

8. Versterken van het contact met het netwerk van de jongere

Zowel uit de literatuur als uit de ervaringen van jongeren en ouders blijkt dat aandacht voor het (herstellen van het) contact met het netwerk van jongeren en samenwerking met dit netwerk belangrijk is. Jongeren en ouders vinden het belangrijk om regelmatig contact met elkaar te hebben, hoewel niet alle jongeren en ouders dit willen en niet allemaal in dezelfde frequentie. Naast familie zijn ook vrienden belangrijk voor de jongeren. Jongeren zoeken deze vrienden meestal op buiten de deur van de woonvoorziening, hoewel het in sommige

woonvoorzieningen wel mogelijk is om vrienden te laten logeren. Tegelijkertijd kunnen vrienden van de jongere ook een negatieve invloed hebben. De openheid van een kleinschalige woonvoorziening kan hierin een uitdaging zijn, omdat dit de mogelijkheden om het contact met vrienden die een negatieve invloed kunnen hebben te beperken, inperkt.

Aanbevelingen

- Nodig vrienden van de jongere uit in de woonvoorziening en creëer ook mogelijkheden om te blijven logeren (met duidelijke afspraken);
- Toon interesse in de vrienden van de jongere.

9. Een vast en klein team van professionals

Een klein, vast en stabiel team van professionals wordt zowel in de literatuur als door jongeren, ouders en professionals genoemd als belangrijke factor. Jongeren hebben vaak veel verschillende hulpverleners gehad en geven aan het fijn te vinden dat er een vast en klein team van professionals is. Zo is het voor hen duidelijk naar wie ze toe kunnen. Wanneer er veel wisselingen zijn in professionals kan dit ontregelend werken voor het kind en bemoeilijkt dit ook de samenwerking met ouders. Een vast en klein team van professionals creëert rust en dat heeft weer zijn uitwerking op het gedrag van de jongere. Voor ouders zorgt dit er ook voor dat ze een vast aanspreekpunt hebben.

Aanbevelingen

- Zorg voor zo weinig mogelijk wisselingen in personeel (bv. ook zo weinig mogelijk uitzendkrachten);
- Wanneer er toch wisselingen in personeel of tijdelijke uitzendkrachten zijn: bereid dit goed voor en maak een duidelijk plan om ontregeling voor de jongere zoveel mogelijk te beperken.

10. Universele regels en individuele afspraken

Uit de literatuur blijkt dat in een ideale kleinschalige woonvoorziening flexibel wordt omgegaan met regels en dit wordt afgestemd met de jongeren zelf. Alle jongeren die wonen in een kleinschalige woonvoorziening hebben namelijk hun eigen combinatie van problemen en hun eigen doelen. Jongeren, ouders en professionals benoemen ook dat maatwerk in de begeleiding belangrijk is. Dit betreft zowel maatwerk in de manier waarop de begeleiding wordt vormgegeven als maatwerk in welke regels en afspraken gelden voor een bepaalde jongere. Hierbij wordt het als belangrijk ervaren dat de autonomie van de jongere zo weinig mogelijk wordt ingeperkt door de regels en de zelfstandigheid van de jongere zoveel mogelijk wordt gestimuleerd.

Aanbevelingen

- Betrek jongeren bij het opstellen van regels en afspraken die gelden;
- Zorg dat jongeren duidelijk weten welke regels en afspraken gelden en wat de onderliggende redenen hiervoor is;

- Stel samen met jongeren realistische doelen en een begeleidingsplan op en evalueer dit regelmatig;
- Biedt ruimte voor individuele afspraken met de jongere en zijn/haar ouders over hoe de begeleiding ingevuld wordt;
- Hanteer universeel geldende regels (groepsafspraken) en individuele afspraken die voor elke jongere uniek zijn en zijn afgestemd op zijn of haar situatie.

11. Toewerken naar zelfstandigheid

Uit de literatuur blijkt dat het stimuleren van zelfstandigheid een belangrijk onderdeel is van de begeleiding binnen kleinschalige woonvoorzieningen. In de praktijk blijkt dat het naderen van de leeftijd van 18 jaar veel stress met zich meebrengt bij zowel jongeren, ouders als begeleiders. Met name vanwege de beperkte mogelijkheden voor de verlenging van de indicatie en moeilijkheden bij het zoeken naar een passende vervolgplek. De stap naar zelfstandigheid vinden veel jongeren een grote stap. Om het verblijf in de kleinschalige woonvoorziening op een goede manier af te sluiten en de jongere een goed perspectief te kunnen bieden is volgens jongeren, ouders en professionals een voorbereiding op die zelfstandigheid een belangrijke factor.

Aanbevelingen

- Oefen zelfstandigheid met de jongere door hem of haar bijvoorbeeld in stapjes te leren koken, boodschappen te doen of met geld om te gaan;
- Zorg voor een opbouw in zelfstandigheid door jongeren zelfstandigheid te laten oefenen in een aanleunappartement waar minder frequente begeleiding is en minder universele regels waaraan ze zich moeten houden;
- Schrijf samen met de jongere uit welke mogelijkheden er zijn (qua woonplek) als wonen in de kleinschalige woonvoorziening wordt afgerond (bijv. als de jongere zich positief ontwikkeld of als de jongere zelfstandig gaat wonen);
- Help bij het verlengen van de indicatie en het zoeken naar een passende vervolgplek;
- Begin op tijd (wanneer jongeren 17 zijn) met het regelen van zaken die vanaf het 18^e levensjaar van de jongere geregeld moeten zijn;
- Zorg voor goede nazorg, nadat de jongere is uitgestroomd. Dit kan bijvoorbeeld een mentor zijn die nog contact heeft met de jongere en een oogje in het zijl houdt.

12. Goede ondersteuning en begeleiding voor professionals

Goede ondersteuning en begeleiding voor professionals draagt op een indirecte manier bij aan succesvolle plaatsingen, omdat professionals de begeleiding dan op een goede manier (kunnen) invullen.

Aanbevelingen

- Zorg voor een goede coach voor het team die het team begeleidt, steunt en ervoor zorgt dat het team eenzelfde aanpak hanteert en consequent is;

- Zorg als coach voor een veilige sfeer waarin ook professionals van hun fouten mogen leren;
- Zorg voor kennisbevordering en begeleiding van professionals door mensen of organisaties met expertise in specifieke problematiek;
- Zorg als management dat er ruimte is voor maatwerkoplossingen voor jongeren en durf daarbij ook buiten de kaders te denken;
- Zorg als gemeente voor financiële mogelijkheden voor extra begeleiding van een (team van) professional(s) als dat nodig is.

13. Samenwerking met externe professionals

Uit de literatuur blijkt dat in een ideale kleinschalige woonvoorziening individuele specialistische en integrale begeleiding en behandeling op maat wordt geboden. Uit de interviews blijkt echter dat in alle woonvoorzieningen een duidelijke scheiding is tussen begeleiding en behandeling. Behandeling vindt dan ook vaak plaats buiten de kleinschalige woonvoorzieningen. Samenwerking met externe professionals die betrokken zijn bij de jongere is dan belangrijk. Op deze manier kan ervoor worden gezorgd dat de begeleiding en behandeling zo goed mogelijk op elkaar afgestemd is. Tegelijkertijd ervaren professionals dat er niet altijd voldoende tijd is voor deze afstemming.

Aanbevelingen

- Indien er andere professionals betrokken zijn bij de jongere, zorg dan voor een gezamenlijk plan van aanpak, gezamenlijke evaluaties en houd elkaar op de hoogte van de voortgang;
- Rooster waar nodig extra mensen in om ervoor te zorgen dat er een goede afstemming kan plaatsvinden met andere professionals;
- Schakel hulp in voor de ouder of help de ouder op weg naar passende hulp als wordt ingeschat dat dit nodig is;
- Schakel de hulp in van experts, zoals verenigd in een Expertteam, op het moment dat een jongere vastloopt (bijvoorbeeld op school).

14. Flexibele, empathische professionals die stevig in hun schoenen staan

Het werken in een kleinschalige woonvoorziening kan voor professionals intensief en uitdagend zijn. Jongeren vragen om een duidelijke structuur, maar tegelijkertijd ook flexibiliteit om maatwerk in de begeleiding te kunnen bieden. Als professional vraagt dit dus ook om enerzijds flexibel te zijn en anderzijds een duidelijke structuur te kunnen bieden. Uit de literatuur en de interviews blijkt ook dat persoonlijke kenmerken (goed luisteren, empathisch zijn) en vaardigheden van professionals (reflecteren op eigen handelen) kunnen bijdragen aan een succesvolle plaatsing.

Aanbevelingen

Zorg voor professionals die:

- Stevig in hun schoenen staan;

- Kunnen reflecteren op hun eigen handelen en de oorzaak van een escalatie niet bij de jongere neerleggen;
- De wens en onderliggende behoefte van jongeren duidelijk kunnen onderscheiden en herkennen;
- Flexibel en ook gestructureerd kunnen zijn;
- Geduldig zijn;
- Enthousiast, empathisch, toegankelijk, open en communicatief vaardig te zijn, in staat te zijn om een positieve sfeer neer te zetten en sociaal makkelijk contact te kunnen maken;
- Kunnen aanvoelen wat een jongere nodig heeft en daarop in kunnen spelen en oprecht zijn en er echt om geven hoe het met jongeren gaat en hoe ze verder gaan.

15. Een klein hecht team van professionals

Omdat in de kleinschalige woonvoorzieningen de teams klein zijn, vraagt dit ook om intensieve samenwerking met collega's. De literatuur laat zien dat zaken zoals vertrouwen, gezien, gehoord en gewaardeerd voelen en een positief en veilig werkklimaat belangrijk zijn. De interviews bevestigen dit beeld. Daaruit blijkt tevens dat collega's belangrijk zijn om het werk goed te kunnen doen en vol te kunnen houden. Naast de samenwerking in het team wordt in de interviews ook inhoudelijke uitwisseling in het team genoemd als belangrijk element.

Aanbevelingen

Zorg voor een team waarin:

- Mensen werken met expertise op verschillende vlakken;
- Aandachtsfunctionarissen zijn met specifieke expertise op een bepaald gebied (bv. seksualiteit of leefstijl)
- Medewerkers er voor elkaar zijn, elkaar ondersteunen, goed samenwerken en het gevoel hebben dat je het als een team doet;
- Flexibiliteit is om iemand op te vangen als hij of zij het even niet meer aankan;
- Ruimte is voor intervisie.

Hoofdstuk 6. Stappen op weg naar de ideale kleinschalige woonvoorziening

Naar aanleiding van de resultaten van dit onderzoek kunnen we concluderen dat er al heel veel goede en mooie ontwikkelingen gaande zijn in de kleinschalige woonvoorzieningen in Noord-Nederland. Tegelijkertijd laten de resultaten ook zien dat er nog stappen gezet kunnen worden op weg naar het vormgeven van ideale kleinschalige woonvoorzieningen. Hieronder beschrijven we welke stappen professionals, zorgaanbieders en gemeenten kunnen zetten op weg naar de ideale kleinschalige woonvoorziening.

Professionals

Professionals staan in direct contact met jongeren in kleinschalige woonvoorzieningen, hun ouders en netwerk. Zij kunnen dan ook een belangrijke bijdrage leveren aan succesvolle plaatsingen en duurzaam verblijf. Op basis van dit onderzoek concluderen we dat zij de volgende negen stappen kunnen zetten op weg naar een ideale kleinschalige woonvoorziening.

Zorg voor een goede verklarende analyse en gebruik dit als hulpmiddel om een duidelijk beeld te krijgen van wat voor de jongere een passende plek zou zijn

Uit het onderzoek blijkt dat de zoektocht naar een passende kleinschalige woonvoorziening voor een jongere een ingewikkeld en langdurig proces kan zijn. Om de zoektocht naar een passende plek te vergemakkelijken en de kans op een succesvolle plaatsing en duurzaam verblijf te vergroten is het belangrijk dat er een duidelijk beeld is van wat een passende plek zou zijn voor de betreffende jongere. Het is dan ook aan te bevelen om voorafgaand aan de aanmelding van een jongere altijd een goede verklarende analyse te maken om helder te krijgen waardoor de problematiek is ontstaan, voortduurt of zelfs verslechtert, als ook welke factoren en omstandigheden positief gedrag van jongere en ouders mogelijk maken. Op basis van deze verklarende analyse kan worden gezocht naar een plek die het meest kansrijk is en aansluit bij de verwachtingen, mogelijkheden en wensen van alle betrokkenen en voldoet aan de voorwaarden die nodig zijn om een jongere op zijn of haar best te laten functioneren.

Zorg dat je over voldoende én juiste informatie beschikt voordat je een beslissing neemt over de passendheid van een woonplek voor een jongere en spreek ook altijd de jongere en de ouder(s) zelf voorafgaand aan die beslissing

Het maken van een inschatting omtrent de passendheid van een plek wordt soms bemoeilijkt doordat professionals niet voldoende informatie hebben om deze inschatting goed te kunnen maken. Ook ervaren ze dat er soms bewust informatie wordt achtergehouden over de jongere. Dit kan bijvoorbeeld gebeuren in situaties waarbij de verwijzer zo omhoog zit dat hij of zij zo snel mogelijk een plek wil bieden. Dit brengt echter het risico met zich mee dat uiteindelijk blijkt dat de woonvoorziening geen passende plek is waardoor doorplaatsing dreigt. Het is daarom aan te bevelen om niet bewust informatie

achter te houden op het moment dat er beslissingen moeten worden gemaakt over de passendheid van een plek voor een jongere. Daarnaast is het van belang om altijd ook de jongere en ouder zelf te spreken voordat een beslissing wordt gemaakt.

Zorg dat jongeren op verschillende manieren kunnen kennismaken met andere bewoners, begeleiders en de woonvoorziening

De kennismakings- en intakefase draagt in grote mate bij aan het maken van een inschatting omtrent de passendheid van de plek. Tegelijkertijd blijkt uit dit onderzoek dat die kennismakings- en intakefase op verschillende manieren wordt vormgegeven. Jongeren vinden het in ieder geval belangrijk dat ze zich ergens thuis kunnen voelen. Dit gevoel kan worden beïnvloed door de andere jongeren die wonen in de woonvoorziening, de sfeer in de woonvoorziening, de locatie en de begeleiders die werken in de woonvoorziening. Om te beoordelen of ze zich ergens thuis kunnen voelen is het dan ook aan te bevelen om jongeren de mogelijkheid te bieden om kennis te maken met de andere jongeren, de begeleiders en de woonvoorziening. Zo zou een intakegesprek altijd gecombineerd moeten worden met andere manieren van kennismaken, zoals een rondleiding in de woonvoorziening of het aansluiten bij een groepsmoment, zoals het avondeten.

Zorg dat de jongere goed is voorbereid op de periode na het wonen in een kleinschalige woonvoorziening en begin hier tijdig mee

Binnen de kleinschalige woonvoorzieningen wordt hard gewerkt aan de zelfstandigheid van de jongeren. Tegelijkertijd blijkt dat het naderen van de leeftijd van 18 jaar veel spanningen met zich meebrengt, zowel bij jongeren, ouders als professionals. Jongeren vinden de stap naar volledige zelfstandigheid soms groot en hebben niet altijd een duidelijk beeld van waar ze naartoe gaan. Het is dan ook aan te bevelen om het toekomstperspectief van deze jongeren te vergroten en onrust weg te nemen door samen met de jongere de mogelijkheden te verkennen en hier al zo vroeg mogelijk mee te beginnen. Daarnaast is het aan te bevelen om met de jongeren te bespreken wat ze kunnen doen en wie ze kunnen bereiken op het moment dat ze tegen moeilijkheden aanlopen.

Motiveer jongeren om deel te nemen aan dagbesteding die aansluit bij hun kwaliteiten, krachten, mogelijkheden en interesses

Passende dagbesteding biedt jongeren perspectief, is een belangrijke stap in het toewerken naar zelfstandigheid en hoort bij zo gewoon mogelijk wonen. Uit dit onderzoek blijkt dat het nog niet altijd voldoende lukt om (passende) dagbesteding te realiseren. Professionals geven aan dat niet alle jongeren altijd gemotiveerd zijn om deel te nemen aan dagbesteding en ze vinden het soms ook lastig om jongeren hiervoor te motiveren. Hierbij helpt het als er, op basis van de kwaliteiten, krachten, mogelijkheden en interesses wordt gezocht naar een passende invulling van de dagbesteding. Wanneer de dagbesteding hierbij aansluit is de kans groter dat de jongere gemotiveerd is en blijft deelnemen aan de dagbesteding.

Zorg voor een gelijkwaardige samenwerking met ouders en het netwerk en neem hun ervaringen, wensen en behoeften serieus

Ouders zijn veelal expert op het gebied van hun eigen kind. Zij hebben vaak al veel ervaringen opgedaan met hulp in het verleden en weten daardoor meestal heel goed wat hun kind wel en niet heeft geholpen en wat hun kind nodig heeft. De samenwerking met ouders wordt op verschillende manieren vormgegeven. Uit dit onderzoek blijkt dat het in ieder geval belangrijk is dat visie van ouders serieus wordt genomen. Dit begint bij de intake waarbij het belangrijk is dat ouders een stem krijgen en er naar hun wordt geluisterd. Dit kan voorkomen dat de behandeling en begeleiding niet aansluit bij de jongere. Een gelijkwaardige samenwerking blijft belangrijk gedurende de hele periode dat het kind in de woonvoorziening woont. Dit betekent dat ouders actief worden betrokken bij de invulling van de behandeling, begeleiding en dagbesteding.

Er zijn wel verschillen in de mate en vorm waarin ouders betrokken willen worden bij de begeleiding van hun kind in de kleinschalige woonvoorziening. Zo zijn er ook ouders of jongeren die (tijdelijk) geen contact meer met elkaar willen. Het is echter aan te bevelen om zoveel mogelijk te streven naar structurele betrokkenheid van ouders. Er kunnen situaties zijn waarin dit (tijdelijk) niet wenselijk wordt geacht vanuit de jongere of de ouder, maar dan is het aan te bevelen om wensen en verwachtingen van betrokkenen te bespreken en duidelijke afspraken te maken over wanneer deze situatie geëvalueerd wordt.

Stimuleer positief contact van jongeren met hun vrienden en toon interesse in hun vrienden

Het netwerk van een jongere en zijn of haar vrienden zijn belangrijk. Tegelijkertijd vertellen professionals dat dit in een kleinschalige woonvoorziening ook een uitdaging kan zijn, met name in situaties waarin vrienden een negatieve invloed kunnen hebben op de jongere. In een kleinschalige woonvoorziening kun je dat contact niet altijd beïnvloeden. Het is dan echter wel belangrijk om positief contact van jongeren met hun vrienden te blijven stimuleren en interesse te tonen in de vrienden van de jongere. Dit kan bijvoorbeeld door de mogelijkheid te bieden om vrienden uit te nodigen in de woonvoorziening en bij bezoek van de vrienden aan de woonvoorziening het gesprek met hen aan te gaan over hun relatie met de jongere.

Reflecteer op je eigen handelen en gedrag in relatie tot de jongere

Professionals binnen kleinschalige woonvoorzieningen staan in nauw contact met de jongeren, vooral vanwege de kleine en vaste teams. Zij spelen een belangrijke rol in de behandeling en begeleiding van jongeren. Dit blijkt uit de verhalen van jongeren, ouders en professionals waarin zij vertellen dat wisselingen in professionals ontregelend zijn en het gedrag van jongeren vaak een reactie is op de omgeving waarin ze verblijven. Dit vraagt van professionals dat zij voortdurend reflecteren op de invloed van hun eigen gedrag en handelen op het gedrag van de jongere en indien nodig hun gedrag en handelen aanpassen.

Stel je open op en creëer ruimte voor gesprek met jongeren, ouders en collega's

Een goede samenwerking tussen professionals, jongeren en ouders draagt in belangrijke mate bij aan een succesvolle plaatsing en duurzaam verblijf. Door deze samenwerking kan er namelijk voor worden gezorgd dat de behandeling, begeleiding en dagbesteding goed aansluit op de wensen en behoeften van jongeren en hun ouders. Goede samenwerking en afstemming met collega's zorgt er daarnaast voor dat het team een eenduidige aanpak hanteert, wat weer bijdraagt aan duidelijkheid voor de jongere en de ouders. Een goede samenwerking tussen professionals kan er daarnaast voor zorgen dat professionals zich gewaardeerd en ondersteund voelen door elkaar.

Zorgaanbieders

Zorgaanbieders kunnen door middel van hun beleid, visie en ondersteuning van professionals een belangrijke bijdrage leveren aan succesvolle plaatsingen en duurzaam verblijf van jongeren in kleinschalige woonvoorzieningen. Op basis van dit onderzoek concluderen we dat zij de volgende zeven stappen kunnen zetten op weg naar een ideale kleinschalige woonvoorziening.

Werk zoveel mogelijk vraaggericht in plaats van aanbodgericht: wijs een jongere niet direct af omdat hij of zij niet precies past binnen bepaalde criteria of een bepaalde combinatie van problemen heeft

Jongeren, ouders en professionals ervaren dat de zoektocht naar een passende plek wordt bemoeilijkt doordat zorgaanbieders soms meer aanbodgericht dan vraaggericht werken. Zo zijn jongeren in het verleden bijvoorbeeld afgewezen door woongroepen omdat ze een bepaalde combinatie van problemen hebben. Het is dan ook aan te bevelen om zoveel mogelijk vraaggericht te werken en een jongere niet direct af te wijzen op basis van bepaald gedrag (bijvoorbeeld agressie) of op basis van een bepaalde combinatie van problemen. Je bewust zijn, dat het gedrag van een jongere voort kan komen uit de situatie waar hij of zij op dat moment in zit, is hierbij belangrijk. Wanneer die omgeving verandert zou het gedrag van de jongere ook mee kunnen veranderen. Dat zagen we ook in dit onderzoek waarin jongeren en ouders vertelden dat het ervaren dat de jongere niet meer weggestuurd wordt ervoor kan zorgen dat de jongere minder probleemgedrag vertoont.

Zorg voor zo weinig mogelijk personele wisselingen, dit kan ontregelend werken voor de jongere

Door de kleine en vaste teams van professionals zijn personele wisselingen soms niet te voorkomen. Jongeren en ouders vinden het echter wel belangrijk dat er een vaste, kleine groep professionals is die niet te veel wisselt. Dit creëert rust voor de jongere. Op het moment dat er te veel wisselingen zijn of dat er nieuwe mensen zijn (bijvoorbeeld uitzendkrachten) werkt dit volgens jongeren, ouders en professionals ontregelend en is dat terug te zien in het gedrag van de jongere. In de praktijk blijkt dat er nogal eens wisselingen plaatsvinden in het personeel of dat tijdelijke krachten noodzakelijk moeten worden ingezet.

Het is dan ook aan te bevelen deze wisselingen en inzet van tijdelijke krachten zoveel mogelijk te beperken. Indien het toch nodig is, is het belangrijk om dit goed met de aanwezige jongeren voor te bereiden en de tijdelijke krachten goed te informeren over wat een jongere nodig heeft.

Zorg voor een goede inhoudelijke ondersteuningsstructuur waarin ruimte is voor intervisie en deskundigheidsbevordering

Om ervoor te zorgen dat professionals die werken in een kleinschalige woonvoorziening hun werk goed kunnen doen en ook vol kunnen houden is het belangrijk dat zij worden aangestuurd en ondersteund door een goede teamleider of gedragswetenschapper. Hierbij is het aan te bevelen om als zorgaanbieder professionals voldoende ruimte te bieden voor reflectie op het eigen handelen en deskundigheidsbevordering. Het invoeren van interne of externe professionals met expertise van specifieke problematiek van een kind kan hierbij helpend zijn.

Zorg voor een goede balans tussen cliënt gerelateerde taken en registratiewerkzaamheden

Naast cliënt gerelateerde taken voeren professionals die werken in kleinschalige woonvoorzieningen ook registratiewerkzaamheden uit. Professionals ervaren dat zij niet altijd voldoende tijd hebben om deze taken en werkzaamheden te combineren binnen hun werkuren. Het is daarom belangrijk om als zorgaanbieder ruimte te bieden voor beide zaken, door bijvoorbeeld uren in te roosteren die specifiek bedoeld zijn voor registratiewerkzaamheden. Op deze manier wordt voorkomen dat professionals de registratiewerkzaamheden buiten werktijd moeten oppakken.

Zorg voor gezonde cyclische roosters voor professionals zodat zij een goede werk-privé balans kunnen houden

Het werken in een kleinschalige woonvoorziening kan veel vragen van professionals, zowel op werkgebied als in het houden van een goede balans tussen werk en privé. Door de kleine vaste teams van professionals maken zij soms veel uren. Daarnaast ervaren professionals soms onduidelijkheid doordat de roosters elke maand anders zijn en niet altijd vroeg bekend. Dit maakt dat het combineren van werk en privé lastig is. Professionals zouden het daarom fijn vinden om zoveel mogelijk cyclische roosters te hebben: roosters die enigszins gelijk blijven en telkens terugkeren. Dit zorgt voor voorspelbaarheid en kan bijdragen aan het behouden van een gezonde balans tussen werk en privé.

Zorg voor een adequate beloning en erkenning van professionals die werken in kleinschalige woonvoorzieningen

Veel professionals zijn intrinsiek gemotiveerd om een bijdrage te leveren aan de behandeling en begeleiding van jongeren die wonen in kleinschalige woonvoorzieningen. Ondanks dat het werk op bepaalde momenten veel van hen vraagt en uitdagend kan zijn vinden zij het

fijn werken. Ze vinden het echter wel fijn dat zij erkenning krijgen voor hun werk, waaronder ook een adequate beloning.

Zorg voor voldoende tijd en ruimte voor professionals om afstemming met externe professionals die betrokken zijn bij een jongere vorm te kunnen geven

Veel jongeren hebben naast de begeleiding binnen de woonvoorziening nog andere vormen van hulp. Het is belangrijk dat er afgestemd wordt met deze professionals zodat er bijvoorbeeld een gezamenlijk plan van aanpak kan worden gemaakt, er gezamenlijk geëvalueerd wordt en professionals elkaar wederzijds informeren over belangrijke zaken die spelen. Professionals ervaren echter niet altijd voldoende ruimte en tijd om dat te doen binnen hun reguliere werktijden. Vanwege het belang van deze afstemming is het aan te bevelen om binnen de reguliere werktijden van professionals uren te reserveren voor de afstemming met externe professionals die betrokken zijn bij een jongere.

Gemeenten

Naast professionals en zorgaanbieders kunnen gemeenten belangrijke randvoorwaarden scheppen om succesvolle plaatsing en duurzaam verblijf van jongeren in kleinschalige woonvoorzieningen mogelijk te maken. Op basis van dit onderzoek concluderen we dat gemeenten de volgende drie randvoorwaarden kunnen realiseren op weg naar ideale kleinschalige woonvoorzieningen.

Bied ruimte voor maatwerk in behandeling en onderwijs/dagbesteding en zorg voor goede samenwerking tussen verschillende loketten binnen gemeenten om maatwerk mogelijk te maken

Om de jongeren die in kleinschalige woonvoorzieningen wonen passende begeleiding, behandeling, en onderwijs/dagbesteding te kunnen bieden is maatwerk noodzakelijk. Professionals ervaren dat dit nog niet in alle gemeenten voldoende mogelijk is. Gemeenten kunnen hier een belangrijke rol in spelen. Het is aan te bevelen om als gemeente mogelijkheden te bieden om extra begeleiding of expertise in te vliegen indien het team van professionals overbelast is of niet meer goed weet hoe zij de zorg voor een kind op de beste manier kunnen vormgeven. Een goede samenwerking tussen de verschillende loketten, zoals WMO, Jeugdwet, Participatie, Werk en Inkomen en Schuldhulpverlening is daarnaast belangrijk om maatwerkoplossingen in de praktijk te kunnen realiseren.

Ga bij het hanteren van wetgeving niet alleen uit van de biologische leeftijd maar neem ook de ontwikkelingsleeftijd mee

Jongeren, ouders en professionals ervaren veel stress rondom het naderen van de leeftijd van 18 jaar. Met name jongeren en ouders vinden de stap naar zelfstandigheid groot en hebben grote zorgen over hoe dit uit zal pakken. Hoewel er binnen de kleinschalige woonvoorzieningen hard wordt toegewerkt naar zo groot mogelijke zelfstandigheid is het de vraag of de jongeren rondom de leeftijd van 18 jaar voldoende toegerust zijn om zelfstandig

te wonen. Het is daarom aan te bevelen om als gemeente soepel om te gaan met deze leeftijdsgrens en per situatie te kijken wat nodig is. Daarbij zou het kunnen helpen om bij het hanteren van wetgeving niet alleen uit te gaan van de biologische leeftijd van een jongere, maar ook de ontwikkelingsleeftijd mee te nemen in de beslissing rondom het mogelijk verlengen van een indicatie.

Zorg voor voldoende aanbod van kleinschalige woonvoorzieningen voor verschillende doelgroepen. Wat passend is, is namelijk voor elke jongere anders

De doelgroep jongeren die verblijven in kleinschalige woonvoorzieningen is enorm divers. Uit dit onderzoek blijkt ook dat elke jongere een andere behoefte of wens heeft. Zo halen sommige jongeren veiligheid uit (enige) geslotenheid, terwijl andere jongeren geslotenheid juist heel vervelend vinden. Sommige jongeren halen rust uit het wonen op een afgelegen plek, andere jongere willen juist liever in de stad wonen. Er zijn meiden die liever in een groep wonen met alleen maar andere meiden, terwijl andere meiden liever in een gemende groep wonen. Naast voorkeuren kunnen bepaalde doelgroepen, zoals jongeren met een licht verstandelijke beperking, ook specifieke behoeften hebben. Wat passend is, is dus voor elke jongere anders. Het is daarom belangrijk om als gemeente ervoor te zorgen dat er voldoende aanbod is van kleinschalige woonvoorzieningen en dat aanbod ook de verschillende doelgroepen dekt. Op die manier kan elke jongere op een passende plek wonen en wordt de kans op een succesvolle plaatsing en duurzaam verblijf groter.

Referenties

1. Branches Gespecialiseerde Zorg voor Jeugd (BGZJ) (2019). *De best passende zorg voor kwetsbare jongeren*. Utrecht: Jeugdzorg Nederland. Geraadpleegd via <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/03/25/de-best-passende-zorg-voor-kwetsbare-jongeren>
2. Harder, A. T. (2018). Residential care and cure: Achieving enduring behavior change with youth by using a selfdetermination, common factors and motivational interviewing approach. *Residential Treatment for Children & Youth*, 35(4), 317–335.
doi:10.1080/0886571X.2018.1460006
3. Addink, A., & van der Veld, M.C. (2021). *Kijk op JeugdZorgPlus. 10 jaar onderzoek Longitudinale Effectmonitor JeugdzorgPlus*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut
4. Het vergeten kind (2022). *Ik ben het niet waard dus, dus droppen ze mij maar hier. Een onderzoek naar de ervaringen van jongeren in en na de gesloten jeugdzorg*. Geraadpleegd via <https://www.hetvergetenkind.nl/download/186>
5. Jeugdzorg Nederland (2021). 'Factsheet Plaatsings- en Uitstroomgegevens JeugdzorgPlus 2021', geraadpleegd via <https://www.jeugdzorgnederland.nl/wp-content/uploads/2017/03/2021-I-Factsheet-plaatsings-en-uitstroomgegevens.pdf>
6. Van Oijen, M. (2022). *Passende zorg voor jeugdigen die bescherming en veiligheid nodig hebben [Kamerbrief]*. Geraadpleegd via <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/07/08/kamerbrief-passende-zorg-voor-jeugdigen-die-bescherming-en-veiligheid-nodig-hebben>
7. Hageraats, R., van den Berg, G., & van den Berg B. (2020). *Betere zorg voor kinderen, jongeren en gezinnen in de meest kwetsbare omstandigheden en/of met de meest complexe problemen. Een bijdrage aan de dialoog over de ontwikkeling van essentiële functies en expertises in het jeugdzorglandschap*. Utrecht: Nederlands Jeugd Instituut
8. Kennisdossier Nederlands Jeugd Instituut, geraadpleegd via <https://www.nji.nl/kleinschalig-verblijf/wat-is-kleinschalig-verblijf>
9. Mourits, E., & Addink, A. (2021). *Richting geven aan kleinschalig verblijf. Een plek om zo thuis mogelijk op te groeien*. Utrecht: Nederlands Jeugd Instituut
10. De Zwart, O. & Brock, A. (2021). *Afbouw van residentiële jeugdhulp. Lessen en dilemma's uit het proces van sluiting van De Hoenderloo Groep*. Utrecht, Verwey-Jonker Instituut.

Verkregen via https://www.verwey-ionker.nl/wp-content/uploads/2021/07/220540_Afbouw_van_residentiele_jeugdhulp-WEB.pdf.

11. Parlan (2021). *Gesloten jeugdzorg naar nul. Zo werkt Parlan daar naartoe*. Geraadpleegd via <https://www.parlan.nl/nieuws/gesloten-jeugdzorg-naar-0#:~:text=Suzan%20Terweij%2C%20hoofd%20zorgontwikkeling%20bij,Soms%20met%20samengeknepen%20billen>.
12. Van Schie, L., Mulder, E., Nijhof, K., van Domburgh, L., Harder, A., Konijn, C., Kolkman, J., Kranenburg, M., Lekkerkerker, L., & Popma, A. (2020). *Kleine groepen bij grote problemen: kleinschalige voorzieningen als alternatief voor gesloten jeugdhulp. Longitudinale Effectmonitor JeugdzorgPlus*. Nijmegen.
13. Nijhof, K.S., Laninga-Wijnen, L., Mulder, E., van Domburgh, L., Popma, A., Konijn, C. (2020). Kleinschalige groepen binnen de jeugdhulp: een eerste verkenning. *Kind & Adolescent*, 41, 187–204, <https://link.springer.com/article/10.1007/s12453-020-00236-6>
14. Ondersteuningsteam Zorg voor de Jeugd (2018). *Transformatieontwikkelforstel. Meer kinderen zo thuis mogelijk laten opgroeien in een kleinschalige voorziening*. Geraadpleegd via https://vng.nl/files/vng/transformatiefonds_ontwikkelforstel_12_kleinschalige_voorziening.pdf
15. Van der Helm, P., Roest, J., Dekker, A., van Miert, V., & Klapwijk, G. (2021). *Handleiding herziene versie leefklimaatvragenlijst Group Climate Inventory – revisited (GCI-R)*. Hogeschool Leiden

KENNISWERKPLAATS
JEUGD FRIESLAND

jenn
jeugd expertisenetwerk
noord-nederland